

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Tina Slabe

**Ohranjanje stikov z biološkimi starši - perspektiva
otrok v rejništvu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Tina Slabe

**Ohranjanje stikov z biološkimi starši – perspektiva
otrok v rejništvu**

Diplomsko delo

Mentorica: Ana Marija Sobočan

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Gre za zelo občutljivo temo, o kateri niso vsi pripravljeni spregovoriti, zato se iskreno zahvaljujem vsem tistim sogovornikom, ki so z mano delili svoje izkušnje in mnenja in mi s tem omogočili raziskovanje. Hkrati tudi velika zahvala njihovim rejniškim družinam in socialnim delavkam, ki so me podprli pri raziskovanju in še pred tem pri iskanju sogovornikov.

Zahvala tudi mentorici, ki mi je vseskozi stala ob strani in seveda zahvala moji družini in prijateljem, ki so verjeli vame in v moje raziskovanje.

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Tina Slabe

Naslov naloge: Ohranjanje stika z biološkimi starši – perspektiva otrok v rejništvu

Mentorica: Ana Marija Sobočan

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Število strani: 128

Število prilog: 2

Število virov: 51

Ključne besede: Rejništvo, družina, otrok, rejniška družina, biološki starši, stiki z biološkimi starši

POVZETEK:

Diplomska naloga vključuje teoretične opredelitve družine, rejništva, rejniške in matične družine, stikov med biološkimi starši in otroki v rejništvu ter nalog in dela njihovih rejnikov, socialnih delavk in delavcev. Te predstavljajo izhodišče raziskovanja, na katero se v empiričnem delu naloge vežejo vprašanja o izkustvih in doživljanju otrok v rejništvu. Raziskovalna naloga vključuje veliko vprašanj in podtem, ki se posredno navezujejo na vrednotenje vlog rejnikov in socialnih delavcev in tako njihovega vpliva na sodelovanje in ohranjanje stikov z biološkimi starši. Informacije so prav iz tega razloga bogatejše in bolj pristne – nekatere so opozorile na prisotne stiske, ki je otroci oz. mladostniki v rejništvu sami pri sebi sicer (še) niso prepoznali/zaznali/začutili.

Bistvo mojega raziskovanja je vpogled v dogajanje na področju rejništva s perspektive uporabnikov.

Title: Maintaining Contact with Biological Parents – Perspective of Children in Foster Care

Keywords: Foster Care, Family, Child, Foster Family, Biological Parents, Contact with Biological Parents

Abstract

This Graduation thesis includes theoretical definitions of family, foster care, foster parents, biological family, contacts between the biological parents and children in foster care, and the role of foster carers and social workers. All these concepts represent the starting point of research on which the questions about the perception and experience of children in foster care are based in the empirical part of the dissertation. The research project involves a lot of questions and sub-topics that are indirectly related to the evaluation of the role of foster carers and social workers at the point of cooperation and maintaining contacts with biological parents. For this reason the information is richer and more realistic. Some answers, for example, highlighted distress experienced by children and adolescents in foster care which one of the children there for have not (yet) recognised/detected/felt.

The essence of my research is to take a look on practical functioning of foster care from perspective of one's users.

VSEBINA

1	TERORETIČNI UVOD	1
1.1	Družina.....	1
1.1.1	(Dis)funkcionalna družina	2
1.2	Socialno starševstvo.....	3
1.3	Rejništvo	4
1.3.1	Razlogi za rejništvo	5
1.4	Rejnik in rejniška družina	5
1.5	Matična družina	6
1.6	Naloge in delo rejnikov v rejništvu.....	7
1.7	Socialno delo v rejništvu.....	11
1.7.1	Individualna projektna skupina	16
1.8	Stiki.....	17
1.8.1	Stiki med biološkimi starši in otroki v rejništvu.....	17
1.8.2	Stiki v rejništvu, ki temeljijo na sorodstvenem razmerju	25
1.8.3	Nadzorovanje stikov	25
2	OPREDELITEV PROBLEMA	28
3	METODOLOGJA	30
3.1	Vrsta raziskave.....	30
3.2	Merski instrument	30
3.3	Populacija in vzorec.....	30
3.4	Zbiranje podatkov	31
4	REZULTATI IN RAZPRAVA	32
4.1	Razlikovanje med matično in rejniško družino	32
4.2	Premestitev.....	35
4.3	Potek sodelovanja in stika z biološkimi starši	40
4.4	Izkušnje z rejniki in rejnicami.....	45
4.5	Pogovori o bioloških starših	49
4.6	Opis bioloških staršev	54
4.7	Izkušnje s socialnimi delavkami in delavci	59
4.8	Omejitve raziskave	64
5	SKLEPI IN UGOTOVITVE	65
5.1	Razlikovanje med matično in rejniško družino	65
5.2	Premestitev.....	65
5.3	Potek sodelovanja in stika z biološkimi starši	66
5.4	Izkušnje z rejniki in rejnicami.....	67
5.5	Pogovor o bioloških starših.....	67
5.6	Opis bioloških staršev	68
5.7	Izkušnje s socialnimi delavkami in delavci	69
6	PREDLOGI	71
6.1	Predlogi za nadaljnje raziskovanje.....	71
7	UPORABLJENA LITERATURA	72
8	PRILOGE	77

1 TERORETIČNI UVOD

1.1 Družina

Tanja Rener (2006) meni, da na prvi pogled težav s pojmom družina ne bi smelo biti, saj vendarle vsakdo ve, kaj je družina. Kljub temu pa je pojem težko definirati tako, da bi ta vključeval prav vse njene razsežnosti, ki so pomembne tako za posameznika kot tudi za družbo. Sama sem prepričana, da prav vsi odgovori na vprašanja o tem, kdo sestavlja družino, čemu družina služi, kaj počenja, katere so njene temeljne funkcije ter kako se razlikuje od drugih družbenih sistemov, tvorijo neko skupno resničnost o tem, kaj družina pomeni.

Izhodišče, da sploh začnemo razmišljati, kaj vse je družina, lahko predstavlja ponazoritev Virginie Satir (1995), ki je zapisala takole: »Družinsko življenje je podobno ledeni gori. Ljudje se večinoma zavedajo le tega, kar se dejansko dogaja – in sicer tiste desetine, ki jo lahko vidijo in slišijo – ter mislijo, da je vse, kar obstaja... Kakor je usoda mornarja odvisna od tega, da pozna tisti del ledene gore, ki se skriva pod vodo, tako je usoda družine odvisna od razumevanja občutkov in potreb.« (Satir, 1995: 11).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v svojem drugem členu družino opredeljuje kot življenjsko skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo (ZZZDR UPB1). Gabi Čačinovič Vogrinčič (1988) pa k temu dodaja še značilnosti, kot so interakcija, skupni motivi in cilji, povezanost na podlagi skupnih pravil, norm in vrednot. Pravi, da se v družini oblikujejo zanjo značilna struktura moči in način vodenja, relativno trajna mreža komunikacij, statusov in vlog posameznih družinskih članov v njej. Izoblikujejo se vloge glede delitve dela in čustveni odnosi med člani. Družina velja za prvi socialni sistem, v katerem otrok živi in ki s svojimi značilnostmi vpliva na otrokovo osebnost v vseh fazah njegovega razvoja.

Za vse nas predstavlja primarno socializacijo kot obliko socializacije, s pomočjo katere se posameznik vrašča in vključuje v širšo družbo (Zupančič, 2009).

V družini se odvijajo najpomembnejše zgodbe življenja, ki predstavljajo temelj tudi našega kasnejšega ravnanja, doživljanja in ustvarjanja medosebnih odnosov. Naša domača družina nas določa, opredeljuje in zaznamuje (Gostečnik 1999: 7). »Več, ko vemo o svoji družini, več lahko izvemo o sebi in večjo svobodo imamo, da izberemo, kako želimo živeti.« (Kompan Erzar, 2003: 32).

»Je osnovna institucija zasebnega življenja, kjer se oblikuje za ljudi večina pomembnih razmerij, in socialna skupina, v katero smo stalno in dolgotrajno vključeni.«(Ličen, 1995: 5) Gre torej za kompleksen, predvsem pa edinstven prostor, v katerem nastaja in se razvija človeška psihična struktura (Kompan Erzar, 2003). Posamezniku, ki je del nje, omogoča odkrivanje svojih potencialov, edinstvenosti in neodvisnosti in ga hkrati seznani z dejstvi, da je pomemben za druge in da ga tudi drugi potrebujejo (Čacinovič Vogrinčič, 1998).

1.1.1 (Dis)funkcionalna družina

Tomori (1994) je prepričana, da idealne družine nihče še ni zares videl ali v njej živel, saj popolnoma srečne in verjetno tudi popolnoma nesrečne družine ni. Družino je v vseh njenih pomembnih razsežnostih nemogoče opisati z absolutnimi in nespremenljivimi lastnostmi, ki bi prav vsem družinam pripisovale nak pomen, zato je dogovor strokovnjakov tak, da tiste družine, ki ustrezno in učinkovito opravljajo svoje naloge, nanašajoče se na razvoj osebnosti, socializacijo in pripravo svojih članov na samostojno življenje, poimenujejo »funkcionalne družine«.

V »funkcionalnih družinah« so sporočila jasna. Pravila, ki veljajo, so na eni strani trdna in jasno zastavljena, hkrati pa smiselno prilagojena času, objektivnim razmeram, družinskemu razvojnemu obdobju, značilnostim in potrebam družinskih članov (Tomori, 1994: 169).

Kot piše Perić (2010), »funkcionalna družina« svojim članom pomaga graditi odnos do sebe in drugih. To pomeni, da »funkcionalna družina« uči sprejemati drugačnost, uči in omogoča navezovanje pomembnih čustvenih odnosov, spodbuja posameznika k razvijanju spretnosti, samostojnosti in prevzemanju odgovornosti. Dopusča in spodbuja izražanje čustev, uči družbeno sprejetega vedenja oz. izražanja, ki je kot tako tudi za druge sprejemljivo in razumljivo. Svoje člane uči tudi soočanja s težavami in premagovanja ovir na konstruktivni ravni in je ob doživljanju stiske, skrbi, žalosti, poraza in izgube otroku na voljo in v oporo. Vse naštetu za posameznika, ki je del nje, predstavlja pomembno izhodišče za vstop v širši socialni prostor. Otrok se v taki družini nauči prilagajati okolici in njenim spremembam, nauči se izražati sebe in svoja čustva, razvije komunikacijske spretnosti, ki jih potrebuje za razvijanje odnosov in stikov z drugimi.

Prav nasprotno se dogaja v »disfunkcionalnih družinah«. V njih prevladujejo porušeno družinsko ravnovesje, nejasne vrednote, pravila, naloge in vloge, ki jih posamezni člani prevzemajo. Gre za družine s težavami v komunikaciji in izražanju čustev, za družine, ki imajo težave pri zadovoljevanju potreb po medsebojni bližini, učenju spretnosti, razdelitvi

in prevzemanju vlog ter usklajevanju interesov družinskih članov. »Disfunkcionalne družine« so slabo prilagodljive in težje ali sploh ne izpolnjujejo čustvenih, razvojnih in socialnih potreb svojih članov.

Tovrstne družine, ki so polne predsodkov pred novim, različnim in drugačnim, dajejo slaba izhodišča za notranje družinsko ravnanje in s tem zadovoljstvo posameznih družinskih članov. Zavirajo njihovo ustvarjalnost in izvirnost (Tomori, 1994: 153) in s tem negativno vplivajo na njihov razvoj. Kot pravi Gabi Čačinovič Vogrinčič (1998), lahko neugodni pogoji otroku namesto dobrih izkušenj nakopičijo izkušnje neuspeha.

Pri otrocih se stiske, ki jih v povezavi s tem doživljajo, kažejo v različnih oblikah bodisi zasvojenosti, motenj hranjenja, agresivnosti, pasivnosti, nizke samopodobe ... (Pandel Mikuš, 2003 v Perić, 2010).

Zupančič (2009) piše, da gre za tako imenovano odklonsko vedenje, ki je izraz stanja v družini. Po njenih besedah sta tudi Sigmund Freud in Karel Gustav Jung prišla do ugotovitev, da naj bi v odklonsko vedenje vodile nepravilnosti v primarni socializaciji, ki jo predstavlja družina. Otrok, katerega starši ne spoštujejo formalnih ter družbeno sprejetih vrednot in norm in ki ni deležen materinske ljubezni in topline oz. mu starši ne zmorejo ali ne znajo izkazovati svojih čustev, lahko postane impulziven, nezmožen razlikovanja med dobrim in slabim, postane čustveno hladen, zaradi nespoštovanja drugih tudi sam nespoštovan in nezaželen.

Tako kot so raznolika in pomanjkljiva, neučinkovita ali neustrezna ravnanja v posamezni družini, so različni tudi razlogi zanje. Zagotovo na »nefunkcionalnost« pri nekaterih družinah vplivajo splošne slabe življenjske razmere in s tem povezane osebne težave enega od staršev ali celo obeh. Negativno pa lahko na delovanje družine vplivajo tudi čustvene, dušene ali nevrotične motnje, revščina ter pritiski iz okolice.

1.2 Socialno starševstvo

»Socialno starševstvo je razumljeno kot odnos med odraslim in otroki. Ta odnos ne temelji na gensko-biološki povezavi. Odrasli in otrok vzpostavita skozi daljše časovno obdobje tesno in varno čustveno vez. Odrasli prevzame ekonomsko skrb ter spremlja otroka v daljšem vsakodnevnem odraščanju.« (Zaviršek, 2008: 12).

Socialno starševstvo je definirano » kot socialni odnos in obenem kot socialna situacija, v kateri v družinski skupnosti ali gospodinjstvu ena ali več odraslih oseb z otrokom/otroki niso

biološko povezane, so pa v tesnem čustvenem razmerju, kar pomeni, da opravljajo vsakodnevne starševske funkcije v daljšem časovnem obdobju (ekonomske, socialne, vzgojne, čustvene).« (id.).

Odrasli se dojemajo kot starši otroka in obratno otroci odrasle dojemajo kot svoje starše in kot »pomembne druge« ne glede na to, ali jih tako definira tudi zakonodaja.« (Žagar, 2009). Rejništvo je ena od oblik socialnega starševstva.

1.3 Rejništvo

Institut rejništva v Sloveniji v večini urejata Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZDR) in Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (v nadaljevanju ZIRD) z dopolnilom Pravilnika o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti. V samo delo na področju rejništva pa socialno delo vključuje tudi druge zakone, kot npr. Zakon o socialnem varstvu, Zakon o preprečevanju nasilja v družini ter mednarodno pravno zavezujoč dokument o spoštovanju in varovanju otrokovih pravic oz. tako imenovana Konvencija o otrokovih pravicah.

ZZDR v svojem 8. členu rejništvo opredeljuje kot posebno obliko varstva otrok, ki potrebujejo oskrbo in vzgojo pri osebah, ki niso njegovi starši. Podobno navaja tudi ZIRD, kjer je v 1. odstavku 2. člena zapisano: »Rejništvo je posebna oblika varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja ali drugega zakona in je namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini.« (1. odstavek, 2. člen ZIRD-A, Uradni list RS, št. 109/12).

»Otrok je nameščen v rejniško družino s splošnim ciljem, da se mu omogočita zdrav, vsestranski osebostni razvoj in napredek.« (Križnik Novšak, 2012: 80).

Konvencija o otrokovih pravicah vse države podpisnice zavezuje k védenju, da mora otrok za poln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju, v ozračju sreče, ljubezni in razumevanja (Tomec, 2012: 20). V 20. členu konvencije je zapisano, »otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, ima pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo lahko zagotovi država.« (Konvencija o otrokovih pravicah (OZN)). Države pogodbenice morajo s svojo notranjo zakonodajo takemu otroku zagotoviti nadomestno skrb, ki jo med drugimi lahko zajema rejništvo (Varuh človekovih pravic RS, 1989).

Kot je za skupnost CSD Slovenije zapisala Kuzmanič Korva (2012: 5), je torej rejništvo zelo pomemben ukrep države, s katerim ta zavaruje otroka na način, da poseže v pravice staršev, ki iz takšnih ali drugačnih razlogov otroku ne (z)morejo ali ne znajo zagotoviti ustreznega zadovoljevanja potreb in s tem zdravega razvoja. Četudi praksa dokazuje nasprotno, gre za začasno in kratkotrajno obliko skrbi s ciljem odprave vzrokov, ki so ogrožali varnost in razvoj otroka in posledično tako tudi vrnitve otroka nazaj v primarno družinsko okolje.

1.3.1 Razlogi za rejništvo

Tomec in Hudobivnik (2012) sta zapisali, da Skupnost CSD Slovenije ugotavlja, da prihajajo otroci v rejništvo iz različnih razlogov, vsem pa je skupno neznanje ali nezmožnost staršev poskrbeti za njihove (otrokove) osnovne potrebe, ki omogočajo zdrav razvoj in pridobivanje pomembnih in dragocenih izkušenj za nadaljnje življenje. Med razlogi za namestitev v rejništvo močno izstopajo različne zasvojenosti, med njimi je še vedno najpogostejši alkoholizem in z njim povezan življenjski slog, ki starše ovira pri odgovornem izpolnjevanju starševskih dolžnosti. V porastu je tudi delež otrok staršev, zasvojenih z drugimi drogami. Otroci prihajajo v rejništvo tudi od staršev, ki so uporabniki psihiatrije, od staršev, ki zaradi zaostanka v razvoju ne morejo skrbeti zanje, od staršev s hudimi vedenjskimi motnjami in posledično osebno neurejenostjo. Zabeležili pa so tudi razloge, kot so slabo zdravstveno stanje staršev, otrokova telesna ali intelektualna oviranost, neurejene bivanjske razmere, spolna zloraba in nasilje v družini.

Neznanje in nezmožnost staršev, da poskrbijo za svoje otroke, lahko izvirata tudi iz njihovih lastnih izkušenj v svoji družini – »Mnogokrat so tudi sami odraščali v neurejenih družinskih razmerah in niso prejeli primerne zglede za ustrežnejše ravnanje v starševski vlogi (Kobolt 2002, v Žibert, 2016).

1.4 Rejnik in rejniška družina

Rejnika oz. rejnico in rejniško družino v svojem 2. členu opredeljuje ZIRD, ki pravi, da je rejnik oseba, ki izvaja rejniško dejavnost pod pogoji, ki jih predpisuje ta zakon in v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja.

Rejnik oz. rejnica, torej tisti, ki izvaja rejniško dejavnost, je oseba, ki ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, ima zaključeno vsaj poklicno oz. strokovno izobrazbo (lahko tudi

nižjo, če je otroku v korist) in je polnoletna. Ne sme ji biti odvzeta poslovna sposobnost in roditeljska pravica. Zadnje velja tudi za osebo, ki živi skupaj z njo. Rejnik ne sme biti pravnomočno obsojen zaradi naklepne kaznivega dejanja zoper življenje in telo ter kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost, zaradi katerega se storilec preganja na predlog. Prav tako ne sme živeti z osebo, za katero velja pravkar naštet.

Rejnik je lahko oseba, ki ni otrokov sorodnik, ali oseba, ki je otrokov sorodnik, pri čemer se po zakonu upošteva, da so otrokovi sorodniki stara mama, star oče, stric, teta, brat ali sestra. Rejniška družina je družina, v kateri se izvaja rejniška dejavnost in jo sestavljajo rejnik in vse osebe, ki živijo z rejnikom (4. odstavek, 2. člen ZIRD-A, Uradni list RS, št. 109/12).

Rejniška ali nadomestna družina ima dvojno nalogo. Je v prvi vrsti družina, ki v ekonomskem, socialnem, fizičnem ter čustvenem pomenu skrbi za otroka in je družina, ki nadomesti otrokove izkušnje izgub in poškodovanosti (Zaviršek, 2012).

1.5 Matična družina

Matična družina je poimenovanje za družino, v kateri se je otrok rodil in v njej živel dokler strokovnjaki ali družina sama niso ugotovili, da otroku [družina] ne more dati tistega, kar je od nje razumno pričakovati (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

V veliki večini primerov, ko je otrok nameščen v rejniško družino, starši sami niso sposobni ali zmožni reševati stiske, v kateri se nahajajo in je privedla do odtujitve otroka in družine. Lahko bi tudi rekli, da so starši v svojih vlogah kaotični, nestabilni in negotovi (Žibert, 2016).

Nujno potrebno je tako delo tudi z njimi. To je po besedah Čačinovič Vogrinčič (2006) tudi bistvo rejništva, ki je opredeljeno kot začasen ukrep, pri čemer se beseda začasen nanaša na čas, dokler matična družina ne bo zmogla sprememb, ki bodo za otroka pomenile varno okolje, v katero se bo lahko vrnil.

Metoda Maj (2012) trdi, da sodelovanje z matično družino lahko prispeva k trajanju rejništva, da je le-to čim krajše, pa tudi k razvoju in/ali izboljšanju odnosa med otrokom in njegovimi starši. Je izraz razumevanja otrokovih potreb.

Pri sodelovanju z biološkimi starši je potrebno veliko potrpežljivosti in časa. Otrokovi biološki starši socialne delavce včasih doživljajo kot nasprotnike, rejnike in rejnice, pri katerih so njihovi otroci nameščeni, pa kot tekmece. Rejniška družina velja za boljšo družino, tisto pravo družino, ki jo otrok potrebuje, in zato je smiselno pričakovati, da je

biološke starše strah, da bodo otroke izgubili, da jih bodo otroci obsojali, da jih otroci ne bodo več imeli radi. Odzivi, kot sta odpor in zavračanje pri sodelovanju, bodisi s centrom za socialno delo in ali tudi z rejniki, so torej pričakovani. Za socialne delavce in delavke je to priložnost, da se pridružijo staršem in vzpostavijo delavni odnos (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

1.6 Naloge in delo rejnikov v rejništvu

PO ZIRD so naloge rejnika sledeče (25. člen):

- pripraviti sebe in družino na prihod otroka,
- truditi se za čim hitrejšo prilagoditev otroka v rejnikovem domu in za ustrezno ravnanje vseh članov rejnikove družine z otrokom,
- nuditi pomoč otroku ob prilagajanju na novo okolje,
- otroka pravilno negovati, vzgajati in mu nuditi primerno nastanitev, prehrano, obleko in obutev ter šolske in osebne potrebščine,
- nuditi otroku primerne igrače, osnovne športne pripomočke in druge pripomočke manjše vrednosti za različne aktivnosti,
- skrbeti za krepitev in ohranjanje zdravja otroka ter mu, če je to potrebno, priskrbeti ustrezno zdravstveno oskrbo preko izbranega osebnega zdravnika,
- pridobivati informacije in sprejemati odločitve, ki so povezane z otrokovim vsakdanjim življenjem (vpogled v ocene, seznanitev s šolskim uspehom, odhod v šolo v naravi, odhod na počitnice, izbira osebnega zdravnika, seznanitev z informacijami o otrokovem zdravstvenem stanju ipd.),
- zastopati otroka v postopku izdaje osebne izkaznice,
- skrbeti za otrokov pravilni odnos do učenja in dela in za privzgojitev delovnih navad,
- skrbeti za vključitev otroka v poklicno usposabljanje ali ustrezno zaposlitev,
- skrbeti za izoblikovanje lastne identitete otroka,
- pripraviti otroka na odhod iz rejniške družine.

(ZIRD, Uradni list RS, št.109/12)

Rejnik je tudi »dolžan omogočati in spodbujati stike med otrokom in starši, razen v primeru, ko so staršem stiki omejeni ali prepovedani na podlagi odločbe pristojnega organa.« (2. odstavek, 26. člen ZIRD-A, Uradni list RS, št. 109/12).

Vsa pomembnejša vprašanja glede otrokove oskrbe in vzgoje mora urejati sporazumno z otrokovimi starši oz. skrbniki in s centrom otroka.

Po navedbah ZIRD (2012) je nujno in pomembno tudi aktivno sodelovanje v individualni projektni skupini (v nadaljevanju IPS), ki jo vodi in pripravi center otroka z namenom obravnave in načrtovanja dela za posameznega otroka. Rejnik je dolžan spoštovati in izvrševati dogovore, sklenjene v okviru IPS, in » se je dolžan vključevati v dejavnosti, ki jih v povezavi z izvajanjem rejniške dejavnosti organizira center rejnika.« (27. člen, 3. odstavek). Enkrat letno se mora udeležiti usposabljanja, ki ga organizira in financira center za socialno delo ali drugega usposabljanja po svoji izbiri (ki se seveda sklada s tematikami, ki so za rejništvo aktualne), za katerega mora centru predložiti potrdilo o udeležbi (28. člen, 4. odstavek). Najmanj enkrat v petih letih se mora udeležiti usposabljanja, predpisanega s strani ministrstva.

Za otroka namestitev v drugo družino predstavlja stres, lahko celo eno težjih travm. Namestitev je večkrat polna strahu, zaskrbljenosti, jeze, obupa in občutkov krivde. Pozornost otroka je usmerjena na žalovanje, ki sledi otrokovi separaciji od staršev in doma (Križnik Novšak, 2012). Otroci, ki so bili v zgodnjih letih večkrat zapuščeni, pogosto v sebi čutijo praznino, ki jo želijo zapolniti. Rejniki se morajo zavedati, da taki otroci potrebujejo veliko akcije in pozornosti. Otroci so željni dogajanja ali novih stvari, za katere pa kaj hitro po tem, ko jih dosežejo, izgubijo zanimanje in interes. Veliko otrok, ki so nameščeni v rejniško družino, preprosto ne pozna meja. Lahko bi rekli, da so zelo radovedni in hiperaktivni. Nekateri še v šolskem obdobju močijo ali blatijo posteljo oz. se vračajo v zgodnje otroško vedenje. Spet drugi pa svoje doživljanje obračajo na glavo in se tako obnašajo napadalno ter poskušajo uveljavljati svojo moč, ki je kot žrtve v preteklosti niso imeli, tako, da izvajajo nasilje nad šibkejšimi. Rejniki in rejnice morajo biti pripravljeni na vse mogoče. Pomembno je, da se z otrokom trudijo vzpostaviti za otroka pomemben nov odnos, ki bo temeljil predvsem na razumevanju otrokovih življenjskih okoliščin in posledično njegovega ravnanja, doživljanja ter razumevanja sveta (Tomec in Hudobivnik, 2012).

Pozorni morajo biti na spremembe, ki stremijo k napredku. Tako otroku kot tudi sebi morajo dati dovolj časa. Pomembno je tudi, da pri tem ne izključijo možnosti neuspeha. Rejniki včasih preprosti ne zmorejo obvladovati težav, ki so jih otroci prinesli s sabo ali so se pojavile kasneje – v teh primerih si morajo znati priznati poraz ali neuspeh in se ob tem ne počutiti nekompetentne za opravljanje svoje vloge.

Po mnenju avtorjev Humar, Kuntar, Fabjan in Toplišek (2007), so biološki starši za otroka zelo pomembni – otroci jih imajo radi ne glede na to, v kolikšni meri je bila skrb zanje

pomanjkljiva in so bili prikrajšani za zdrav telesni, intelektualni in čustveni razvoj. Svojo navezanost v večini kažejo tudi v kasnejših letih v odnosih z drugimi, kjer v ospredje prihajajo tisti vzorci vedenja, ki so jih doživljali skupaj s starši in ob njih. Prav zaradi tega imajo nadomestni starši – rejniki – čustveno toliko bolj zahtevno vlogo. Otrok bo svoje starše ne glede na to, kakšen je trenuten odnos do njih, vse življenje nosil v sebi, zato morajo rejniki znati ovrednotiti dejanja staršev, s katerimi so zlorabljali otroka, hkrati pa ohraniti spoštovanje do njih. Potrebna je vzpostavitev čustvenega stika in varne navezanosti, ki ju staršema ni uspelo zagotoviti. Prav zaradi tega je pomembno razumevanje otrokovega čustvenega razvoja od zgodnjega otroštva naprej. Praksa kaže, da so otroci, ki so nameščeni v rejniške družine, bolj problematični in čustveno bolj zahtevni, kar zahteva ustrezno znanje rejnikov na področju čustvenega doživljanja in vedenja otrok ter seveda tudi strokovno pomoč in podporo.

Kot je zapisala G. Čaćinovič Vogrinčič (2006), otrok potrebuje izkušnjo, da se ga posluša, da se ga sliši in tudi, da se nanj odzovemo – da odgovorimo na njegovo ravnanje, besede in čustva. Nenazadnje se s tem tudi sam uči poslušati, slišati in razumeti, kaj je, kdo je, kaj želi, kaj se dogaja, v kakšnih odločitvah je soudeležen. Pogovor za otroka predstavlja dragocen prostor, v katerem lahko ubesedi svoje misli, občutke, čustva, želje in odločitve, ki jih razume, in zato tudi zna ravnati z njimi. Pomembno je torej, da je ena od nalog rejnika tudi ta, da otroku omogoča odprt prostor za pogovor, v katerem je otrok ekspert iz izkušenj, rejnik pa njegov spoštljiv in odgovoren zaveznik (Čaćinovič Vogrinčič, 2006).

Jenkole (2007) piše, da mora rejnik kot odrasla oseba prevzeti vlogo zagovornika, saj na ta način otroku zagotavlja, da se sliši njegov glas. Izhodišče zagovorništva je potreba po postavitvi otrokovega interesa v ospredje, ga upoštevati kot samostojnega nosilca pravic in ta njegov položaj okrepiti (Jenkole 2007: 74).

»Rejniki morajo znati govoriti otroku o njegovi vlogi med njimi, pojasniti vloge drugih otrok v družini, razlike in posebnosti, uporabiti koncept pravil v tej družini, ki pojasni otroku meje, ki jih ni poznal. Sem sodi pogovor o komunikacijskih vzorcih, o delitvi dela, delitvi moči in ravnanju s čustvi. Biti otrok v rejniški družini pomeni prevzeti vlogo v družinski skupnosti. Zdaj tudi on na svoj poseben, izviren način prispeva k ohranitvi družine. Zelo konkretno se uči razločiti, kdo je, kaj si želi in kaj drugi pričakujejo od njega. Pogovor z otrokom o rejniški družini pojasni in podpira to družinsko resničnost. Hkrati raziskovanje rejniške družine skupaj z rejniki omogoči otroku razmislek o razlikah, o drugačnosti, o nasprotjih v primerjavi z izkušnjami z matičnega doma. Za otroka je pomembno, da sme vedeti in imeti

obe resničnosti, zato potrebuje tudi o tem pogovor, ki se nikoli ne konča.« (Čačinovič 2008: 111).

»Z dobrim medsebojnim sodelovanjem, z integracijo ustreznega znanja in z zavzetim ustvarjanjem otrokove realnosti lahko naredimo veliko tega, kar olajša in zmanjša otrokove občutke izgube. Naklonjeni, iskreni in pozorni odnosi do otroka v rejništvu mu lahko zelo pomagajo, da sprejme nujnost namestitve. Šele ko v rejništvu otrok svojim prejšnjim odnosom dodaja nove pomembne odnose, se zanj odpira možnost, da bo ugodno izrabil rejniško družino.« (Križnik Novšak, 2012) oz. bo njegova izkušnja v rejniški družini pozitivna.

O tem, kaj rejniki lahko naredijo za otroke, sta v svojih izhodiščih zapisala tudi Levy in Orlans (2003). Njun predlog je, da rejniki pomagajo otrokom, ki prihajajo iz težavnih odnosov z drugačno izkušnjo odnosov. S svojim starševstvom lahko zagotovijo tisto pravo mero ljubezni, ki bo omogočala povezanost in stik z otrokom, ter vzpostavijo meje, s pomočjo katerih bo otrok pridobil izkušnje varnosti, zaupanja in spoštovanja (Kompan Erzar, Roži, Simonič, 2011).

Vsekakor se morajo rejniki truditi razumeti in prilagajati otrokovim potrebam, predvsem pa morajo biti pozorni na ravnanje s čustvi. Veliko je občutkov jeze, strahu, žalosti in sramu, česar se otroci niso naučili prepoznavati, kaj šele uravnavati in izražati. V večini primerov se ti pogosti občutki kažejo v otrokovem vedenju, pri čemer je pomemben razumen odziv. Rejniki lahko otroke z ustrezno podporo in bližino naučijo, da se navadijo izražati svoja čustva. V primerih, ko otroci zaradi hudih zlorab doživljajo posttravmatsko stresno motnjo, se od rejnikov pričakuje, da otroku poiščejo še dodatno strokovno pomoč. Dolžni so spodbujati in vključevati otroka v svoje družinsko življenje, hkrati pa mu omogočati tudi stike z biološko družino (id.).

Rejniki, ki razumejo svojo vlogo v sistemu rejništva, bolje razumejo in pomagajo pri načrtovanju stika otroka z biološkimi starši (Maluccio et al. 1986, v Scott, O'Neil, Minge, 2005).

Rejniki imajo pomembno vlogo pri vzpostavljanju in ohranjanju stikov in pogosto zahtevajo, da prevzemajo naloge, ki dodatno obremenjujejo njihove lastne družine. Te naloge so:

- pomagati otroku pri pripravi na obisk/stik,
- tolažiti, pomiriti in se pogovarjati z otrokom po obisku,
- zagotoviti prevoz na stik in s stika,
- dovoliti obiske na njihovem domu,

- biološkim staršem krepiti samozavest in podpreti njihove prispevke k spremembam s sprejemanjem njih samih in s spoštljivim ravnanjem,
- zagotavljati in ustvarjati zdravo interakcijo starši-otrok in učiti otroka, da jim je mar za biološke starše,
- zagotavljati informacije in jih posredovati socialnim delavcem,
- nadzorovati obiske.

(McMahon, 2000 v Scott, O'Neil, Minge, 2005)

Vloga tako posvojiteljev kot tudi rejnikov se je na podlagi raziskav, ki so bile opravljene na tem področju, izkazala kot pomembna pri pomoči otrokom uporabljati oz. upravljati srečanja in stike, da bi dobili občutek pripadnosti v obeh družinah (Neil, Beek & Schofield 2003, v Lenore M. McWey, Acock, A., Porter, B., 2010).

Območje, kjer skrb narašča, pa je vpliv stika na rejnike, še posebno, ko imajo ti v svoji oskrbi več otrok, in je frekvenca, torej razporeditev in pogostost stikov, moteča in vsiljiva za družinsko življenje (Scott, O'Neil, Minge, 2005).

1.7 Socialno delo v rejništvu

Rejništvo se danes izvaja v skladu s sodobnimi teoretskimi koncepti socialnega dela. Gre za uporabo raznovrstnih metod, pristopov, tehnik in spretnosti, ki se v medsebojni povezavi kažejo kot uspešne. Socialno delo na področju rejništva je tako individualno delo kot tudi delo v skupini ali skupnosti. Velikokrat je delo terensko.

Socialno delo z družino je pomembno področje socialnega dela in na področju rejništva še kako relevantno, nujno potrebno in neizogibno. Cilj dela z družino ni varovanje družine, temveč odkrivanje boljših pogojev za življenje posameznika v družini ali zunaj nje in ima tako torej namen podpore družini, da se kot skupnost ohrani, preoblikuje ali razide (Čacinovič Vogrinčič 2008: 27). Sodelovanje z družino predstavlja vir podpore in pomoči, njena prisotnost omogoča načrtovanje in oblikovanje potrebnih sprememb in rešitev.

Danes je rejništvo pojmovano kot skrbno načrtovan sistem sodelovanja, kjer je vsak od udeležениh, torej rejniške družine, otroka in matične družine, deležen pomoči in podpore, ki jo potrebuje. Kot je zapisala Tomec (2012), »v podpori in pomoči je poudarek v sodelovanju in soustvarjanju vseh udeležениh.« (Tomec, 2012: 21). Rejništvo samo po sebi posega v življenje otroka kot posameznika, kot tudi njegove biološke in rejniške družine kot skupnosti, katere član je. Socialni delavci morajo biti skrbni opazovalci omenjenih sistemov.

Kot narekuje tudi OZN, so otrok, njegove pravice in koristi na prvem mestu, vendar pa to še zdaleč ne pomeni, da je treba sodelovati in raziskovati samo z njim. Tudi matična družina predstavlja otrokov vir moči, zato je treba pozornost usmeriti tudi na sodelovanje z njo. Na to temo je Darja Kuzmanič Korva (2012) zapisala: » Sama menim, da je temeljna naloga centrov za socialno delo intenzivna pomoč družini, ki zaradi različnih vzrokov ne more zagotoviti primerne okolja za otrokov razvoj. Lahko, da tega ne zna, da se starši tega niso naučili v svoji družini in preprosto prenašajo naučene vzorce naprej, ali pa zaradi česar koli drugega niso sposobni zavarovati svojega otroka, zato je najpomembnejše, da centri za socialno delo družino s celostnim pristopom in pomočjo opolnomočimo, naučimo in ji zagotovimo izkušnjo ter spremembo, s katero bo svojega otroka zavarovala in ga usposobila, da bo pozneje sam lahko ljubeče vzgajal svoje otroke.« (Kuzmanič Korva, 2012: 6). Sodelovanje z matično družino je usmerjeno k izboljšanju življenjskih pogojev v družini in k spremembam v ravnanju in načinu življenja staršev, torej postopni ureditvi, kar za otroka tudi predstavlja korist, saj obljublja vrnitev nazaj v primarno okolje (Maj, 2012).

119. člen ZZDR navaja, da je center za socialno delo dolžan storiti potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otoka. To pomeni, da v primerih, ko starši zanemarijo otrokov vzgojo in varstvo, lahko staršem otroka odvzamejo in ga namestijo v vzgojo in varstvo drugi osebi ali zavodu. Gre za skrajni ukrep, ko se izčrpajo vse druge možnosti pomoči in podpore matični družini, ki ne ravna v skladu s koristmi otroka in je tako najprimernejša trenutna in začasna rešitev namestitvev otroka v rejniško družino. Center mora narediti vse, da se starši strinjajo s premestitvijo otroka v zanj bolj zdravo in varno okolje.

Po ZIRD je naloga CSD, da izbere ustrezno rejniško družino ter v nadaljevanju poskrbi za namestitev otroka v rejniško družino in spremlja njegov razvoj ter izpolnjevanje obveznosti, dogovorjenih z rejniško pogodbo (ZIRD UPB 1, 32., 34. člen). Še preden pa se otroka namesti v rejniško družino, je potrebno izčrpati vse druge možnosti pomoči in podpore biološkemu staršem, da bi ti zmogli ustrezno ravnati in bi otrok lahko ostal v domačem okolju. Potrebno je preveriti in zagotoviti materialno podporo, ki je lahko denarno nadomestilo/pomoč, urediti stanovanjske potrebe in poskrbeti za pomoč in podporo pri opravljanju starševske vloge v smislu razvoja starševskih spretnosti ali spremembe življenjskega sloga, vedenjskih vzorcev in navad, ki ovirajo in otežujejo skupno družinsko življenje (Zaviršek, 2012).

Namestitev otroka v rejniško družino zahteva predhodno pripravo tako otroka in njegovih staršev kot tudi rejnika in rejniške družine.

Prehod otroka v rejništvo je stresno tudi za rejniško družino, v katero otrok prihaja. Pomembno je, da rejniška družina ne ostane sama, brez pomoči in podpore. Ta se vzpostavi že pred samo namestitvijo in zajema pogovor z rejniško družino o otroku, ki potrebuje rejništvo, pogovor o njihovih strahovih in dilemah, čas za razmislek o tem, ali zmorejo sprejeti otroka in ali so s tem zares soglasni vsi v družini ter pogovor z rejniki o vseh podrobnostih priprave na sprejem otroka in o izvedbi namestitve (Tomec in Hudobivnik, 2012).

Pogovor o otroku prinaša vrsto pomembnih spoznanj, od katerih so odvisna nadaljnje sodelovanje oz. potek, kakovost in uspešnost rejništva. Opozarja na določena pomembna dejstva, na katera je potrebno biti pozoren pri vzpostavitvi delovnega odnosa in na to, kakšne težave je mogoče predvideti v odnosu, na kaj mora biti rejnik ali rejnica pripravljen/a, in kdo mu/ji lahko pri delu z otrokom, ki ima določena ali včasih tudi nepojasnjena vedenja, pomaga.

Pogovor vključuje informacije o:

- otrokovi matični družini in okolju,
- razlogih za vstop v rejništvo,
- otrokovem zdravstvenem, telesnem, čustvenem in intelektualnem razvoju,
- oblikah zdravljenja in specialističnih obravnav, ki bi oz. jih bo otrok potreboval,
- otrokovih učnih, delovnih navadah in primanjkljajih,
- okvirni časovni opredelitvi rejništva,
- pričakovani pogostosti in načinu stikov z matično družino,
- pričakovanja CSD in matične družine do rejnikov,
- načinu reševanja morebitnih nastalih konfliktov in sklepanja dogovorov,
- mogočih in obstoječih oblikah pomoči družini.

(povzeto po Tomec in Hudobivnik, 2012)

Priprava otroka na rejništvo pa vsebuje:

- vzpostavitev odnosa s socialno delavko, ki bo vodila in spremljala bivanje v rejništvu,
- priložnost in čas za razumevanje svojega položaja (da otrok ve, kaj se bo z njim dogajalo in zakaj),
- spoznavanje družine, ki bo v prihodnosti skrbela za otroka,
- priprava najljubših osebnih predmetov otroka, ki bodo pomagali ohraniti del domačnosti in kontinuitete,

- sodelovanje pri pripravi sobe/svojega kotička,
- spoznanje novega okolja, v katerem se bo otrok izobraževal (vrtec/šola),
- spoznavanje drugih otrok, ki imajo izkušnjo rejništva.

(povzeto po Tomec in Hudobivnik, 2012)

Gabi Čačinovič Vogrinčič (2006) piše, da socialni delavci in delavke običajno začnejo sodelovanje z otrokom in njegovo matično družino v kriznem obdobju. Najboljša rešitev ustvarjanja odnosa in okolja, v katerem se bodo občutki negotovosti, žalosti, občutka izgube, želje po boljšem in lepšem, je pogovor. Otrok v rejništvu živi z in med dvema družinama in potrebuje prostor za učenje resničnosti ene in druge družine (Škerlj, 2012).

Po mnenju Marte Tomec in Tine Hudobivnik (2012) otrok potrebuje prostor, v katerem lahko pove, kdo je, kaj misli in čuti, kako razume stvari, kaj si želi.

Omenjeni avtorici sta zapisali tudi, da priprava otroka na rejništvo od CSD zahteva seznanitev otroka z njihovim strokovnim delom ter preverjanje razumevanja obravnave in njenega namena, pri čemer se ne smejo zanemariti otrokova pričakovanja in želje. Otroka je treba povabiti da izrazi svoje mnenje, seveda pa mu je pred tem treba zagotoviti dovolj varno okolje, da bo upal in želel spregovoriti. Socialna delavka varen ter ustvarjalen odnos lahko vzpostavi in ohranja z odprto komunikacijo z otrokom, s pestro paleto izražanja čustev in empatije. Otrok mora biti obveščen o tem, kam in zakaj odhaja – to odločitev mora socialna delavka pojasniti vsakemu otroku, seveda na način, ki sovпада s starostjo otroka in njegovim razumevanjem.

V splošnem zagovarjata tudi, da je za pripravo otroka in družine, ki izvaja rejniško dejavnost, pomembno oz. celo nujno razlikovanje med rejniško in matično družino. Gre za razlikovanje družinskih norm in vrednot, pravil, ciljev, vlog, načinov komuniciranja, hierarhije moči ipd., ki jih je treba prepoznati, jih raziskati, o njih spregovoriti in jih ne prikrivati ali zabrisati. Otroci v rejništvu vedno znova vidijo in doživljajo dve, včasih popolnoma nasprotujoči si stvarnosti. Naučiti se morajo prehajati iz enega v drug svet, hkrati pa živeti v obeh. In zato je pomembno prepoznavanje specifik in značilnosti posameznega okolja, četudi ni vsako vselej ugodno, prijetno in primerno. Otrokom lahko kot strokovni delavci ali rejniki preprosto rečemo: »Tvoji starši so tudi dobri ljudje in zato jih imaš rad in prav je tako. Ampak s teboj so tudi grdo ravnali in zato si prišel k nam. Treba te je bilo zavarovati.« (Tomec in Hudobivnik, 2012). Pomembno je, da otroci kljub vsem hudim in bolečim izkušnjam, kot so izkušnje spolne zlorabe, nasilja, zanemarjanja ipd., s katerimi otroci prihajajo v rejniške družine, ne sovražijo storilca – torej svojih staršev, ampak do njega razvijejo in gojijo tudi pozitivna čustva. Šele vse to otroku omogoča, da se v svojem

položaju, v katerem se nahaja, znajde in ga obvlada. In ne le to, da otrok na ta način spozna svojo družino, nauči se tudi ustreznega ravnanja, prilagajanja in prepoznavanja stvari, ki bi jih v življenju in v odnosu z drugimi bilo potrebno spremeniti. (id.)

Po namestitvi otroka v rejniško družino je CSD dolžan sestaviti individualno projektno skupino (v nadaljevanju IPS), ki načrtuje in predlaga ustrezno ravnanje in strokovno obravnavo otroka v družini.

Po ugotovitvah Skupnosti CSD Slovenije (Zaviršek, 2012) v Sloveniji obstaja kar nekaj sivih lis rejniške prakse. Pomanjkanje materialne in psihosocialne podpore otrokovim staršem je ena od pomembnejših. Četudi je v rejništvu žrtev otrok, ki mora zapustiti družino, je več kot smiselno precejšnji delež pozornosti nameniti tudi njegovim biološkim staršem. Pomoč biološki družini je namenjena izboljšanju delovanja in s tem odprave vzrokov, zaradi katerih je bil otrok nameščen v rejniško družino. S tem, ko pomagamo matičnim staršem, pomagamo tudi otroku.

Eno pomembnih izhodišč, ki jih je na temo dela z matično družino zapisala Metoda Maj (2012) je, da si mora CSD stalno prizadevati za uspešno sodelovanje z matično družino ter ji pomagati, hkrati pa v dobro otroka v rejništvu in drugih otrok matično družino tudi nadzorovati. Tudi starši se ob namestitvi njihovega otroka v rejniško družino zagotovo srečujejo z občutki izgube. Nanj se lahko odzovejo na konstruktiven ali nekonstruktiven način. Naloga socialnih delavcev pri tem pa je, da preverijo in raziščejo, ali gre za odzive zgolj trenutne čustvene prizadetosti ali imajo starši v splošnem pomanjkanje osebnostne zmogljivosti za konstruktivno odzivanje. Strokovni delavci morajo raziskati, ali so matični starši dovolj zreli in samokritični, ali imajo uvid v svoje ravnanje in negativne posledice za otroka, ki je nameščen/se ga namešča v rejniško družino. Pomemben je razmislek, kako pomagati staršem za čim bolj konstruktivno odzivanje na nastalo situacijo in izboljšanje te, kako jim lahko pomagamo, kdo se jim še lahko pomaga, katere oblike pomoči sploh so na voljo, kam jih še lahko napotimo, ali so sploh motivirani za prejemanje pomoči, kako jih lahko motiviramo za prejemanje pomoči, kaj si pravzaprav želijo, kakšna je njihova motivacija za prekinitev rejništva ipd. Ves čas trajanja rejniške dejavnosti morajo biti rejnikom, otroku v rejništvu in njegovim staršem na voljo strokovne in svetovalne službe, specializirane za pomoč družini.

1.7.1 Individualna projektna skupina

Individualna projektna skupina (v nadaljevanju IPS) načrtuje in predlaga ustrezno ravnanje in strokovno obravnavo otroka v družini. Vanjo so vključeni strokovni delavec centra otroka, strokovni delavec centra rejnika, rejnik, starši otroka in otrok, razen če po oceni centra otroka njegova prisotnost in vključenost zanj ne bi bila koristna. Po potrebi se IPS lahko tudi razširi. (povzeto po: ZIRD, Uradni list RS, št. 109/12), vanjo se lahko vključijo vsi za otroka pomembni drugi, ki v izvirnem delovnem projektu pomoči lahko prispevajo svoj delež za izboljšanje položaja posameznika in tudi družinskega sistema kot celote.

Individualna projektna skupina stremi k skupnem sodelovanju vseh udeleženi. »Če to povemo v jeziku socialnega dela: treba je vzpostaviti sodelovanje med vsemi udeleženi v rejniškem sistemu na način delovnega odnosa, ki omogoča soustvarjanje sprememb in podpore otroku, tako da vsi prispevajo svoj delež in s tem soustvarjajo boljše pogoje za sodelovanje in življenje.« (Čačinovč Vogrinčič in dr. 2005, v Zaviršek id. 2010).

Kot je zapisala Škerlj (2012), za otroke pomeni pomoč in podporo, da izrazijo pozitivna in negativna čustva (navезanost, jezo, ker so jih starši pustili).

Po določilih ZIRD (Uradni list RS, št. 109/12) mora CSD za vsakega otroka v pisni obliki pripraviti individualni načrt, ki ga po potrebi dopolnjuje in spreminja. Načrt mora biti prilagojen starosti oz. stopnji razvoja otroka in njegovim potrebam. Zagotavljati mora celostno obravnavo in spremljanje otroka. Vse prisotne in vključene je potrebno jasno soočiti s pričakovanji – kakšne okoliščine in spremembe so potrebne za napredovanje (kakšne okoliščine in spremembe so potrebne za ureditev rednih stikov in kakšne za prekinitev rejništva). S tem se socialni delavci izognejo negotovosti vseh vpletenih, še zlasti pa tistih staršev, ki sami nimajo uvida v svoje ravnanje ali se njihovi subjektivni standardi kakovosti starševstva in otrokovih potreb bistveno razlikujejo od družbenih.

V delavnem procesu, ki vključuje vse prisotne v IPS, se oblikujejo dogovori in konkretne ter časovno dorečene naloge. Kaj, kdo in do kdaj mora kdo opraviti, mora biti zabeleženo v pisni obliki (Škerlj, 2012).

To, da zakon nalaga, da v nekaj mesecih po nastopu rejništva starši sodelujejo pri načrtovanju dela in pomembnih odločitvah v zvezi z otrokom, se Vidi Berglez (2007) zdi nasprotujoče in nesmiselno, saj meni, da starši niso razumni in odgovorni, sicer bi vedeli in znali ravnati v korist otroka in tako namestitev otroka v rejniško družino sploh ne bi bila potrebna oz., » Če bi namreč bili razumni in bi mogli odločati in skrbeti za korist otrok, potem bi jim bilo otroke potrebno takoj vrniti!!« (Berglez, 2007: 8). Dodaja, da bi v primeru

skupnega načrtovanja in odločanja glede otrok – torej pred vključitvijo v IPS – bilo treba starše predhodno rehabilitirati – jim ponuditi strokovno pomoč in podporo.

Izide dogovorjenega dela je z namenom, da delo zares poteka v smeri izboljšanja, treba sproti preverjati. Čačinovič Vogrinčič meni, da glede na to, da se v projektni skupini soustvarjajo izvirni projekti pomoči, ki zahtevajo pogovor ter nove dogovore v procesu, ki teče iz meseca v mesec, projektna skupina ne more biti le enkrat na leto (Čačinovič Vogrinčič 2007: 101, v Možina 2016: 30). Vendar na žalost v veliko primerih praksa dokazuje, da se srečanja IPS zares odvijajo le enkrat letno, saj je to tudi minimalna zahteva ZIRD, ki v 2. odstavku 37. člena določa, da mora IPS najmanj enkrat letno centru otroka predložiti pisno poročilo, v katerem predlaga nadaljnje ukrepe v zvezi z otrokom.

Zaviršek (2010) je s sodelavci zapisala, da je sedanja formulacija preveč ohlapna, kar nima nobenega smisla. Pravi, da to preprosto ne more biti delo, ki bi temeljilo na soustvarjanju sprememb in rešitev. Socialno delo se v tako redkem zaporedju srečanj ne more zgoditi. Skupaj predlagajo rešitev srečanj enkrat na mesec.

Škerlj (2012) še dodaja, da, »Strokovni delavec, ki koordinira skupino, mora ob upoštevanju otrokovih značilnosti, njegovih posebnosti glede na položaj in otrokovo mnenje presoditi, kdaj otroka povabiti k sodelovanju in kdaj je primerno, da sodelujejo le odrasli. Glede na zgornjo oceno je primerno, da otrok sodeluje takrat, ko je vsebina srečanja skupine namenjena njemu (nadaljevanju šolanja, izboljšanja šolskega uspeha, vključitev v izvenskolske dejavnosti, počitniško delo, dogovor o operaciji, urejanje osebnih stikov z matično družino in drugim zanj pomembnimi itn.) Po njenih besedah je pomembno, da otroka ne izpostavljam takrat, ko se vsebina srečanja nanaša na urejanje staršev, na konflikte med starši ali med matično družino in družino, ki opravlja rejniško dejavnost, na nasilje v matični družini ali nasilje nad otrokom v matični družini (Škerlj, 2012: 123-124).

1.8 Stiki

1.8.1 Stiki med biološkimi starši in otroki v rejništvu

»Sredi 20. stoletja so se začeli nekateri razvojni psihologi in zdravniki o pomembnosti odnosa otroka med otrokom in starši spraševati na nov in bolj poglobljen način. Pionir tega razmišljanja je bil John Bowlby, ki je z raziskovanjem in pisanjem opozoril na nov pogled

že v 30. letih prejšnjega stoletja, v 60. letih pa razvil in utemeljil pojem varne navezanosti otroka na starše oz. skrbnike.« (Poljanec, 2015: 20).

Teorija navezanosti pojasnjuje razvoj navezanosti kot proces, ki se oblikuje med otrokom in starši ali primarnimi skrbniki. Še posebej pomemben za graditev navezanosti je način, kako starši prihajajo do otroka in kako odhajajo od njega in ali zmorejo ob otroku zdržati težke občutke strahu in tesnobe ter otrokovo stisko vzamejo zares in jo skušajo pomiriti. Resno ravnanje staršev ob odhodu ali v kakšni drugi stiski je namreč odločilno za to, ali bodo otrokov stres oz. strah pomirili ali bo moral v nasprotnem primeru s stresom in stisko zdržati sam in se na starše ne bo mogel zanesti. Način, kako otrok prikliče odraslega v svojo bližino takrat, ko je v stiski, in ali ga uspe priklicati, je namreč temeljni mehanizem, ki otroku omogoči, da izoblikuje trajne in varne medosebne odnose, od katerih je odvisno njegovo preživetje (Poljanec, 2015). Glede na različne načine odzivanja ali pomanjkanje odzivanja oziroma izkušenj s skrbnikom se otrok na skrbnika naveže na različne načine. Lahko se naveže na varen ali ne-varen način (Poljanec 2015: 37).

Čeprav teorija navezanosti izhaja iz opisov povezanosti matere in otroka, so danes njeni rezultati videni kot stalnice v življenju, pomembni v razvoju identitete in posameznikove sposobnosti, da se poveže z drugimi (Bretherton & Munholland, 1999, Erich, Kanenberg, Case, Allen, & Bogdanos, 2009, v Lenore M. McWey, Acock, A., Porter, B. 2010).

Model, ki je bil prvotno sicer ustanovljen z mamo (vsekakor pa velja tudi za druge otroku najbližje skrbnike – npr. za očeta), predstavlja osnovo ravnanja, s katerimi posamezniki gradijo pričakovanja v drugih razmerjih.

Mary Ainsworth je leta 1971 s sodelavci prvič opisala tipe navezanosti:

- Varna navezanost: Razvije se, ko se otrok zaveda, da so starši vedno na razpolago, da se nanj primerno odzivajo in da so mu v situacijah, ko je prestrašen ali se počuti ogroženega, pripravljeni pomagati.
- Tesnobna ambivalentna navezanost: Je slog navezanosti, za katerega je značilno, da je otrok glede starševskega odzivanja negotov. Ne ve namreč, ali bo takrat, ko je v stiski in ga je strah ali ko ga kaj boli, dobil pomoč ali ne. Zaradi negotovosti glede staršev je vedno nagnjen k separacijski tesnobi in je tesnoben tudi pri raziskovanju sveta. Ob opazovanju teh otrok (izvršeni so bili poskusi) se zdi, kot da bi jih neka notranja sila odvrčala od matere, zato potrebujejo veliko nežne materine vztrajnosti, da jo lahko zopet sprejmejo za svojo). Zdi se, da se otrokov stres povečuje s stresom njihovih mater. Ta vzorec navezanosti se razvije pri otrocih, katerih starši so včasih na voljo, pogosto oziroma v določenih situacijah pa ne zmorejo biti na razpolago.

Otrokom pogosto grozijo, da jih bodo zapustili. Otroci se odhoda staršev ustrašijo in raje potlačijo svoje občutke in potrebe. Otroci, ki živijo s starši, katerih način odzivanja na otrokova občutja je nekonsistenten, so se prisiljeni zelo osredotočiti na starševsko stanje zavesti in počutja, saj s tem kar najbolj optimizirajo možnost za pridobitev starševskega odziva. Ti otroci držijo občutke in čustva blizu površja, dokler se jim ne zazdi, da bi morda lahko dobili starševsko pozornost. Naučijo se tudi, da pomoč pri pomirjanju čustev in občutkov ni vedno mogoča, zato se pri njih pogosto izoblikuje način vedenja, pri katerem čustva nezavedno močneje ali celo pretirano poudarjajo, saj imajo s tem več možnosti, da jih bodo starši opazili in se odzvali, kot če čustva potlačijo.

- Tesnobno izogibajoča se navezanost: je oblika navezanosti, pri kateri se otrok staršem ne zaupa in se ob njih ne počuti varno. Od njih je navajen na pogoste zavrnitve in ostro kritiziranje, zato nima občutka, da se bodo starši odzvali in mu pomagali, ko bo potreboval pomoč (povzeto po: Kompan Erzar, Rožič, Simonič, 2011).

Povezava med otrokom, ki je v rejništvu, in biološkimi starši, četudi ne temelji na varni navezanosti, torej obstaja in za otroka predstavlja pomemben odnos, tisti prvi in edini odnos, ki so ga uspeli spoznati in doživeti in ga je zato tudi potrebno ohranjati in negovati.

Leta 1975 je bil Littner priznan kot prvi, ki je poudaril pomen navezanosti mladih v rejništvu na biološke starše. Kot prvi je predpostavljal, da mladi v rejništvu, ki ne morejo obiskati in ohranjati stika s svojo biološko družino, lahko razvijejo nerealistične podobe svojih bioloških staršev, kar lahko poškoduje njihovo samozavest in sposobnost za povezovanje z drugimi. Po njenih besedah otrokova matična družina predstavlja otrokove korenine, podporo in njegovo bistvo – njegov začetek. Ko se loči od nje, čuti, da je izgubil del sebe (Lenore M. McWey, Acock, A., Porter, B. 2010).

Po 106. členu ZZZDR ima otrok pravico do stikov z obema staršema in obratno. Oseba, pri kateri otrok živi, na področju rejništva je to rejnik ali rejnica, si mora prizadevati za stike otroka s staršema, vendar le, če so otroku v korist, kar pomeni, da zanj ne predstavljajo psihične obremenitve in ne ogrožajo njegovega telesnega ali duševnega razvoja. Sodišče lahko določi izvrševanje stikov pod nadzorom tretje osebe (v večini primerov gre prisotnost strokovne socialne delavke) ali z drugačnimi oblikami, pri čemer so izključena osebna srečanja.

Starši morajo prihajati k otrokom urejeni in trezni. Morajo sodelovati z družino, ki izvaja rejniško dejavnost, in s strokovnimi delavci v otrokovem življenju. Ob opažanju, da biološki starši:

- odklanjajo pomoč stroke,
- ne spreminjajo in ne urejajo svojega življenja in še naprej motijo otrokov zdrav razvoj ali rušijo njegov napredek v ustreznem vedenju za obvladovanje življenja,
- ovirajo učenje in ponotranjanje zanj primernejših vedenjskih vzorcev, navad in vrednot v družini, ki izvaja rejniško dejavnost,
- ne pokažejo uvida v otrokove razvojne potrebe, ko ne zmorejo sodelovanja z družino, ki izvaja rejniško dejavnost, in strokovnimi delavci,
- so nasilni, ko niso trezni,
- ne morejo vzdrževati stikov z otrokom z obiski v družini, ki izvaja rejništvo dejavnost,

je naloga CSD, da svoja opažanja in opažanja drugih strokovnjakov in pomembnih oseb v otrokovem življenju sporoči sodišču v obliki predlogov za omejitve ali prepovedi stikov ali predlogov za odvzem roditeljske pravice (Tomec, 2012). Vselej pa v smislu zares zadnje in še edine možne rešitve.

Kako, kdaj in kje bodo potekali stiki, se sporazumejo otrokovi starši in otrok. Na same stike lahko vpliva tudi otrok sam. V primerih, ko otrok želi več/manj stikov, je treba ugotoviti razloge za otrokove želje ter v skladu z njegovimi koristmi sprejeti nove odločitve glede načina in obsega stikov, ki bi bili za otroka ugodnejši in še sprejemljivi. Treba je upoštevati tako objektivni kot subjektivni interes otroka (Končina Peternel, 1998).

Lenore M. McWey, Acock, A., Porter, B. (2010) so zapisali, da so stiki med otroki in njihovimi biološkimi starši zapleteni in raznoliki, vsekakor niso vedno "idealni" in otroku v korist. Kljub svoji kompleksnosti in težavam, ki jih prinašajo, pa še vedno štejejo za pomemben vidik prizadevanja za razvoj ali vzdrževanje odnosa otrok –starši in s tem ohranjanje družine oz. povezanosti z njo. Teoretične predpostavke, povezane s pomenom stikov za otroke v rejništvu z biološkimi starši, so bile empirično testirane. Po besedah avtorjev Cantos, Gries, in Slis, (1997) ter McWey in Mullis, (2004) nekatere študije kažejo, da nadaljevanje ali ohranjanje stikov med otrokom v rejništvu z vsaj enim od bioloških staršev predstavlja pozitivno korelacijo z otrokovim trenutnim dobrim počutjem. Raziskovalci so tudi dokazali, da so otroci, ki ohranjajo stike in obiskujejo svoje biološke starše, nagnjeni k lažjemu ustvarjanju novih odnosov.

Kot opozorilo pa kljub dokazom, da so rezultati glede nadaljnjega ohranjanja stika z biološkimi starši pozitivni, obstajajo tudi nasprotna mnenja. Kot primer so Neil, Beek in Schofield (2003) opazili, da kar tretjina otrok v rejništvu doživlja stres, ki je povezan s stiki z biološkimi starši (Povzeto po »Managing risks and benefits of contact«).

Tudi v praksi socialni delavci in rejniki poročajo o tem, da zna biti ohranjanje stika z biološkimi starši moteče, da povzroča ali vpliva na vedenjske težave, poslabša in ogrozi otrokovo prilagajanje v rejniški družini (Haight, Kagel in Black, 2003; Mennen & O'Keefe, 2005). Številne študije opisujejo rejnike in socialne delavce, ki zaznavajo obiske in stike z biološkimi starši, kot problematične (Mennen & O'Keefe, 2005; Moyers et al., 2006, v Scott, O'Neil, Minge, 2005). Enakega mnenja je tudi Berglez (2007), ki je zapisala, da naj bi stiki s starši veljali za najtežji del rejništva.

Rezultati ene izmed študij so pokazali, da je imela več kot polovica mladih v rejništvu v starosti med in 11 in 17 letom izkušnjo slabega odnosa s svojimi biološkimi starši. Redno so se srečevali s sorodniki, ki so otroke zavračali, jih zanemarjali in bili nezanesljivi. Veliko mladih se s temi svojimi izkušnjami ni znalo in uspelo spopasti in zato so težje govorili o čustvenem vidiku stikov nanje (Moyers et al., 2006 v »Managing risks and benefits of contact«).

Raziskava avtorjev Neil, Beek in Schofield (2003) je pokazala, da je pomembno spodbujati pozitiven odnos med biološkimi starši in rejniki. Občutljivost, empatija in vrednote rejnikov, ki težijo k sprejemanju bioloških staršev, so bile pri otrocih v rejništvu ključnega pomena, da so se uspeli soočiti in razumeti svoje članstvo v obeh družinah. Tudi dogovori o sodelovanju in stiki z biološkimi starši so bili bolj uspešni, ko so rejniki imeli omenjene lastnosti in so verjeli v potencialno vrednost, ki jo prinaša preživeti čas z biološkimi starši. Stiki so se izkazali kot uspešni v primerih, ko rejniki niso poskušali nadomestiti biološkega starša, ampak so ravnali ravno nasprotno – primanjkljaj so poskušali zagotoviti s sodelovanjem z biološkimi starši.

Osnovni nameni zagotavljanje stika s starši so:

- spodbujanje možnosti in pripravo otroka na ponovno družitev z biološko družino,
- ohranjanje družinskih vezi v času, ko je otrok izven skrbi matične družine,
- zagotavljanje terapevtskega pristopa za ocenitev in okrepitev odnosa med starši in otrokom.

(Scott, O'Neil, Minge, 2005)

Skladajo z razlogi, zaradi katerih je pomembno ohranjati stike in so jih Scott, O'Neil in Minge (2005) zapisali takole:

- da se ohrani, vzpostavi in spodbuja vzajemno koristne odnose med starši in otroki,
- pomoč otroku najti se/soočati se z vplivi, ki jih prinaša položaj »biti ločen od družine in družinskega okolja«,
- da otrok vzdržuje odnose z brati in sestrami in drugimi družinskimi člani (ali pomembnimi drugimi, s katerimi je otrok čustveno navezan ali v čustvenem odnosu), kadar je to otroku v korist in primerno,
- da se ugotoviti, kateri (če sploh) razširjeni družinski člani (ali druge pomembne osebe v otrokovem življenju) bi mogli obiskati otoka, kako so te osebe pomembne za otroka in če bi lahko zagotavljajo pozitivno podporo za otroka,
- da se oceni zmožnost staršev o skrbi zase in zaščiti svojega otroka ter njihovo pripravljenost in sposobnost za spremembo vedenja, ki so povzročili namestitev otroka v rejništvo,
- da se zagotoviti učno priložnost za starše, da se naučijo starševskih veščin in spretnosti, ter sprejemanje povratne informacije o njihovem napredku, kot je v skladu z načrtom.

(Scott, O'Neil in Minge, 2005)

Nekaj na to temo je zapisal tudi K. Kufeldt (1990): »Vzdrževanje stalnosti stikov otroka z matično družino moramo razumeti kot stalnost vezi in navezanosti in nenujno skupnega življenja. Zahtevo po najmanjšem možnem posegu v družino razumemo kot zahtevo po najmanjšem možnem posegu v otrokove navezanosti in odnose. To pomeni, da prenesemo te njegove vezi in odnose in navezanosti v kontekst, ki je zastavljen tako, da otroku zagotavlja stabilnost, skrb in varnost. Takemu konceptu je implicitna zahteva, da se v skrb za otroka vključi sodelovanje z biološkimi starši. Na otroka usmerjen pristop pa bo dovolil popolno prekinitev vezi z biološkimi starši v tistih redkih situacijah, ko te vezi niso v skladu z otrokovimi interesi.« (Kufeldt, 1990: 113, v Zaviršek idr. 2010).

Vendar pa, kot navajajo raziskovalci Scott, O'Neil in Minge (2005), tudi Rickford (1996) opozarja, da v praksi vse te stvari niso tako zelo preproste. Izpostavil je nekaj ključnih razlogov, s katerimi opozarja, da so pogajanje, vzpostavitev in ureditev neposrednih stikov v rejništvu zahtevno delo. Razlogi so:

- vzroki stiske pri otroku so lahko pravilno ali nepravilno/ustrezno ali neustrezno pripisani matični družini (napačna ocena lahko vodi v neupravičeno zmanjševanje stikov in s tem zmanjševanje navezanosti in povezanosti otroka z njegovimi biološkimi starši);

- zapletenost medosebnih odnosov (primer: občutki zamere, jeze, strahu, tesnobe in žalovanja tako staršev kot otrok – osebe je težje motivirati za sodelovanje);
- neosebno okolje, ki lahko vpliva na interakcijo staršev in otroka (vpliv prisotnega pri stikih na pristnost stika in odnosa);
- potni stroški, razdalja, časovne omejitve (npr. težja dostopnost zahteva večjo organizacija, iznajdljivost, fleksibilnost).

(Rickford, 1996, v Scott, O'Neil in Minge (2005))

Edinstvenost položaja vsakega otroka in družine (in navezanosti) pomeni, da je nemogoče zagotoviti splošna priporočila, kako ravnati, načrtovati in zagotavljati stike, da bo to kar najbolj v korist otrok. Načrt mora biti individualno načrtovan, prilagodljiv in nenehno spremenljiv.

Že omenjeni Scott, O'Neil in Minge (2005) govorijo tudi o tem, da je že leta 1999 Katz zapisal, da se stike med starši in otrokom, kljub slabi odzivnosti staršev, spodbuja. Njihovo načrtovanje mora temeljiti na prilagajanju in pogajanju. Posebno pozornost je treba usmeriti na razmere, ki bodo spodbujale in podpirale spremembe, ki so potrebne. Robson in Hudd (1994) sta predlagala, da bi socialni delavci morali raziskati, zakaj starši niso mogli izpolniti svoje odgovornosti, ki jo zahteva starševska vloga. Z dopolnitvijo Cherryja (1994) in njegovih predlogov je tako nastal seznam vseh potrebnih raziskovalnih področij:

- zgodovina družine (družinska anamneza) in kakovost odnosov,
- odnos matičnih staršev do namestitve in iniciativ načrta dela,
- motivacija staršev,
- starost, potrebe in želje otrok,
- želje družinskih članov,
- starševske odzivnosti na potrebe in interesi otroka,
- zagotavljanje varnosti otroka,
- kakovost stika,
- čustven vpliv stika na otroka,
- geografska razdalja med starši in otroki,
- finance.

(Scott, O'Neil in Minge, 2005)

Načrtovanje rednih stikov zahteva celovito presojo, ki mora vključevati tudi morebitne ovire. Le tako so lahko stiki izvedljivi in obvladljivi za vse. Nekatere raziskave kažejo, da situacije,

kjer stiki med otrokom in starši otroku niso najbolj v korist, ne prispevajo k uspehu. Za primer:

- otroci lahko slabo reagirajo na prihajajoči obisk ali se obnašajo slabo po obisku,
- obljube staršev o ponovni združitvi družine, ki so nerealne, pri starejših otrocih povzročajo nepotrebne zmedenosti in negotovosti,
- ojačitev družinskih vezi lahko služi le ogrožanju nove in bolj pozitivnih vezi z rejniško družino in v rejniški družini.

(Brownem Moloney, 2002, v Scott, O'Neil in Minge, 2005)

Rejniki in posvojiteljski starši so videni kot sestavni in pomemben del pri vzdrževanju pozitivnega kontakta med otrokom in njegovimi biološki starši/sorodniki.

Nekatere druge ugotovitve strokovnjakov in raziskovalcev na tem področju, med katere sodijo Erera (1997), Simms in Bolden (1991) ter Walker (1971), so še, da je za doseg konstantnega obiskovanja in s tem ohranjanja družine, potreben reden kontakt rejnikov z obema biološkima staršema in socialnim delavcem. Odnos rejnikov do stikov naj bi imel neverjeten vpliv na otroka in prav tako tudi na način, kako se kontakt odvija oz. pojavi. Pri otrocih, ki so v rejništvu pri tistih rejnikih, ki so bili sposobni empatije z otrokovimi čustvenimi potrebami in se počutijo samozavestne pri upravljanju in soočanju s težkim vedenjem otrok, je bilo opaziti boljše vzorce prilagajanja. Ali nasprotno, tisti rejniki, ki so nasprotovali stikom, ali so bili zaskrbljeni glede stikov, imajo otroke z visokim številom simptomov vedenjskih težav.

Stik je treba začeti izvajati, kot hitro se le more, da bi s tem zmanjšali otrokov občutek izgube in tesnobe. Stik mora vključevati brate in sestre in druge družinske člane (Povzeto po: Scott, O'Neil in Minge, 2005).

V večini primerov je govora o neposrednih stikih, vsekakor pa to ni edina možnost, kako se povezanost med starši in otroki lahko ohranja.

Nadomestilo neposrednega stika je lahko posreden stik, ki ga je mogoče ohraniti in zagotoviti preko telefona, pisanja pisem, e-pošte, izmenjave fotografij idr. Vendar pa pri tem velja opozoriti, da je treba vzeti v zakup tudi njegove slabosti. Posreden stik lahko namreč navidezno zadovolji eno ali drugo stran (otroka ali njegove biološke starše) do te mere, da do neposrednega stika sploh ne pride. Našteti tehnični pripomočki so lahko neučinkoviti – posreden stik je lahko nefunkcionalen in zaradi neosebne udeležnosti ne deluje v smeri napredka. Lahko se zgodi, da se družinski člani ne odzovejo na pošto, sporočila, e-maile, klice ... Tudi kakovost informacij je včasih zelo slaba in površna (povzeto po Neil (2004), v Scott, O'Neil in Minge, 2005).

1.8.2 Stiki v rejništvu, ki temeljijo na sorodstvenem razmerju

Rejništvo, ki temelji na sorodstvenem razmerju, je treba obravnavati ločeno od rejništva, kjer v vlogi rejnikov nastopajo za otroka tuje in nepoznane osebe. V oskrbi, ki temelji na sorodstvenih vezeh, se vzpostavi neprekinjen stik in odnos z matično družino ali vsaj z delom otrokove družine (z drugimi sorodniki). Sorodstvena mreža je sprejeta ne le kot željen neformalni sistem podpore in pomoči za otroka, temveč tudi kot način reševanja razpoložljivih alternativnih virov namestitve otroka (Cohon, Hines, Cooper, Packman & Siggins, 2000; Gleeson, O'Donnell & Bonecutter, 1997, v Scott, O'Neil, Minge, 2005).

Na drugi strani pa ima tudi svoje slabosti. Geen (2004) npr. poroča, da biološki starši, v primerih, ko je otrok nameščen v vzgojo in varstvo k sorodnikom, občutno manj izpolnjujejo zahteve načrtovane in predvidene v procesu vrnitve otroka in ponovne združitve družine. Starši so manj zaskrbljeni, če je varstvo in skrb zagotovljena s strani sorodnikov. Če so starši odvisniki, se večkrat zgodi, da se sploh ne odločijo za zdravljenje, kar se kaže kot dokaz za dejstvo, da otroci, nameščeni v rejniško družino k sorodnikom, običajno dlje časa ostanejo v rejniški oskrbi, kot bi lahko sicer.

1.8.3 Nadzorovanje stikov

Zaradi narave kompleksnosti odnosov je včasih za izvajanje stikov, ki bi bili otroku zares v korist in bi strmeli k vzpostavitvi in ohranjanju pozitivnih odnosov ter izboljšanju situacije, potrebna navzočnost tretje osebe. V veliki večini jo predstavlja strokovna oseba, navadno socialni delavec/delavka otroka z namenom interveniranja, če bi prišlo do težav ali pa celo preventivnega zagotovila varnosti, da se težave sploh ne bi pojavile. Nadzor je potreben v naslednjih primerih:

- ko sodišče odloči, da stiki potekajo pod nadzorom,
- ko obstaja sum, da bodo starši ugrabili otroka,
- kadar so razlogi, zaradi katerih je bil otrok premeščen v rejništvo, zloraba otrok in je potrebno otroke zaščititi pred nadaljnjo zlorabo ali pritiskom storilca,
- nezmožnosti staršev povezovanja z otroki – prisotnost duševne motnje ali hude intelektualne oviranosti staršev, ki se kaže kot problematična pri opravljanju njihove (starševske) vloge,
- ko starši prosijo za nadzor,

- ko otroci prosijo za nadzor, ker so prestrašeni, zaskrbljeni, negotovi.

(Robson in Hudd, 1994, v Scott, O'Neil in Minge, 2005)

Z vidika zagotavljanja varnosti otroka nadzorovani stiki predstavljajo rešitev. Vendar pa to hkrati ne pomeni, da so otroku in pravzaprav tudi celotni družini povsem v korist. Baks (1995), na katerega se med drugimi sklicujejo tudi pisci poročila raziskave o stikih otrok v rejništvu z biološko družino (2005), namreč dvomi o etičnosti in veljavnosti uporabe stika kot sredstva za ocenjevanje vključitve in sodelovanja staršev in interesa za otroka. Znanje staršev o tem, da je kontakt/stik ocenjevalno orodje in da so pri tem opazovani, povzroči, da se trudijo previdno ravnati. To prinaša pomanjkanje pristnosti spontanosti, saj iščejo potrditev in odobritev svojega ravnanja pri socialnem delavcu ali drugi prisotni osebi (to je lahko tudi rejnik). Postavlja se vprašanje, kako se lahko nekdo ob tem, ko se zaveda, da je na očeh vseh, sploh lahko obnaša s v odnosu do svojega otroka.

Dejstvo, da si opazovan, je v danem trenutku verjetno težko ali pa celo nemogoče izključiti in vsekakor vpliva na vedenje. Pa vendar je brez opazovanja težko spremljati napredek v odnosu in komunikaciji med starši in otrokom, posredno tudi med starši in rejniki ter med rejniki in otroki.

Loar je že leta 1988 zapisal, da s tem, ko se ne upošteva dejanska stopnja sposobnosti mnogih staršev, socialni delavci zmanjšujejo primanjkljaje v njihovem odnosu in s tem tudi vpliv teh na razvoj otroka. S tem se izključuje kakršenkoli pomemben napredek v njihovi medsebojni interakciji. Veliko napak je storjenih tudi že v samem načrtovanju spremljanja rejništva, kjer se velikokrat napačno domneva, da starši:

- vedo, kako se igrati z otrokom in da je varnost vse, kar zahteva načrt stikov,
- vedo, kako govoriti prijazno z otrokom in je verbalno nasilje povezano s stresom,
- vedo, kako uživati v otrokovi družbi,
- imajo prosti čas in rekreativne sposobnosti, ki ne vključujejo drog, alkohola, seksa, nevarnosti in nasilja,
- razumejo, da si njihovi otroci opomorejo, četudi ne pridejo na obisk,
- lahko svoje frustracije, sram in ponižanje ob tem, da je bil njihov otrok premeščen, ločijo od časa, ko so na obisku in z otrokom,
- lahko berejo in razumejo sodna poročila, pogodbe, prednosti, večje in manjše zahteve. (Loar, 1988)

Starše je zato treba opazovati, z njimi aktivno sodelovati in se z njimi, če je treba, tudi učiti starševskih veščin, ki mora temeljiti na prepoznavanju. Starši se morajo naučiti, kaj in kdaj pričakovati od svojega otroka. To je podlaga za razumevanje otroka in njegovih zahtev, ki se jih morajo starši naučiti izpolnjevati.

2 OPREDELITEV PROBLEMA

Mnogi otroci in mladi se v času odraščanja in v odnosu s svojimi starši srečujejo s hudimi in bolečimi izkušnjami spolne zlorabe, nasilja, zanemarjanja ... V tovrstnih primerih država s svojimi zakoni posega v pravice staršev in otrokom poskuša zagotoviti zdrav, vsestranski osebnostni razvoj z namestitvijo v začasno obliko vzgoje in varstva – v rejništvo. Gre za začasno premestitev otrok v zanje bolj primerno in varno okolje, pri čemer pa poleg rejnikov in rejnic, ki so z rejniško pogodbo zavezani za skrb in vzgojo otrok, igrajo pomembno vlogo tudi socialni delavci in delavke. Ti so namreč poleg same namestitve otroka odgovorni tudi za skupno sodelovanje vseh vpletenih v smeri reševanja situacije in odprave vzrokov, ki so pripeljale do separacije otroka in matične družine.

V prvi vrsti je za otroka pomembno, da se kot odrasli, ki sodelujemo v procesu pomoči in podpore otroku, zavedamo, da za otroka premestitev v drugo družino predstavlja stres. In da tako otroke, ki se šele soočajo s premestitvijo iz svoje matične družine v rejniško, kot tudi kasneje mladostnike, ki so v rejništvo nekaj časa že nameščeni, pogosto spremljajo občutki strahu, zaskrbljenosti, jeze, obupa in krivde. Ne glede na to, da se biološki starši na otroka in njegove potrebe niso znali ali (z)mogli ustrezno odzvati in njihovi medsebojni odnos ne temelji na varni navezanosti, za otroke predstavlja pomemben odnos, tisti prvi in edini odnos, ki so ga uspeli spoznati in doživeti in ga bodo za vselej nosili nekje v sebi. Prav je, da otrok ne sovraži svojih staršev, prav je, da do njih goji pozitivna čustva, hkrati pa se zaveda tudi njihovih pomanjkljivosti in slabosti (Tomec in Hudobivnik, 2012). Otroka je treba pripraviti na položaj dveh stvarnosti ter se s predpostavko ponovne vrnitve v matično družino truditi ohranjati stike z biološkimi starši.

Vse to naj bi otroku omogočali tako socialni delavci in delavke kot tudi rejniki in rejnice. Vprašanje, ki se postavlja, je, kaj v povezavi z vsem tem ponuja praksa.

Za raziskovanje v osrednjeslovenski regiji sem se odločila na podlagi regije, v katero spada CSD Domžale, ki je v Sloveniji vodilni na tem področju. Zanima me, kakšna je praksa v tem delu Slovenije, saj velja za najboljšo.

Z raziskavo sem pridobila podatke:

- kako otroci v rejništvu na podlagi svojega lastnega razumevanja, doživljanja in izkušenj razlikujejo med matično in rejniško družino;
- koliko informacij imajo otroci o pomenu in razlogih namestitve v rejniško družino;
- kako poteka sodelovanje z biološkimi starši oz. matično družino;

- kakšen je odnos otrok v rejništvu s CSD;
- kakšen je odnos otrok v rejništvu z rejniki;
- kakšne so izkušnje otrok v rejništvu s socialnimi delavci na centrih za socialno delo – kako otroci v rejništvu vidijo in ocenjujejo njihovo vlogo;
- kakšne so izkušnje otrok v rejništvu z njihovimi rejniki – kako otroci v rejništvu vidijo in ocenjujejo njihovo;
- ali odnos med otroki in rejniki vpliva na odnos med otroki in njihovimi biološkimi starši;
- ali odnos med otroki v rejništvu in CSD vpliva na odnos med otroki in njihovimi biološkimi starši;
- ali odnos med otroki v rejništvu in CSD vpliva na odnos med otroki in rejniki;
- kaj so po mnenju otrok potrebne in želene spremembe, povezane s stiki z biološkimi starši.

3 METODOLOGJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in empirična. Raziskava je kvalitativna, ker osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, predstavljajo besedni opisi in pripovedi. Raziskava je empirična, ker sem zbirala novo, iz neposrednega izkustvena pridobljeno gradivo.

3.2 Merski instrument

Podatke sem zbrala s pomočjo delno standardiziranega vprašalnika. Vprašanja oz. smernice za pogovor so bile glede na teme raziskovanja predhodno in vnaprej določene v več sklopov – (podobno kot teme raziskovanja). Sproti sem glede na odziv in odgovore sogovornikov prilagajala in postavljala dodatna vprašanja in podvprašanja. Vprašanja so bila odprtega tipa. Sogovornikom sem tako dala možnost, da nanje odgovorijo s svojimi besedami.

3.3 Populacija in vzorec

Populacijo predstavljajo otroci v rejništvu na področju osrednjeslovenske regije, ki so stari 15-18 let in so v času od 1. 4. 2016-1. 5. 2016 najmanj pol leta v rejništvu.

Vzorec je neslučajnostni in priročni. Vse enote populacije niso imele enake možnosti, da bi bile zajete v vzorcu. Vzorec sestavljajo enote, ki so mi bile najbolj dostopne. Predstavlja ga 6 otrok.

Oseba A: 16 let; starost ob vstopu v rejništvo – 12; v rejništvu skupaj s sestro.

Oseba B: 17 let; starost ob vstopu v rejništvo – 14; v rejništvu skupaj s sestro.

Oseba C: 16 let; starost ob vstopu v rejništvo – 2.

Oseba Č: 17 let; starost ob vstopu v rejništvo – 6.

Oseba D: 17 let, starost ob vstopu v rejništvo – 2.

Oseba E: 16 let, starost ob vstopu v rejništvo – /.

Oseba G: 15 let, starost ob vstopu v rejništvo – 5; v rejništvu skupaj z bratom.

Oseba H: 17 let, starost ob vstopu v rejništvo – 7; v rejništvu skupaj z bratom.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala na terenu in od doma.

Kontakte sogovornikov sem dobila s pomočjo socialnih delavk zaposlenih na dveh od predvidenih šestih CSD. Socialni delavki na CSD, ki sta se pozitivno odzvala moji raziskovalni ideji, sta k sodelovanju pri raziskavi povabili otroke, ki ustrezajo opredeljeni populaciji. Posredovali sta mi kontakte tistih otrok oz. njihovih rejnikov, ki so sprejeli povabilo za sodelovanje. Vse sem poklicala, se jim zahvalila za odziv, jim predstavila, kaj raziskujem, kako naj bi raziskovanje potekalo in jih seveda sama še enkrat vprašala, ali so še vedno pripravljeni biti udeleženi v tem raziskovalnem procesu kot moji sogovorniki. Z vsakim sem se dogovorila za datum, kraj in uro izvedbe intervjuja. Dva sogovornika sem obiskala na njunem domu, z dvema sem se dogovorila za srečanje v njima priljubljenem javnem prostoru, v lokalu, z enim sogovornikom sem intervju opravila v njegovi šolski knjižnici, z enim pa zaradi naknadno spremenjenih osebnih načrtov in posledično težav s časovno uskladitvijo kar preko telefona. Intervjuji so potekali od 6. 4. 2016 do 18. 4. 2016, pri dveh je bila prisotna tudi rejnica. Vse pogovore sem s predhodnim dovoljenjem sodelujočih posnela s telefonom in jih nato prepisala na računalnik. Trajali so različno dolgo, od 30 minut pa tudi do 2 uri.

Izvedla sem delno strukturirane intervjuje, od teh 5 neposrednih in enega posrednega. Vprašanj sem se med pogovorom poskušala držati po vnaprej predvidenem vrstnem redu. Če pa je sogovornik s svojim odgovorom ali izjavo izpostavil temo, ki se je nanašala na drug sklop vprašanj od trenutnega ali sledečega, sem pogovor temu primerno tudi prilagodila. V tiste sogovornike, pri katerih sem na določeno vprašanje kljub različnim podvprašanjem dobivala iste odgovore in je bilo čutiti, da preprosto ne želijo povedati več, nisem dodatno drezala.

Svoje raziskovanje sem začela s splošno opredelitvijo rejništva in rejniške družine, katere opisi so seveda (lahko) temeljili tudi na osebnih izkušnjah. To je predstavljalo uvod v raziskovanje, v katerem sem kasneje postavljala tudi konkretna in direktna vprašanja. Iz tega pa se je hkrati tudi že dalo razbrati nekaj prvih informacij o odnosih med otroki oz. mladostniki in njihovimi rejniki, ki so vplivali na končni rezultat vrednotenja njihove vloge, kot bistveni namen raziskovanja.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 Razlikovanje med matično in rejniško družino

Rejništvo in rejniško družino so osebe, ki so sodelovale v intervjuju, predstavile na podlagi opisov izkušenj, mnenj, interpretacij in teoretičnega znanja o tej obliki varstva, skrbi in vzgoje. Večina otrok oz. mladostnikov je na vprašanje, kako razumejo in prepoznavajo rejniško družino, kaj zanje pomeni in predstavlja, odgovorila, da je rejniška družina navadna, popolnoma običajna družina, v kateri vlogo staršev nadomeščajo rejniki in rejnice. (*»/Pač je navadna družina, samo da nista ati in mami.« (A7); »Navadna družina, ki skrbi zate, kot bi skrbeli starši, samo da niso tvoji starši.« (A8); »Ja, v bistvu je to navadna družina, samo da zate ne skrbijo tvoji pravi starši, ampak nekdo drug. (B2)«; »/ Rekel bi, da podobno kot vsaka druga družina, samo da starši niso tvoji pravi starši, ampak njihovo vlogo igrajo drugi starši.« (Č5), »Kot da bi bil pri očitu in mami, samo da so drugi.« (H5)). Pri tem pod pojmom družina razumejo okolje, ki skrbi zate, te podpira, ti pomaga in predstavlja življenjski prostor, v katerem se počutiš varno in sprejeto. Otroci oz. mladostniki se zavedajo, da rejniška družina ni njihova družina, vendar so ji kljub temu v splošnem pripisovali podobne oz. enake funkcije. Temu se ne gre čuditi, saj je rejništvo ena od oblik socialnega starševstva, katerega je Zaviršek (2008) definirala kot odnos, ki sicer ne temelji na gensko-biološki povezavi, vendar je zanj značilno opravljanje vsakodnevnih starševskih (ekonomskih, socialnih, vzgojnih in čustvenih) funkcij.*

Nekateri so rejniško družino opredelili kot rešitev in pomoč za starše, ki svojim otrokom ne (z)morejo uspešno zagotavljati ustrezne skrbi, vzgoje in varstva. (*»Zame rejništvo pomeni, da je otrok pri drugih starših, ker njegovi pravi starši res ne morejo skrbeti za njega, pa ker nimajo veliko premoženja, pa rabijo socialno podporo.« (C3); Pač, če te starši ne morejo vzgajat, da majo kakšne probleme, greš potem k eni družini, ki te vzame in potem, če ti tam ni všeč, greš lahko drugam. /« (D5); »To je, ko tuji starši pomagajo drugim družinam, ker starši niso zmožni vzgajat otrok, ali pa ker so kakšna neustrezna dejanja, ker starši pač tega ne zmorejo in jih vzamejo in dajo v rejniško družino, kjer jim je po mojem boljše.« (E1)). Rejništvo so izpostavili tudi kot eno od možnih oblik skrbi, vzgoje in varstva za otroke, ki jo država lahko zagotovi (*»Če te posvojijo, si skos tam, če si pa v rejniški, greš pa lahko k družini ali pa v dom ali kaj je že, zavod.« (D6)), in ga časovno opredelili. (»da nekaj časa živiš pri drugih, dokler recimo doma starši ne uredijo stvari, ali pa dokler nisi polnoleten.**

Ali pa če si še naprej.» (G4)). S tem so opozorili ne le na različne možnosti pomoči v širšem smislu, ampak tudi znotraj posameznih obstoječih ukrepov. Dva od intervjuvanih sta povedala, da njuno rejništvo temelji na sorodstvenem razmerju in da so torej tudi otrokovi bližnji – sorodniki, lahko rejniki. Ob tem sta dodala, da je to tudi razlog, da rejniške družine ne doživljata kot neko novo in drugačno okolje, kot bi ga sicer, če bi bila zaupana v vzgojo in varstvo k nepoznanim ljudem. (»Meni osebno nič posebnega« (A5), »Se mi sploh nikoli ni zdelo, kot da je rejništvo, zato ker smo si tudi v sorodu in je potem lažje in drugače, kot če bi živeli z nekom, ki jih ne bi poznale. Verjetno, da če bi živeli z nekom, ki jih ne pozna, bi bilo bistveno drugače – ne bi čutili tiste pripadnosti.«(A7)).

Iz vseh opisov rejniške družine, ki so jih navedli intervjuvanci, sem razbrala, da se otroci oz. mladostniki zavedajo namena rejništva, kot je to opredeljeno v ZZZDR in v ZIRD. Torej, da gre za obliko oskrbe, vzgoje in varstva otrok pri osebah, ki niso njegovi starši, saj jim ti iz takšnih ali drugačnih razlogov té ne (z)morejo ali ne znajo zagotoviti. Zavedajo se, da je rejništvo začasen ukrep, ki je pogojen z odpravo vzrokov, ki so pripeljali do premestitve, in tako za razliko od posvojitve pušča odprto možnost vrnitve v primarno okolje.

Na prvi pogled vprašanja na temo razumevanja rejniške družine nimajo zveze z vlogami in nalogami rejnikov in socialnih delavcev pri ohranjanju stikov otrok z biološkimi starši. Tudi zares je to sicer predstavljalo uvod v raziskovanje, vendar je hkrati vsebovalo prve pomembne informacije. Izhajala sem iz predpostavke, da je pomembno razlikovanje med na eni strani matično in na drugi strani rejniško družino, katerih del so, saj to otrokom oz. mladostnikom omogoča lažje prehajanje iz ene v drugo in hkrati življenja v obeh.

Prve informacije o biološki družini, ki so jih intervjuvani zaupali in so jih prepoznali kot različne od izkušenj v rejništvu, so povezane z opisi načina življenja pred prehodom v rejništvo ali takoj po nastopu rejništva. Opisi življenja v matični družini in njegovih posledic, ki so jih nekateri delili z mano, opozarjajo na porušen družinski sistem skrbi in vzgoje (in njegove posledice), značilen za t. i. 'disfunkcionalne' družine. Povedali so, da so v matični družini izkusili ustrahovanje s strani staršev. Pri nekaterih so bile prisotne tudi težave v medosebni komunikaciji, zaradi česar so jih nekajkrat obiskali strokovni delavci s centra za socialno delo. (»Ja mi smo imeli probleme že v X, je socialna prihajala tja in spomnim se, da naju je potem tudi mami prestrašila.« (A37); »Zelo je dramtizirala. Midve sva bili še obe zelo majhni in je rekla, da naju bodo odpeljali in da se ne bomo več videli in podobno. To se je takrat slišalo grozno.«(A39)) Pa tudi s policije, ki je posredovala zaradi prijave in tudi dejanskega nasilja nad otroki enega od staršev. (»Pa v bistvu je tudi mami mojega očeta

prijavila, da nas tepe in je prišla policija. Ampak ati nas ni tepel. Če smo bili poredni, nas je kdaj udaril, ampak kar tako pa ne.» (Č30))

Nekaj informacij o predhodnem življenju v matični družini sta zaupali tudi rejnici, ki sta sodelovali pri pogovoru. Sama sem rejnici v tem del intervjuja prepoznala v vlogi zagovornika, zato sem tudi njuno mnenje vključila v raziskavo. Iz pogovora je bilo namreč razvidno, da so se intervjuvanci in rejnici dopolnjevali, zaradi česar sem tudi prepričana, da so mladostniki z vsemi temi informacijami, ki sta jih v njihovem imenu zaupali rejnici, seznanjeni in opremljeni, jih poznajo in se jih zavedajo. S skupnim dialogom so povedali, da so bili otroci – sedaj že mladostniki - zanemarjeni, prepuščeni sami sebi, izolirani od zunanjega sveta. Niso bili vključeni v nobene aktivnosti, ki bi spodbujale njihov socialni, motorični in retorični razvoj. Nekateri so imeli tudi slabo in nezdravo prehrano (knor juha, čokolino, makaroni in piškoti, nobenega sadja ali zelenjave) in pomanjkljivo zdravstveno oskrbo (niso obiskovali zdravnika), zaradi tega pa so imeli slabo razvit imunski sistem in kup zdravstvenih težav. Določeni primanjkljaji, ki so jih bili deležni otroci v času bivanja pri bioloških starših, so bili očitni in takoj opazni, določeni so se pokazali šele nekaj časa po prehodu v rejniško družino. Eden od otrok se spominja tistih prvih začetkov bivanja v rejniški družini, sledeče: *»Da sem prvi dan padel.« (H2); »Prvo leto smo veliko hodili cepit se.« (H18).*

Vse našteje je mogoče razumeti tudi kot razloge, zakaj je velika večina prehod v sistem rejništva opisala kot izboljšanje njihovega življenjskega položaja. Vsi razen enega so rejništvo namreč definirali kot prehod v boljše življenje in prehod v bolj skrbno in organizirano okolje. *(»Tukaj je boljše, kot če bi bil doma.« (G11); »Ja, itak! Zdi se mi, da bi bili v šoli veliko slabši, pa tudi na splošno, kar se tiče dobrin.« (B19); »Tako stabilno okolje je tukaj, tam je pa bolj majavo vse.« (A18); »Ja, ni neke stabilnosti in organiziranosti.« (A19)).* Pri tem je eden od njih pokazal še posebno veliko mero razumevanja in pozitivnih lastnosti, ki jih je rejništvo prineslo. *(»/ker je to ena nova izkušnja v življenju zame, nekaj sem dosegla/« (E46); »/In razumem, da to ni nič kaj takega, mogoče si zaradi tega celo na dobri veji. Nekaj novega si se naučil, neko novo izkušnjo si dal čez.« (E47)).*

V primeru namestitve otrok v rejništvo k sorodnikom sta sogovornika opozorila na pomen skupnega nameščanja sorojencev. To naj bi poleg že omenjenega prehoda k osebam, ki jih poznajo, veljalo za dejavnik zmanjševanja teže položaja pri menjavi življenjskega okolja. Pri drugih sogovornikih, ki so odšli v isto rejniško družino skupaj s svojim bratom/sestro ali

brez njih, glede tega nisem zaznala posebnosti – nihče tega ni eksplicitno navedel ali opredelil.

Ena oseba je za rejništvo izrazila nezadovoljstvo, večkrat je ponovila, da ji v rejniški družini ni všeč. (*»Malo mi je čudno pa smotano v rejniški družini.« (C70)*). Kot kažejo tudi rezultati v nadaljevanju, ta oseba s strani svojih rejnikov ne dobi dovolj pozornosti, kot bi jo sicer potrebovala in zaradi tega ima ne glede na razloge, zaradi katerih je odšla v rejništvo, idealistično podobo svojih staršev, čeprav ti takšni niso.

4.2 Premestitev

Odgovori na to, kako je do rejništva prišlo in s kom, če sploh, so se o tem kdaj pogovarjali, ali se pogovarjajo, so bili različni. Otroci oz. mladostniki, ki so v rejništvo vstopili stari od 2-6 let (osebe C, D, G), se svojega prehoda iz matične v rejniško družino ne spominjajo oz. so njihovi spomini zelo pomanjkljivi. Odgovarjali so sledeče: *»Ne vem. Ne spomnim se, ker sem bila čisto majhna.« (C36)*; *»Ne, sploh nisem vedela, kaj je to rejniška družina, ker sem bila tako majhna.« (C40)*; *»To, kako točno se je dogajalo, ravno ne. Vem, da sem prišla septembra.« (D37)*; *»Ne spomnim se, ker sem bil še čisto majhen.« (G16)*. Tudi oseba, za katero nimam podatka o starosti prehoda, je povedala, da se prehoda ne spominja prav iz razloga nizke starosti. (*»Ja, tako majhna sem bila, da se ne spomnim« (E8)*). Dve od treh oseb, ki sta ob prehodu šteli 6 let, imata spomine že bolj jasne. Eden se spomni, da ga je premestil center za socialno delo, ki ga je dobesedno odpeljal v novi dom v rejniško družino. (*»Noben ni nič omenjal, samo prišlo je do tega. Spomnim se, da so nekega dne prišli s centra in nas odpeljali.« (Č24)*; *»Od doma. Mislil sem, da gremo nekam na obisk ali na kakšen izlet.« (Č25)*; *»Socialni delavki sta med vožnjo začeli govoriti o tem, da gremo nekam živeti.« (Č26)*; *»Ne vem točno, kaj, zdi se mi, da sta rekli, da bomo šli k enemu stricu in teti, ki imata enega otroka in da bomo živeli pri njih.« (Č27)*; *»Ne vem. Samo vsedli smo se v avto. Vem, da je bil rdeč avto.« (H25)*. *»Samo en avto.« (H26)*). Eden od njih se spomni tudi besed svojih staršev, ki sta obljubila hitro vrnitev domov. (*»Ja oči pa mami sta rekla, da dokler prvi listi dol ne padejo.« (H4)*).

Prevladujejo tako torej nepopolni/le delni spomini o vstopu v rejniško družino. Kot so povedali sami, je to pogojeno z nizko starostjo, pri kateri so vstopili v rejništvo. Posamezni utrinki, ki se jih spominjajo, se nanašajo ali na izkušnje razočaranja (kot posledice lažnih obljub staršev) ali pa se spominjajo dne odhoda v rejniško družino. Izjema pri tem sta dva

sogovornika, ki sta v rejništvo nameščena k sorodnikom in sta kot edina v rejništvo prehajala postopoma, uradno pa v starosti 12 in 14 let. Opisala sta ga kot postopen prehod, na začetku zgolj kot samo obiskovanje trenutne rejniške družine, ki se je stopnjevalo – trajalo vse dlje – se pojavljalo vedno pogosteje. (*»V bistvu je bilo postopoma ta najin prehod. Najprej sva med tednom začeli prihajati malo sem ...« (A16); »Sem sva po šoli hodili delati nalogo, ker drugače sva bili brez. In potem naju je ati iz službe pobral in naju peljal v X, kamor smo se preselili. Potem sva pa kar čez teden že ostali in potem še čez vikende. V bistvu ni bilo takega direktnega prehoda iz danes na jutri.« (A17); »Sprva sva hodili sem, k teti, da sva delali nalogo.« (B16); »Počasi sva prihajali nazaj sem.« (B17). »Nič nismo govorili, samo status sva dobili, da sva v rejništvu.« (A36); »Sva bili radi tukaj in ni bilo tistega, da bi pogrešali starše.« (B71)).*

Nihče od intervjuvanih ni omenil, da bi se o prehodu predhodno (lahko tudi večkrat) pogovarjal s centrom za socialno delo, ki naj bi otroka pripravilo na odhod – ga spoznalo z družino, ki bo v prihodnje skrbela zanj, predvsem pa dalo priložnost in čas za razumevanje kaj, zakaj in kako naprej. Rezultati, ki sem jih pridobila na podlagi informacij otrok v rejništvu, se skladajo z ugotovitvami raziskave iz leta 2010, ki so jo na področju rejništva opravili Zaviršek idr. in govori o tem, da namestitev pogosto poteka iz danes na jutri in le v redkih primerih pride do priprav na vstop v rejniško družino (predhodna srečanja, postopno spoznavanje otroka in rejniške družine). Raziskava je bila opravljena s strokovnjaki na področju rejniške dejavnosti, s strokovnimi delavci na področju rejništva, s predstavniki nevladnih organizacij na področju rejništva ter z nekaterimi rejnicami in prav zanimivo je, da sem tudi sama, četudi sem raziskovala s popolnoma druge perspektive, prišla do enakih rezultatov.

Kljub temu ozaveščanje o odhodu v rejništvo, otroci v rejništvu vidijo in prepoznavajo kot pomembno in potrebno. To nalogo v večini predpisujejo staršem. (*»Starši, po mojem.« (C50); »Ja, pač da greš živet drugam, morajo povedati njihovi starši.« (D40); »Starši.« (E15); »Ja, starši.« (G18). Nekdo je bil mnenja, da bi o tem lahko otroke poleg staršev obvestila tudi socialna delavka. »Tudi.« (G19). Dva sta ostala neopredeljena – namesto osebe, odgovorne, da otroku razložiti, ga o prehodu obvestiti, sta kot pomembno opredelila samo dejstvo, da se otroku to sploh sporoči. (*»Kdorkoli, samo da pove.« (Č31); »Kaj pa vem, važno je, da se otroku pove, da ni tako, da gre za vedno.« (A43)).**

Povedali so, da mora biti obrazložitev prilagojena starosti in razumevanju otroka, temeljiti mora na resničnih dejstvih. (*»Meni se zdi, da je pomembno, da kolikor je otrok star, na takšen način se mu pove, malo olepša. Da se mu sicer pove, da starši ne morejo skrbeti zate,*

da greš drugam, ampak tako, na lepši način. Ne vem, kako naj še drugače povem.» (B42); *»Da se bojo lahko še videvali, samo da mami in ati ne moreta skrbeti zanje.*» (B43)).

Kar se tiče razlogov za rejništvo, jih poznajo vsi. Nekaj jih je odgovorilo, da se jim zdi poznavanje razlogov pomembno in da se o tem pogovarjajo s svojimi rejniki, kot to med drugim določa tudi zakon. (*»Ja, se mi zdi, ja. Ker sem tudi sam hotel vedeti, zakaj je prišlo do tega.*» (Č29); *»Ja, zakaj sva s sestro v rejništvu, smo se pogovarjali.*» (E9); *»Ja, da veš zakaj si sploh šel stran od staršev, zakaj tukaj živiš, kjer živiš, kaj je narobe doma, da ne moreš živeti doma pa tako.*» (H29)). Določeni odgovori pa kažejo na to, da nekateri niso imeli (dovolj) priložnosti, da bi se o tem pogovarjali, kljub temu pa si želijo, da tako tudi ostane in da tako rejniki kot tudi socialni delavci in delavke ali drugi strokovni delavci spoštujejo njihovo odločitev. Eden od intervjuvanih je npr. odgovoril, da tega ni (bil) deležen, in da o tem tudi nikoli ni razmišljal, drugi pa je pojasnil, da sicer obstaja možnost, da je o tem s kom govoril, vendar ni prepričan, zato tega ne more z gotovostjo trditi. Obema je skupno to, da trenutno in v prihodnje ne vidita smisla, da bi temu posvečala pozornost oz. da bi se s tem obremenjevala. (*»Ne vem. Ja in ne ... Nočem se več tako veliko obremenjevati s tem.*» (C37); *»Ne vem točno. Mogoče na začetku, ko sem bila še mlajša in ko je prišlo do tega.*» (C46); *»Ja, zakaj sem prišla, to vem. Kako sem prišla, pa sploh nisem razmišljala.*» (D38); *»Ja, lahko bi zdaj razmišljala, ampak nekako se kar ne obremenjujem s tem. Zdaj živim, kakor živim, in je čisto ok, nič mi ne manjka.*» (D39)).

Z mano so o razlogih govorili vsi, vendar so določeni povedali, da z drugimi nepoznanimi tega običajno ne delijo. (*»O razlogih za rejništvo je odvisno, kdo me vpraša. Če je kdo, ki ga ne poznam, ne govorim, če je pa kdo, ki ga poznam, pa ja.*» (D21); *»Ni mi drugače problem povedati zakaj, če pa koga ne poznam, pa res ne govorim.*» (D22)). Eden od sogovornikov pred drugimi skriva ne le razloge, ampak tudi bivanje v rejniški družini. (*»Ne, ker ne govorim veliko o tem. Nisem nikoli kaj dosti o tem povedala. Tudi v šoli noben ne ve.*» (C5)). Ta oseba meni, da gre za zasebno stvar (*»Ker se mi ne zdi potrebno, da bi vsi to vedeli. Ne rabijo vsi vsega vedeti o meni.*» (C6)), zaupala se je samo svojim prijateljem. (*»Sama sem jim povedala. Zdi se mi prav, da jim povem, ker so moje prijateljice in jim zaupam.*» (C8)). Pri tem imam občutek, da je to povezano s počutjem in zadovoljstvom v rejniški družini, pa tudi z razumevanjem svojega položaja, ki ga trenutno zavzema. Ta oseba je večkrat povedala, da se z rejniki ne razume in da se ne pogovarja o svojih starših, zato ne izključujem možnosti, da taji svoj položaj, ker ga tudi zares ne razume, saj se o tem nikoli z nikomer ni (dovolj poglobljeno) pogovarjala.

Razloge za rejništvo (izraženi so bili posredno in neposredno) so navedli sledeče: finančne težave, težave v komunikaciji znotraj družine, psihične težave, droge, pomanjkanje ali nezmožnost opravljanja starševske vloge, zanemarjenost. Posamezne razloge so opredelili sledeče:

- finančne težave (*»Ja, ker sva itak zaradi tega tudi v rejništvu, ker mami pa ati nista mogla finančno skrbeti za naju.« (B99),*
- težave v komunikaciji znotraj družine (*»Živelimo smo v *** in sta šla starša narazen. In potem se nista mogla odločiti, pri komu bi živeli.« (Č23), »Pa ker je bilo preveč kreganja in so rekli, da bo najboljšje, da greva s sestro v rejniško družino.« (C35)),*
- psihične težave, (*»Mami je psihično bolna, oči pa je bil večino časa v službi. In tako noben ne bi mogel skrbeti za nas.« (Č23)),*
- droge (*»Pač starša sta bila na drogah in zato sem šla.« (D23)),*
- pomanjkanje in/ali nezmožnost opravljanja starševske vloge vzgoje in skrbi za otroka (*»babi je za vse skrbela /« (A23); »da ne moreta skrbeti zame in da zdaj živim pri drugi družini, ki skrbi zame.« (C10); »da nista znala skrbeti za nas.« (H8); »Oči ne mora skrbeti zame. Sam ima težave in zame preprosto ne bi mogel skrbeti.« (D14)),*
- zanemarjenost (*»Pa da sta naju že od malega puščala same in potem je prišlo do tega.« (A15); »da nista znala skrbeti za nas.« (H8)),* ki je bila v eni izmed pripovedi navedena eksplicitno kot pomembnejši lastni interesi staršev. (*»Ja, da nista bila dovolj skrbna, pa tudi glede igrice – sta bila skos na računalniku.« (G6)).*

Razlogi, ki so jih našli, se skladajo z že znanimi razlogi, ki običajno in najpogosteje pripeljejo do rejništva, zato nič od naštetega za stroko socialnega dela ni novega in neznanega. Z opisi in naštevanjem razlogov, zaradi katerih so bodisi odšli sami bodisi mislijo, da v splošnem otroci odhajajo v rejništvo, so intervjuvani potrdili ugotovitve CSD Slovenije, ki je zapisala, da je ne glede na raznolikost razlogov vsem skupno neznanje ali nezmožnost staršev poskrbeti za otrokove osnovne potrebe kot pomemben dejavnik zdravega razvoja otroka.

Nekateri so povedali, da rejništvo ni nujno le ukrep in odločitev centra za socialno delo, ampak je lahko tudi želja ali pobuda njihovih staršev. (*»Ja, v rejniško družino sem prišla zaradi tega, ker sta starša tako želela. No, eden od staršev je tako želel, da se ne bi mučili doma. Pa ker je bilo preveč kreganja in so rekli da bo najboljšje, da greva s sestro v rejniško družino.« (C35)).* V enem od primerov je eden od staršev (oče) predlagal ukrep rejništva zaradi težav v komunikaciji znotraj družine (predvsem med staršema), v drugem primeru pa

je eden od staršev (tudi oče) predlagal rejništvo iz finančnega razloga, saj je želel zagotoviti, da bodo denarna sredstva, ki so namenjena otrokom, zares porabljena za njihovo skrb in korist in ne za lastne potrebe in interese staršev, kot je to počela njihova mama. (*»Ati je bil tisti, ki je rekel, da bi bilo boljše, če bi šli k babi, ker mami zapravlja denar.« (A31); »Za rejništvo je pa ati enkrat izrazil željo, ker je mami dobivala socialno podporo in midve sva dobili nič, tega denarja ni dajala babici. In potem je ati izrazil željo, da bi šle v rejništvo k babi, da bi babi, ki je v bistvu skrbela za naju, dobivala denar.« (B31); »Verjetno je mislil, da je najbolje tako, da ostaneva pri babici, ker sva tako ali tako večino časa bili pri njej in je ona skrbela za naju.« (B32)).*

Otroci oz. mladostniki so s temi informacijami opozorili na to, da ni vedno center za otroke tisti, ki staršem odvzame otroke, ampak za tako vrsto pomoči pri vzgoji lahko izrazijo tudi starši sami. Opozorilo pa je veljalo tudi v razmislek, da so nekateri starši kljub svojim pomanjkljivostim pri skrbi za otroke, še vedno dovolj zreli in kritični, da imajo uvid v svoje ravnanje in ravnanje svoje družine, s tem pa vpogled v negativne posledice, ki jih ta lahko prinese otroku. To je pomemben podatek, saj socialni delavci skupaj z rejniki, ki so vpleteni v posamezen primer rejništva, ob konstruktivnem prepoznavanju in odzivanju staršev z njimi lahko prej vzpostavijo sodelovanje in se z njimi lažje dogovorijo o ciljih potrebnih za izboljšanje situacije.

Kljub vsemu se odvzemi otrok še vedno dogajajo. Dva od vseh intervjuvanih sta povedala, da sta na tak način prišla v rejništvo. Kakršnih koli informacij, razen tega, da so jih odpeljali, otroci niso zaupali in se jih tudi ne spomnijo. (*»Noben ni nič omenjal, samo prišlo je do tega. Spomnim se, da so nekega dne prišli s centra in nas odpeljali.« (Č24)).*

Mnenja o tem, ali ocenjujejo namestitev v rejništvo z odvzemom otrok staršem kot skrajni ukrep socialne službe, ki je na ta način posegla v družino po tem, ko je izčrpala vse druge možnosti pomoči in podpore biološkim staršem, tako niso izrazili. Tudi niso ocenili, ali je center naredil vse, da bi starši pristali (da bi se strinjali) v premestitev otroka. Uporabna in relevantna za moje raziskovanje je bila v povezavi s to tematiko nadaljnja primerjava odnosa otrok do staršev, kjer sem poskušala priti do odgovorov, ali otroci drugače gledajo in ohranjajo stike s tistimi starši, ki so sami bili pobudniki za rejništvo, ali ne.

Večina otrok se je o prehodu/odhodu iz rejniške družine, v kateri trenutno biva in lahko pomeni ali prehod v drugo rejniško družino, prehod v zavod, vrnitev k matični družini, biološkim staršem ali končanje rejništva in pot v samostojnost, že kdaj spraševala, razmišljala, želela in tudi pogovarjala. (*»Ja, o tem smo se že pogovarjali, samo potem ni bilo nič.« (Č15)).* Več odgovorov se je nanašalo na to, da rejniške družine vsaj še nekaj časa ne

bodo zapustili, četudi si jo nekateri želijo. Razlogi, ki so jih v ta namen navedli, so bili različni. Nekateri nimajo želje po vrnitvi k biološkim staršem – eni zaradi razmer, ki se v matični družini še vedno niso uredile, spet drugi o tem ne razmišljajo (*»Ne, to pa jaz nikoli nisem razmišljala.« (C76)*) ali pa so se preprosto navadili na novo okolje, v katerem trenutno bivajo. (*»Ne se ne bi. Tukaj imam vse, kar rabim.« (A28); »Ja, sama sem nekaj razmišljala o tem, samo verjetno, da ne bi. Zaenkrat ne. Toliko sem se že navadila življenja tukaj, da mi je čisto všeč tako, kot je.« (D46); »Zdaj ne bi šel več drugam, ker sem se že navadil na okolico in dobro skrbijo zame.« (Č15); »Ne ne bi hotel domov. Tukaj mi je všeč, rad bi ostal tukaj.« (G15)*). Določeni posamezniki so tudi ugotovili, da kljub želji po vrnitvi k biološkim staršem zaradi stanovanjske stiske ali narave medsebojnih odnosov ne bi zmogli skupnega življenja. (*»Itak sta obadva v garsonjerah.« (B45); »mami je na začetku še vztrajala, da bi bile pri njej. Je bila neka želja, ampak je zdaj ugotovila, da bi bil prav šok za njo, če bi midve živele skupaj z njo.« (A20); »Pa tudi ko smo šli na morje – smo šli mami pa babi pa midve sva šli ... in tudi takrat se je videlo, da če bi mi živeli skupaj, da ne bi šlo.« (A21)*). Nekaj je bilo takih, ki so zaupali, da bi trenutne spremembe lahko vplivale na slabši uspeh v šoli, česar pa ne želijo. Časovno svoje bivanje v rejniški družini vidijo kot tesno povezano s trajanjem šolanja. (*»Iz moje perspektive ... Meni se zdi, da dokler bom v šoli, da bom tukaj. Bi šla pa rada na svoje čim prej, ko bo to možno.« (B7); »Jaz bom šla takoj, ko bom lahko oz. ko končam šolo.« (B29); »Ja, do konca šolanja. Potem pa nameravam kam drugam v drugo stanovanje iti ... sama.« (C39); »Bom ostala tudi, ko bom 18. Dokler bom hodila v šolo, bom živela tukaj.« (D19)*). Eden od odgovorov je razlago ponujal v prihajajoči se polnoletnosti, ko bo mladostnik lahko sam odločal o sebi in ne bo potreboval določene skrbi. (*»Ja, samo zdaj sem že skoraj pred polnoletnostjo.« (C38)*).

4.3 Potek sodelovanja in stika z biološkimi starši

Kot sem navedla že v teoretičnem uvodu, različni avtorji menijo, da so stiki med otroki in biološkimi starši pomembni, saj vplivajo na vzdrževanje in razvoj odnosa med otroki in starši in s tem ohranjanja družine. Vplivajo pa tudi na otrokovo trenutno dobro počutje in na lažje ustvarjanje novih odnosov v prihodnosti. Tudi odgovori večine kažejo na to, da se ohranjanje stikov s starši zdi smiselno in pomembno. (*»Ja, ohranjanje stikov je pomembno, itak.« (B65)*). Za razloge so navedli splošno zanimanje za starše, nezamenljivost položaja tistih prvih pravih staršev in čustev do njih. (*»Ja tko, da vseeno ostaneš v stikih, da vidiš kaj*

se dogaja, kaj delajo, kako so, kako se imajo.» (G26); »Seveda. Kljub vsemu so to najini starši in ne vidim razloga, zakaj, če živiva pri teti, ne bi imeli stikov in se ne bi videvali. Še vedno so to najini starši.» (A70); »Ker so to najini starši. Zato.» (B66); »Rada ga imam./« (D66)). Eden od odgovorov se je glasil, da je pomembno ohranjati stike tudi zato, »Da ti potem pomagajo v življenju, če ti gre kaj narobe.«(C78). Iz tega lahko sklepam, da intervjuvanec verjame v idealizirano podobo staršev, ki v življenju predstavljajo pomoč in podporo in na katere se lahko vedno zanesesh. Na podlagi odgovora sklepam, da oseba, glede na to, da je v rejništvu, na svoj položaj in položaj staršev ne gleda povsem realno, saj ji vsega tega v času bivanja pri bioloških starši, niso zmogli zagotoviti.

Nekaterim se zdijo stiki s starši zgolj dobrodošli, ne pa tudi nujno potrebni – »Malo je. Samo pogrešam jih ne. Sem in tja je pa fajn, da se vidimo«. (H44). Vsi razen enega imajo stike. Oseba, ki stikov s starši nima, je povedala, da si jih tudi ne želi. (»Ja, tako mi je čisto v redu«. (E17); »Mi ni do tega. Tukaj sem prišla zelo majhna in sem se od takrat že zelo navezala in nimam niti želje, da bi.« (E18); »Tukaj se tako dobro počutim, da ne rabim nobenih stikov z njima.« (E24)). Ta oseba sicer je na samem začetku imela nekaj stikov – kot je zaupala njena rejnica, je nekaj telefonskih pogovorov in obiskov vendarle bilo. Dolgo časa so se bolj kot ne pod prisilo in za silo ohranjali. (»/ali pa mogoče je bila celo moja pobuda – pobuda rejnice – da bi se kartice za novo leto napisale. In potem tisto smo nekako, pod eno prisilo bom rekla, napisali. Sem bila že skoraj sitna in vztrajna, da smo napisale. In potem je mama tudi odpisala/« (RE11)). Rejnica, ki je bila pri intervjuju prisotna, je ob tem dodala, da razume, da mladostnikoma v takšni situaciji ni lahko. Danes, ko sta otroka že toliko stara, da lahko zavestno odločata o tem, kaj si želita, to prepušča njima in ju pri tem seveda podpira. Na tem mestu se meni osebno zdi poteza rejnice korektna. Prvič zato, ker je nekaj časa kljub temu, da sta otroka stike odklanjala, poskušala ohranjati neko povezanost in se trudila, da bi se stiki ohranjali. In drugič, ker spoštuje željo in odločitev otrok in je tako njihov zaveznik, ki ga potrebujejo.

Stiki potekajo tako neposredno (osebna srečanja) kot tudi posredno (največkrat so to telefonski pogovori –» /Včasih se pa pokličeva, pa se kaj pogovoriva.« (D33). Neposrednih stikov s starši je več in so pri večini stvar osebnega dogovora. (»Ja, socialna mi je rekla, da se naj sama odločim, kako jih želim videti. Rejniki se pa ne ukvarjajo veliko s tem.« (C80); »Stiki so stvar našega dogovora.« (A56); »S stiki je v bistvu tako, ja, kakor se zmenimo.« (B54); »Pridejo, kakor jaz želim.« (C57)).

V primerih, ko so bili otroci staršem odvzeti (se starši niso prostovoljno strinjali z njihovim odhodom v rejniško družino), stiki potekajo na podlagi skupnega dogovora s centrom za

socialno delo ali tudi samo na podlagi določitve centra za socialno delo, ki je samo ocenilo, koliko stikov bi otrokom koristilo. (*»Stike so določili na centru – enkrat na mesec en vikend.« (Č34)*).

Otroci in mladostniki, ki se sproti dogovarjajo za stike, imajo sami vpliv na pogostost teh. (*»Tako da so lahko potem meseci, ko se nič ne dobimo, potem so pa lahko meseci, ko se nama sprosti, ko ni več testov, pa se lahko večkrat dobimo« (A60); »Ker imava tudi midve različne urnike, imamo stike kakor kdaj.« (A62); »Dobimo se kakor kdaj, kakor ima kdo čas. Večino hodi vsaka posebej, ker ima vsaka svoje obveznosti ...« (B58); »Ja, pokličem jaz, če jih želim videti.« (C58)*). Odzivi nanje so v večini pozitivni – s tem so zadovoljni, saj prinašajo svobodo. (*»Ja, to mi bolj ustreza, kakor pa da bi imeli točen urnik.« (B56); »meni je všeč tako, ker greva res takrat, ko imava čas in ko to želiva. Drugače bi izgledalo pa kot nekakšna obveznost.« (A59); »Ja, lažje uskladivala glede na obveznosti v šoli.« (B57); »Jaz rada sama uživam.« (C77)*).

Na stike so se privadili in so z njimi zadovoljni tudi tisti z vnaprej določenimi termini. Eden od razlogov je upoštevanje volje otrok, ki so izrazili želje (da se stike zmanjša) in so bile upoštevane, za drugi primer pa sklepam, da je center dobro ocenil položaj ter odnos otroka in staršev in je določil stike tako, da zadovoljijo potrebe otroka. (*»Zdaj sem se že navadil.« (Č36); »Je v redu tako, kot je.« (Č37); »Ja, ker smo itak mi predlagali.« (H43)*).

Prav je, da se želje otrok upošteva, še posebno, če se s tem prepreči stike med otrokom in starši, ki kažejo na očitne znake v ne-korist otroka. Konkretno za ravnokar omenjen primer rezultati zares kažejo na to, da je bilo nujno omejiti stike, saj so otroci po obisku spremenili svoje vedenje – so prišli s stikov slabe volje, ker so ugotovili, da se starši še niso spremenili ali pa so bili zaradi njihovih nerealnih obljub zbegani in negotovi. Ni pa vselej tako. Rickford (1996) opozarja, da so stvari v praksi zapletene. Meni, da so lahko vzroki stiske pri otroku tudi nepravilno ali neustrezno pripisani matični družini, kar ima lahko tako za otroka kot tudi za matično družino neugodne posledice. Napačna ocena koristi odnosa in stika lahko vodi v neupravičeno zmanjševanje stikov z biološkimi starši, s tem posledično tudi v zmanjševanje njihove navezanosti in povezanosti. Treba je torej upoštevati objektivne in subjektivne interese otroka. Treba je ugotoviti razloge otrokovih želja in opažanj sprememb v vedenju in šele na podlagi tega sprejeti nove odločitve glede obsega stikov, ki bi bili za otroka ugodnejši in še sprejemljivi (Končina Peternel, 2005). Medosebni odnosi so zapleteni in včasih je zaradi narave občutkov in čustev, ki se ob njih pojavljajo, osebe težje motivirati za sodelovanje. Vendar to ne pomeni, da ne prinašajo koristi. Ocena ne sme biti rezultat hitrih odločitev, potrebna je priložnost in čas za razumevanje.

Nezadovoljstvo glede stikov se je pojavilo v primeru stikov, ki temeljijo na dogovoru med socialno delavko, otrokom v rejništvu in njegovimi starši, saj glavno vlogo, ki odloča o tem, ali bo do dogovora ali že dogovorjenega stika prišlo ali ne, igra oče, ki, kot je povedal intervjuvanec, »Velikokrat ne utegne, pa ne navede konkretnega razloga, zakaj ne. Če ga kaj vprašam o tem, mi reče, da si je želel srečati, samo je žal imel neke opravke. Potem pa ne sprašujem več, za kakšne obveznosti je šlo.« (D64). Stiki so neredni in redki, s čimer intervjuvanec ni zadovoljen. »(Stiki so bolj malo. Vidimo se parkrat na leto. Ful malo./« (D33)). Krivde ne pripisuje socialni delavki, saj pravi, da se tudi z očetom veliko ukvarja. Zaveda se, da stiki niso odvisni le od njegovega interesa in aktivnosti socialne delavke, ampak tudi od očeta.

Stiki potekajo na različnih lokacijah. Nekaj razlik se je pojavilo med rednimi, vnaprej določenimi stiki, in nerednimi stiki, za katere se dogovarjajo sproti. Individualno dogovorjeni stiki potekajo brez nadzora, največkrat pri starših doma in neodvisno od drugih sorojencev, če so ti skupaj nameščeni v isto rejniško družino. (»Grega ponavadi z busom do atitovega stanovanja, ampak ker sta oba v Y pa še v istem bloku, lahko obiščeva oba naenkrat.« (A62); »Dobimo se kakor kdaj, kakor ima kdo čas. Večino hodiva vsaka posebej, ker ima vsaka svoje obveznosti.« (B58)).

Vnaprej določeni in konstantni stiki pa običajno potekajo na centru ob prisotnosti socialne delavke, včasih tudi pri starših doma in skupaj s sorojenci, ki so skupaj z njimi nameščeni v rejniški družini. (»Socialna delavka ju pride iskat in odpelje na CSD.« (RGH6); »Socialna delavka jih je celo že zadnje dvakrat peljala k staršem domov./« (RGH22)).

Otrok prisotnost socialne delavke na stikih ne moti. (»Ne, ne moti me, da je prisotna.« (Č40)). Zakaj je temu tako, lahko le ugibam, zagotovo pa ima določen vpliv odnos med starši in otroki, ki že zaradi fizične odtujenosti pri nekaterih otrocih ni tako zelo oseben in zato otroci tudi ne čutijo potrebe po bolj zasebnem kontaktu s svojimi starši. Predvsem pa menim, da pri intervjuvanih prevladuje tako mnenje zaradi narave odnosov, ki ga imajo otroci/mladostniki s svojimi rejniki in tudi drugimi otroki v rejništvu. Vsi, ki so povedali, da imajo nadzorovane stike, se v rejniški družini dobro počutijo. Na podlagi tega sklepam, da rejniški družini uspe zagotoviti njihove osnovne čustvene potrebe, ki jih zato ne iščejo pri starših. To na nak način potrjujejo tudi opažanja nekaterih drugih sogovornikov in njihovih opisov odnosov z rejniki in starši. Pri tistih, ki so opisali odnose s svojimi rejniki kot majave in površinske, sem opazila, da se zatekajo k svojim biološkim staršem, pri bioloških starših, četudi ti niso (bili) zanesljivi in odgovorni, iščejo potrditev svojih čustev in občutkov, predvsem občutka varnosti, zaupanja.

Svoj delež k prisotnosti strokovnih delavk na stikih kot nemotečemu faktorju pa prispeva tudi sproščeno vzdušje na stikih – nekateri so družabno naravnani, verjetno v smislu in z namenom ustvarjanja dobrega vzdušja, spoznavanja drug drugega in tako pozitivnih izkušenj drug z drugim. Socialna delavka na ta način zagotavlja učno priložnost za starše, pri čemer starše postopoma usmerja k učenju starševskih veščin in spretnosti, hkrati pa opazuje in sprejema povratne informacije o njihovem napredku, kot to določa tudi načrt dela IPS. Scott, O'Neil in Minge (2005) so zapisali, da je učenje starševskih veščin pomembno, saj se starši s tem učijo razumevanja otroka in njegovih zahtev in se tako izognejo nerealnim pričakovanjem o sposobnostih svojega otroka.

Gledano z vidika preprečitve nadaljnjih zlorab otroka nadzorovani stiki seveda lahko predstavljajo rešitev. Vendar pa hkrati ne pomenijo vedno tudi koristi – ne za otroka in tudi ne za družino. Baks (1995), ki je o tem tudi pisal, meni, da nadzorovanje stikov vpliva na vedenje. Prisotnost tretje osebe na stiku povzroči, da sam se stik kot doživetje pristnega odnosa spremeni v ocenjevalno orodje, pri čemer starši preprosto ne morejo delovati spontano. Pretiran trud nekaterih staršev, da ne bi izpadli kot nezmožni ustvarjanja nekega osebnega in ljubečega odnosa s svojim otrokom, lahko prinese več škode kot koristi. Sama sem prepričana, da lahko v takšnih situacijah nemalokdaj pride do še večje odtujitve otroka in staršev, saj se ti zaradi težnje, da ne bodo storili kaj narobe, obnašajo drugače, kot so jih otroci navajeni. Po mojem mnenju vedenje staršev (vsaj na začetku) zaznavajo kot nepredvidljivo, zaradi česar izgubijo zaupanje v njih. V enem od primerov se je pokazalo, da so starši ob prisotnosti rejnice na obisku popolnoma otopeli. Kot je povedala rejnica, niso vedeli in znali stopiti v stik z otrokom. Pri tem se sama sprašuje, ali tudi pred rejništvom niso znali ravnati z otrokom, ali je to posledica daljše fizične odtujenosti ali je kriva nesproščenost, ker so se zavedali, da jih rejnica, ki naj bi za razliko od njih, znala skrbeti za otroke, opazuje in hkrati tudi ocenjuje. Glede na to, da ti starši tudi preko telefona niso nikoli komunicirali z otroki (le z rejniki), obstaja možnost, da se bojijo komunikacije z njimi, kar pa nakazuje na pomanjkanje dela socialnih in drugih strokovnih služb z matično družino. Ne glede na vse ostaja dejstvo, da je brez opazovanja težko spremljati napredek. Metode, kako se tega uspešno lotiti, so prepuščene rejnikom in socialnim delavcem.

Glede lokacije stikov sta dva od primerov malce izstopala. Eden od intervjuvancev je povedal, da stiki ne potekajo niti na centru niti pri starših doma – lokacija je stvar dogovora. Pri drugem pa se je posebnost nanašala na kombinacijo nadzorovanih in nenadzorovanih stikov. Mladostnik je povedal, da » *K očiju grem tretji vikend v mesecu, z mamico pa se vidim na centru zadnji petek v mesecu.*« (Č35). To je odličen primer ugotovitev in opažanj

centra za socialno delo, ki je sodeč na izjavo mladostnika očitno skrbno preučil, koliko in na kakšen način so stiki otroku v korist. Kot je razvidno iz rezultatov, je center upošteval ključne razloge, ki so bili povod za rejništvo in tudi posamezne značilnosti vsakega od staršev (bivanjske razmere, zdravje, dosednji odnos do otroka), ki utegnejo vplivati na otroka in njegov nadaljnji razvoj.

Nekaj razlik sem uspela razbrati tudi iz poteka stikov glede na spol staršev. Razlika se opazi med stiki otrok s starši, ki so ločeni, in starši, ki živijo skupaj. Otroci ločenih staršev imajo večkrat stike z očetom. (Na vprašanje kam gredo večkrat na obisk, s kom se več slišijo, so odgovarjali: *»K očiju.«* (C62); *»Ati celo večkrat kot mami, ker ati največkrat pokliče.«* (A55); *»Ati je tisti, ki bi si želel, da bi se še večkrat dobili. Vedno reče, ja, pokliči še kaj...«* (A57); *»Ati naju sam pokliče, mami pa kadar se midve spomneva.«* (B55)). Pri tistih, kjer starši živijo skupaj, pa je ravno obratno – vlogo, ki večkrat poziva in aktivno sodeluje, predstavlja mama. (*»Midve se včasih po telefonu slišva z mamico.«* (RE47)). To je potrdil tudi sogovornik, kateremu je mama že umrla, vendar z očetom nista bila ločena. (*»Takrat ko je bila mami še živa, smo se nekaj pogovarjali, kao da bi prišli enkrat na mesec na obisk, da bi se videli, samo potem ni bilo tako.«* (D35)).

4.4 Izkušnje z rejniki in rejnicami

Otroci in mladostniki svoje rejnike v večini kličejo po imenu (*»Kličem jo po imenu.«* (A10); *»Tudi jaz jo kličem po imenu.«* (B6); *»Po imenu.«* (G27)), nekateri tudi ati in mami oz. ata in mama. (*»Rejnike kličem ata pa mama.«* (D16); *»Kličem ju mami in ati.«* (Č6)). V razmerje sta vključeni tudi osebi, ki nista eksplicitno izrazili, kako naslavljata svoje starše, se je pa pokazalo med intervjujem. Ena oseba je rejnike videla kot prave starše (*»Ne, ker imam fajn starše ... Rejnike/«* (E47)) in sem jo zato uvrstila v kategorijo otrok in mladostnikov, ki svoje rejnike naslavljajo enako kot starše, druga je za rejnike uporabljala samo izraz rejniki in je bila zato uvrščena v kategorijo otrok in mladostnikov, ki rejnike kličejo po imenu.

Ena od rejnic je ob tem povedala, da jo kličejo po imenu zaradi dogovora s starši, sploh mame, ki je želela, da otroci z »mama« naslavljajo le njo – pravo biološko mamo. Gre za pojav, ko biološki starši otroka rejnike doživljajo kot tekmece, saj se zaradi predstave o rejniški družini kot družini, ki jo otrok potrebuje, bojijo, da bodo izgubili svoje otroke. V tem primeru gre za aktivno izvajanje vloge rejnikov pri ohranjanju dobrega stika z matično družino in posledično tudi z otrokom. S tem se tudi potrjujejo tudi ugotovitve Neila, Beeka

in Schofielda (2003), da so se stiki kot uspešni izkazali v primerih, ko rejniki niso poskušali nadomestiti biološkega starša, ampak so ravnali ravno nasprotno – primanjkljaj so poskušali zagotoviti s sodelovanjem z biološkimi starši.

Z vprašanjem, kaj vse so vloge in naloge rejnikov pri ohranjanju stika z biološkimi starši, so otroci imeli kar nekaj težav, zato sem v večini podatke o tem zbrala posredno – v okviru pripovedovanja otrok oz. mladostnikov o odnosih z rejniki in tudi z biološkimi otroki ali drugimi otroki, ki so še nameščeni v rejniško družino. Pa tudi okviru pripovedovanja o željah otrok, o tem, kaj so se od rejnikov naučili in pridobili, kje, kako in zakaj jim rejniki pomagajo (npr. fizična, psihična, finančna skrb in podpora), kdaj, koliko in na kakšen način se z njimi pogovarjajo ter kako se v rejniški družini počutijo. Vlogo rejnikov, kot jo vidijo mladostniki, najbolje predstavlja slednji opis enega od sodelujočih v moji raziskavi, ki pravi: *»Rejniki naj delajo tako kot s svojimi otroci. Ne bi jih smeli tako obravnavati, da so kaj slabši, ker niso njihovi otroci. To se ne sme delati.«* (D81).

Odnose s svojimi rejniki so otroci oz. mladostniki opisovali na različne načine. Razlike sem zabeležila ne le med primeri otrok, ki prihajajo iz različnih družin, ampak tudi znotraj iste družine, česar se zavedajo tudi otroci sami. (*»To imava pa s sestro zelo različno. V splošnem se ona mogoče celo malo bolje razume s teto kot jaz.«* (A11); *»B ima pač drugačen odnos do rejnikov, kot ga imam jaz.«* (A99)). Vsi razen enega so odgovorili, da se z rejniki dobro razumejo (*»Meni je v redu. Mi se večkrat skregamo, ampak za take normalne stvari, npr. smeti. Ampak meni je to običajno, meni je to čisto vsakdanje. Ne gre za kakšne resne stvari, ampak bolj za vsakdanja opravila. Meni se zdi, da so drugače v redu razumemo, da ni nikakršnih posebnih težav.«* (A12); *»So obdobja, ko se ne razumemo in ko jaz hočem eno, oni drugo. Ampak na splošno se pa dobro razumemo.«* (D11); *»Fantastično se počutim, odnosi so super. Res ne bi moglo biti boljše.«* (E3); *»Ker sem že dolgo tu in sem se navezala nanju in ju imam rada.«* (E7); *»Ja, pozitivno, da se fajn razumemo, negativno pa, da mi včasih kaj tudi ni všeč in se skregamo.«* (Č12); *»Tudi v redu.«* (G43)). Vendar pa je tudi eden od teh izpostavil, da gre zgolj za navidezno sliko, ki se kaže navzven, saj sam pri sebi čuti nelagodje in napetost. (*»Ne vem. Na splošno se razumemo, samo ... Kar nekaj je, da si želim stran. Na splošno se res bolje razumem z rejnico kot moja sestra, ja, samo sem imela že prej veliko problemov sama s sabo in nekako zdaj čutim nekako zamero ali kako naj rečem.«* (B8); *»Jaz ne maram govoriti rejnici.«* (B106); *»Z rejnico ne čutim, da bi imeli tak odnos, da bi ji lahko kar povedala.«* (B107); *»Ne znam sploh pojasniti. Včasih se s kom kar ne moreš ujeti in tako tudi jaz čutim. Saj je čisto v redu, prijazna, skrbi zame – sem hvaležna za vse, kar je storila za naju. Ampak nekaj pa manjka.«* (B110); *»Pa za vsako stvar, ko ji*

moram reči, npr. da grem ven ali pa da rabim denar, mi je bedno. Tak neprijeten občutek, ko jih moram kaj vprašati ali pa prosti, če lahko.» (B10)). Oseba, ki je na ta način opisala svoj odnos z rejniki, se v kar največji meri izogiba tesnemu osebnemu kontaktu z rejnico – samo kolikor je nujno potrebo. Povedala je, da bi se v primeru večjih težav prej kot na rejnico obrnila na socialno delavko, kar je pokazatelj nezaupnega odnosa, na katerem temelji njuno razmerje. (*»Jaz bi raje poklicala na center socialno delavko. (Smeh).« (B105); »Jaz ne maram govoriti rejnici.« (B106)).*

Ker gre v odnosu vedno za interakcijo najmanj dveh oseb in kjer vsak od udeležениh prispeva svoj delež, preprosto ne morem in ne smem posplošiti, da so bodisi le rejniki bodisi pa le otroci/mladostniki odgovorni za napet in nesproščen odnos. Vendar pa v sistemu rejništva velja posebna občutljivost na položaj otroka, saj otroci zaradi svojih preteklih izkušenj, v katerih so bili tako ali drugače zlorabljeni, vanj prihajajo bolj obremenjeni. Rejniki in rejnice se morajo zavedati, da je z njimi pomembno vzpostaviti nov in predvsem varen odnos, ki bo temeljil na razumevanju otrokovih življenjskih okoliščin, ravnanja, doživljanja in razumevanja. To sem zaznala v dveh primerih. V primeru, kjer je otrok opozoril na svoj notranji nemir – na svoje občutke – in v primeru osebe, ki je odgovorila, da se z rejniki ne razume. Sama sogovornika, ki je spregovoril o nelagodju v prisotnosti rejnice in komunikaciji z njo, vidim kot osebo, ki se s svojimi rejniki slabše razume. Očitno je, da tej osebi z rejniki ni uspelo vzpostaviti čustvenega stika in varne navezanosti, kar bi sicer potrebovala. Moja razlaga ob tem je, da glede na celotno zgodbo rejnica preprosto ni bila dovolj pripravljena in opremljena z znanjem čustvenega doživljanja in vedenja otrok, ki bi ji pomagalo pri vzpostavljanju odnosa z otrokom. Do samega rejništva je prišlo prej, preden je sploh posredoval center za socialno delo, kar pomeni, da rejnica na samem začetku ni imela prave podpore s strani centra za socialno delo. Ne gre ji preveč zameriti, če s svojim znanjem, ki ga je ob nastopu rejništva imela, za otroka ni bila najboljši sogovornik. Veliko šteje tudi to, da je v času nastopa krize pri otroku aktivno posredovala. Se mi pa zdi na tej točki pomembno omeniti to, da ne glede na odnos, ta sogovornik ceni, da sta ga rejnika sprejela v svoj doma – *»Ja, cenim pa, da sta dala vse – finančno in da sta dala dom.« (B12).* Oseba, ki je povedala, da se z rejniki ne razume (*»Recimo, da se z rejniki ne razumemo dobro.« (C30))*, določen del krivde pripisuje sebi in uporniškimi letom, ki jih je prineslo obdobje najstništva. Pri rejnikih v povezavi s tem čuti pomanjkanje razumevanja. (*»Jaz rada jezikam, pa preveč kaj zinem, pa jim to ni všeč. In rejnica reče, bodi vsaj ti bolj pridna. Ampak lej, najstniki smo. In ne razumejo, da nas puberteta daje.« (C128)).* Povedala je tudi, da jo je strah, da jo bodo zaradi težav v komunikaciji oz. odnosi z rejniki premestili v zavod,

o čemer so se v preteklosti že pogovarjali. (*»Ja, bojim se povedati, da ne bi bilo kaj narobe.« (C108); »Ja, ker bi me potem rejniki kregali, kaj govorim neumnosti. Pa verjetno bi me potem dali v zavod, ker so me enkrat že hoteli.« (C109)*). Poleg pomanjkanja razumevanja čuti tudi pomanjkanje ljubezni. (*»Ne, nikoli niso rekli, da me nimajo radi, samo občutek pa imam tak, da me res nimajo.« (C135)*). Vse to skupaj po mojem mnenju vpliva na odločitev mladostnika, da o teh stvareh tudi v prihodnje ne želi in namerava spregovoriti s pomembnimi drugimi, ki bi lahko pomagali pri izboljšanju situacije. (*»Bo pri meni ostalo.« (C139)*). Na podlagi vsega naštetega opažam, da ravnanje rejnikov ni usmerjeno v otrokovo pridobivanje pozitivnih izkušenj v rejniški družini, kar je sicer za otroke še kako pomembno. V tem primeru sem opazila, da rejniki niso naredili ničesar, da bi otroku pojasnili vloge med njimi ter njegov položaj, ki ga zdaj kot član nove družine zavzema. Za otroka so težave v komunikaciji še vedno problem. S tem bremenom je odšel iz matične družine, glede na trenutno situacijo je velika verjetnost, da bo s tem bremenom odšel tudi iz rejniške družine. Z vprašanji, kdo je, kaj si želi in kaj drugi pričakujejo od njega, se spopada sam. Kakršne koli pozornosti, kaj šele poudarka na ravnanju s čustvi, ni, zato vse do danes ta mladostnik s svojimi rejniki ni uspel povezati. Svojim rejnikom ne zaupa, občutka varnosti nima in zato se ne gre čuditi, da se v rejniški družini ne počuti dobro.

Da nezaupanje ni prisotno v odnosu med rejniki in otroki v rejništvu, sem opazila tudi v nekaterih drugih primerih. (*»No, meni ravno nista psihična podpora, se za take stvari bolj zaupam mami, recimo.« (B98); »Jaz imam rejnike samo zaradi finančne podpore, da hodim v šolo, imam normalna oblačila, normalno jem, pa da grem lahko na kakšen izlet.« (B101)*). Izpostavljam ga, ker vpliva na način, potek ter pogostost pogovorov o starših, kot enemu od načinov ohranjanja stika z biološkimi starši, in tudi na količino in kakovosti informacij, ki jih si jih glede tega izmenjajo.

Nekaj sogovornikov je, podobno kot na samem začetku, svojim rejnikom pripisovalo starševske lastnosti: *»Rejniki pa ... da so ti starši v bistvu. Te poslušajo, ti pomagajo.« (D73); »Podobo kot starši, ki skrbijo zate, samo da so drugi ljudje. (G45); Da skrbijo zate, ti pomagajo. (H60). »da maš za jest, za oblečt, da kdaj greš kam na izlet, da se pogovarjajo s tabo ... Take preproste stvari.« (H61)*. Spet drugi so se v svojih odgovorih bolj osredotočali na posamezne naloge, ki jih npr. njihovi biološki starši ne uspejo oz. niso uspeli zagotoviti, rejniki, pa jim to nudijo. (*»Naloge rejnikov so, da lepo skrbijo za otroke, da jim nudijo, kar rabijo – za šolo, pa obleke, pa hrano.« (Č54), »Finančno. da poskrbijo zate.« (B97), »Finančna skrb, pa tudi psihična podpora.« (A98); »/me rejniki podpirajo in mi stojijo ob strani.« (D76)*).

Vsak od intervjuvanih je prišel v rejništvo z drugačnimi izkušnjami in zato tudi z drugačnimi potrebami, zato ni čudno, da so pri določenih v ospredju ene, pri drugih pa druge funkcije rejnikov kot staršev. Skupen rezultat pa kaže, da je vloga rejnikov fizična, psihična ter finančna skrb in podpora otrokom in mladostnikom v rejništvu.

Na vprašanje, ali se v rejniški družini, v katerih bivajo skupaj z drugimi otroki v rejništvu ali biološkimi otroki rejnikov, počutijo zapostavljeni, so v večini odgovarjali z ne. (*»Ne, ne bi rekla. Meni se ne zdi, da bi naju zato kaj manj radi imeli. Se mi zdi, da sta kar sprejela, da se je tako odvilo in da bo tako bolje za naju.« (A14); »Meni se ne zdi.« (B14); »Ne, občutka manjvrednosti prav nikoli nisem imela. Vedno nas je bilo par otrok in mislim, da smo imeli vsi enake pogoje.« (D82); »To, da bi zaradi »tapravih« otrok zapostavljen pri rejnici ... to ne. Nikoli.« (G55)). Izjema sta dve osebi. (*»Pač, da me nimajo radi se počutim.« (C134); »Včasih sem res imel tak občutek, da sem zapostavljen in po navadi smo se takrat skregali. So mi rekli, da to ni res, da se meni samo tako zdi.« (Č19)).* Od teh dveh oseb ima ena slabe izkušnje in odnose s svojimi rejniki, druga oseba se z njimi dobro razume – povezave med zapostavljenostjo in slabim odnosom z rejniki v teh primerih ni.*

Dokaz, da rejniki lahko otroku tudi veliko ponudijo, je eden od sogovornikov, ki je izpostavil, da se je s pomočjo rejnikov veliko naučil o življenju in pridobil samozavest. (*»Pa veliko sta nas naučila o življenju, pa ko so bile kakšne napake.« (E7); »Rejnike, ki sta mi dvignila samozavest.« (E47)).*

4.5 Pogovori o bioloških starših

Humar, Kuntar, Fabjan in Toplišek (2007) so zapisali, da so biološki starši za otroka pomembni in jih imajo otroci ne glede na to, v kolikšni meri je bila skrb zanje pomanjkljiva in so bili prikrajšani za zdrav telesni, intelektualni in čustven razvoj, radi. Za otroka je pomembno, da se zaveda in ohranja stik z resničnostjo življenja, ki ga živi v rejniški družini, in resničnostjo življenja v matični družini, katere del je, saj je iz nje prišel. V ta namen potrebuje pogovor, ki vsakič znova odpušča odprta vrata za nadaljevanje.

Odgovori otrok oz. mladostnikov sicer kažejo, da na splošno pogovorov o starših ni veliko, vendar nekaterim, lahko bi rekla kar večini, to zadošča. Sama pa glede na celoten intervju, preko katerega so se odkrili odnosi in komunikacija s starši, rejniki in CSD, o tem nisem prepričana. Ravno nasprotno, prav pri tem, glede na rezultate raziskave seveda, opažam pomanjkanje.

Mladostniki so povedali, da se o starših največkrat pogovarjajo priložnostno. (*»Ne, kakšnih prav posebnih priložnostni ali načrtovanih pogovorov ni, to smo se vedno sproti pogovarjali. Priložnostno.«* (D54); *»Če slučajno kaj nanese, se pogovorimo.«* (E25); *»Če imam kakšno vprašanje, stopim do njih in jih vprašam in povesta.«* (E13); *»Priložnostno.«* (G35)). Do njih običajno pride po stikih, ob vabilih na IPS ali pa ko se otrokom/mladostnikom poraja kakšno vprašanje. V teh primerih, kot so povedali, se rejniki prilagajajo njihovim potrebam in željam. Rejnike se opisali kot odprte in pripravljene na pogovor. (*»Ja. Nikoli jima ni problem odgovoriti na vprašanja, pa naj bo to karkoli.«* (E14)). Prevladujejo pogovori o poteku stikov, občutkih med in po stikih, tudi vzpodbudi k stikom. (*»Ko pridem domov iz stikov vprašajo, kako in kaj. Pač, kako je bilo, ampak nič posebnega.«* (Č46); *»Ja, pogovarjamo se bolj o tem, kolikokrat se naj bi videli Da bi se moral večkrat videti.«* (D59)). To kaže na izpolnjevanje vloge rejnikov po modelu McMAhona (2000), ki je za eno od pomembnih nalog rejnikov pri vzpostavljanju in ohranjanju stikov z biološkimi starši zapisal, da je treba otroka po obisku bioloških staršev tolažiti, pomiriti in se z njim o tem pogovarjati.

Druge teme, ki so jih otroci oz. mladostniki še izpostavili kot teme pogovorov z rejniki in ki seveda vključujejo biološke starše, so tudi prehod v drugo rejniško družino (*»Pogovarjali smo se o tem, kako naprej, ker se nismo razumeli. Ampak potem smo se kar nekako pogovorili in se od takrat dobro razumemo. Sem ostal in danes sem še vedno tukaj.«* (Č17)) ter ocena trenutnega položaja in vrednotenje ravnanja bioloških staršev. (*»Pogovarjamo se o tem, kakšna je situacija, kako bi lahko bilo, kaj bi se moralo spremeniti in zakaj.«* (D75)). Zdi se mi dobro, da so se rejniki z otrokom odprto pogovarjali o tem, da obstaja možnost prehoda tudi v drugo rejniško družino. Kar pa se tiče ocene trenutnega položaja in vrednotenja ravnanja bioloških staršev za lažjo predstavo vključujem še nekaj besed rejnice (v tem primeru je bila glas otroka), ki je povedala: *»Ja, poskušamo ocenit, ali bi tako šlo živeti kot onadva, ker imata čisto drugačen življenjski slog. Ker njima je cilj računalnik, igrice ... In se potem pogovarjamo, ali lahko kar tako preživiš.«* (RGH20); *»/Ali pa pravita, da nimata denarja, imata pa recimo nov telefon, to zbega otroka. Kako to?«* (RGH21); *»Obljubita, npr. na Facebooku sprašujeta, kakšno darilo, potem pa pridejo na stik, pa nič od tega.«* (RGH4). Na tem mestu gre za oceno zmožnosti staršev o skrbi zase in zaščititi svojega otroka ter pripravljenost in sposobnost za spremembo vedenja, kar vse je doprineslo k separaciji matične družine in otroka. Sodeč po poročilu raziskave, ki so ga pripravili Dorothy Scott, Cas O'Neil in Andrew Ming (2005), je to eden od razlogov, zaradi katerih je pomembno ohranjati stike s starši.

Občutka, da bi otroci to zaznavali kot posebej pomembno, sicer nisem dobila, si pa upam trditi, da to vseeno ne pomeni, da temu tudi zares ne pripisujejo pomembne vloge. Možnosti so različne: Lahko je, pa tega niso pokazali oz. nisem opazila, lahko je ni, ker ne vedo, koliko težje bi bilo, če o tem ne bi govorili, lahko pa je ni, ker jim tudi zares ni pomembno.

Nekaj sogovornikov je opozorilo na to, da je bilo pogovorov o starših več v preteklosti – še pred uradnim nastopom rejništva ali na samih začetkih rejništva. Ta informacija sama po sebi mogoče ne izgleda kot posebej pomembna, pa vendar, v okviru tega, o čem, koliko in na kakšen način so se pogovarjali, lahko razberem ali je bil pogovor prisoten z namenom lažje prilagoditve otroka na rejništvo, ali je bil namenjen začasnemu ohranjanju vezi z biološkimi starši dokler se ne bi o dejanskih stiki dogovorili drugače, ali pa sploh ni imel nikakršnega globljega pomena in namena. Rezultati so pokazali, da izkušnje otrok/mladostnikov v tem primeru niso najbolj prijetne, saj so rejniki starše opisovali s poudarjanjem njihovih slabih značilnosti, ki so jih primerjali z njihovim (otrokovim/mladostnikovim) vedenjem, ki naj bi bilo zelo podobno, včasih identično. (*»Zaradi tega, ker skos opravljajo o mojih starših pa o meni – kakšna sem bila, ko sem bila majhna. Pa kakšna sem zdaj – da sem čist na slabšem. Pa rečejo, da sem po mami.« (C90)* – *»Ja, taka bolj lenobna, lena.« (C91); »Pa da sem bolj taka jezikava.« (C92)*). Mladostnik, ki je imel s tem izkušnje, je izrazil, da ne želi, da se o starših pogovarjajo na ta način in od takrat pogovorov o starših ni več. Kot je povedal, zanje danes ni časa. (*»To ne, ker nimamo časa, ker imamo kmetijo.« (C100); »/O starših kar izpustijo.« (C101)*). Pogovora o starših si želi, predlagal je celo rešitev – da bi temu lahko posvetili nekaj pozornosti ob večerih namesto gledanja televizije. (*»Ja, to meni manjka.« (C104); »Želim si, da bi se več pogovarjali, da bi me poslušali.« (C137); »Ja, zvečer je bolj idealno, kakor pa da greš za TV.« (C102); »To nekateri delajo, da se zvečer vsedejo za mizo in se pogovarjajo.« (C103); »Ne pa da grejo vsak na svoj konec.« (C105)*).

V primeru namestitve otrok v rejništvo k sorodnikom je bilo nekaj več besed o starših namenjenih pred prihodom v rejništvo, ko so otroci, zdaj že mladostniki, spraševali, kdaj jih starši pridejo iskat, kdaj lahko spet pridejo, koliko časa lahko ostanejo ipd. (*»Ne vem lih točno, kaj. Bolj je bilo to, kdaj pride ati po naju, ko je še hodil po službi, in kdaj lahko spet prideva.« (B70)*). Danes seveda se o tem ne pogovarjajo več, tu in tam rejniki pripomnijo kakšno negativno opazko. Pa vendar, kot sta zaupala sogovornika, če se sama ne pritožujeta, tudi rejniki nimajo pripomb. (*»Sploh ne vem, kaj bi rekla. V bistvu se s teto (rejnico) bolj ne pogovarjamo o starših. Kakšno stvar komentiramo, ampak da bi se pa prav pogovarjali ... to pa ne.« (B67)*). Eden od njih je povedal, da so ga stiske glede staršev, ker se o njih na

začetku rejništva z nikomer ni pogovarjal ali o njih zaupal, pripeljale v krizo. (*»Na začetku sploh nisem nobenemu govorila, zato je bila potem tudi kriza. Sem bila potem takrat čisto boga.«* (B108)). S tem je sogovornik opozoril še na drugega od pomembnih razlogov ohranjanja stiki s starši (četudi ti potekajo samo skozi pogovor o njih) – pomoč otroku znajti se/soočati se z vplivi, ki jih prinaša položaj »biti ločen od družine in družinskega okolja«. Iz rezultatov je razvidno, da je ne glede na to, kako lahek in preprost lahko izgleda prehod v rejništvo, za otroka stresno.

Namestitev v rejniško družino večkrat spremljajo občutki strahu, jeze, zaskrbljenosti in tudi krivde. Socialni delavci in rejniki lahko s svojim ravnanjem prispevajo k temu, da otroku olajšajo in zmanjšajo občutke izgube in mu pomagajo sprejeti nujnost namestitve (Križnik Novšak, 2010). Priprava otroka na rejništvo in v nadaljevanju vzpostavitev za otroka pomembnega novega odnosa, ki temelji na otrokovem doživljanju in razumevanju življenjskih okoliščin, je nujno potrebna. Nujno potreben pa je tudi čas, spoštovanje in zaveznitvo z otrokom. Dokaz za to je primer enega od sogovornikov, ki je povedal, da se redko kdaj pogovarja o starših – da redko kdaj vpraša o starših, da o njih nič ne ve, niti ne želi. Njegova rejnica, ki je tudi sodelovala v pogovoru, je stvar obrnila na glavo. Povedala je, da se o starših večkrat pogovarjajo, vsem svojim otrokom, ki so pri njej nameščeni v rejništvu, poskuša pojasniti njihov življenjski položaj in dejavnike, ki so do tega pripeljali in še vedno vplivajo na to. Povedala je, kako konkretno se o tem pogovarja o tem z mojim sogovornikom: *»Jaz vedno rečem, ne obsojat staršev, čeprav jim je težko razumeti, zakaj.«* (RE12; *»Ampak nekako niso sposobni«* (RE13); *»Jaz vedno rečem, mama vas ima sigurno nekje rada.«* (RE14); *»Ima tisti delček v sebi, ko pomisli na svoji dekleti, ampak nima pa sposobnosti ... Ne zmore.«* (RE15); *Jaz rečem, da starši ne zmorejo dat to od sebe, »zdaj bom pa jaz poklical po telefonu«, ampak vedno rabijo neko spodbudo. Vedno jim rečem, zakaj je do tega prišlo – ker je tudi njihova mamica imela otroštvo zelo trpinčeno, je bila tudi sama trpinčena. Mama je bila baje alkoholik, tako da je bilo tudi iz prejšnje generacije neugodno. Tudi ona ne zna drugače živeti.«* (RE16). Ko je govorila o starših, pri mladostniku, ki je pri njej v rejništvu, nisem opazila, da s kakšnimi stvarmi, o katerih je govorila, ni seznanjen/informiran. Verjetno bi bilo tudi čudno, da bi v navzočnosti otroka oz. v mojem primeru mladostnika, pred tujci (to sem v tem pogovoru predstavljala jaz) prvič spregovorila o določenih stvareh, ki so del njegove občutljive osebne zgodbe. In na podlagi tega sklepam, da je otrok v svojih odgovorih namerno prikril svoje vedenje o starših. Informacij, ki mi jih je posredoval, nikakor ne smatram kot lažnih, ravno nasprotno. Ob tem se sprašujem, kaj je vzrok za njegovo reakcijo. Eden od možnih odgovorov, ki bi lahko prišel

v poštev, je lahko razočaranje, ki ga še ni sprejel oz. ga še ni pripravljen sprejeti kot del svoje zgodbe, del svoje realnosti in je nanj opozorila tudi rejnica. Odziv rejnice je primer dobre prakse, kjer se otrokom poskuša na razumen način pokazati, da starši zares ne ravnaajo vedno tako, kot bi morali in bi bilo prav, ker so tudi oni le ljudje in delajo napake, so nevešči in nemočni. In tudi, da so kljub temu lahko dobri in jih imajo radi. Rejniki morajo namreč znati ovrednotiti dejanja staršev, s katerimi so zlorabljali otroka, hkrati pa morajo tudi ohraniti spoštovanje do njih. Neil, Beek in Schofield (2003) so na podlagi svojih raziskav prišli do zaključka, da so občutljivost, empatija in vrednote rejnikov, ki težijo k sprejemanju bioloških staršev, pri otrocih v rejništvu ključnega pomena, da se uspejo soočiti in razumeti svoje članstvo v obeh družinah (Lenore M. McWey, Acock, A., Porter, B. 2010).

Na drugi strani pa gre za primer dobre prakse tudi zaradi tega, ker podpira otroke pri njihovih odločitvah in občutkih, in jih ne glede na to, kako jih (rejnica) trenutno sama prepozna, pri tem stoji ob strani.

Da se z rejniki z otroki pogovarjajo o tem, da so starši tudi dobri, prej omenjen primer ni osamljen primer – o tem je sam spregovoril še eden od intervjuvanih, ki je povedal takole: *»Ja, meni je rejnica razlagala, da bi bila super starša, če bi jima uspelo nehati. Tako no, rekla je, da bi bila res dobra starša, če bi se zrihtala. Samo se pač nista.« (D56).* Pomembno je, da otrok ne sovraži svojih staršev, ampak do njih razvije in goji tudi pozitivna čustva. Vse to skupaj predstavlja enega od načinov učenja ustreznega ravnanja, prilagajanja in prepoznavanja stvari in občutkov, ki pomembno vplivajo na odnose do drugih tudi v nadaljnjem – odraslem življenju. Otroci namreč svojo navezanost v večini kažejo tudi v kasnejših letih, v odnosu z drugimi, kjer v ospredje prihajajo tisti vzorci vedenja, ki so jih doživljali skupaj s starši in ob njih.

Kar se tiče spodbujanja stikov otroci, razen tega, da se včasih o tem pogovarjajo, niso veliko povedali. O tem se je bolj razgovorila ena od rejníc, ki je zaupala, da se je dolga leta trudila ohranjati stike s starši in otroke spodbujala, da pišejo pisma, kartice. Sedaj, ko so otroci že toliko starejši, da o tem odločajo sami, spoštuje in podpira odločitev, da če ni pobude s strani staršev, tudi ni aktivnega dogajanja s strani otrok. Raziskava Neila, Beeka in Schofielda (2003) je sicer pokazala, da so stiki z biološkimi starši sicer bolj uspešni, če rejniki verjamejo v potencialno vrednost, ki jo prinaša čas, preživet z biološkimi starši, vendar na podlagi odgovorov intervjuvanih (o tem niso govorili) tega ne morem niti potrditi niti ovreči. Na podlagi informacij ene od rejníc, ki sta sodelovali v raziskovanju, lahko to trditev kvečjemu ovržem. Odnos med otroki in biološkimi starši namreč kljub prizadevanju rejnice ne steče in ga otroka odklanjata. Pomemben prispevek, ki ga je za to raziskavo prinesla rejnica, je

podatek, da spodbujanje stikov ne poteka vedno le ob navzočnosti otrok ali preko aktivnega sodelovanjem z otroki. Lahko poteka tudi v ozadju – na podlagi sodelovanja s starši. Rejnica je povedala, da mam o vselej nagovori, naj večkrat pokliče. Vselej jo tudi pohvali, da se je sploh oglasila, poklicala, in jo opogumlja, da pokliče še v času, ko bodo otroci doma. Mam o posluša tudi, ko ta govori o svojih aktualnih težavah. Rejnica se na ta način trudi ohranjati stik z matično družino, ki se v prihodnosti lahko obrestuje. Možnost, da se situacija glede odnosa med otroki in starši izboljša tako z vidika matične družine, bioloških staršev, kot tudi otroka, torej ni izključena.

4.6 Opis bioloških staršev

Spekter opisov staršev, ki so ga otroci ustvarili skozi celoten intervju, je pester. Vključuje tako vizualne opise staršev, kot tudi njihove osebnostne značilnosti, ravnanja/vedenja, odzive, odnose (med starši in otroki, med staršema) in vloge, ki jih prevzemata. Vsak od intervjuvanih je opisal starše na svojevrsten način, vsak je izpostavil kakšno posebnost, ki jih je tako ali drugače zaznamovala. Opisi odražajo pozitiven in negativen odnos do staršev. Prvi opisi staršev, ki sem jih omenila že na samem začetku, so povezani z vzroki in razlogi za rejništvo. Kar nekaj otrok je izpostavilo, da starši niso zmožni skrbeti zanje. V nadaljevanju so sledili še drugi. Dva sta svojo mam o opisala kot pravo nasprotje stereotipne podobe matere, ki pospravlja, kuha, skrbi za otroke in družino. (*»Sploh mami ni najbolj odgovorna s tem denarjem in s pretirano skrbjo za šolo, pa tako z vsakodnevnimi opravili – pospravljanje, kuhanje ...« (A19).* Vlogo svoje matere enačita z vlogo prijatelja. (*»/ne igra te vloge prave mame/... naju ne krega oz. vzgaja, ampak je tam tako bolj, da se družimo in pogovarjamo.« (A69); »mami je kot prijateljica.« (A67); » In ja, kot je rekla A, ne igra vloge starša, ki te uči, kako in kaj je prav, ampak je tvoja podpora, tvoj prijatelj.« (B64)).* Nekateri mladostniki pri starših zaznavajo pomanjkanje interesa zanje, izogibanje stikom ter posredovanje praznih obljub ali nejasnih sporočil, s čimer vse otroke puščajo v negotovosti in zmed i. (*»Velikokrat ne utegne, pa ne navede konkretnega razloga, zakaj ne. Če ga kaj vprašam o tem, mi reče, da si je želel srečati, samo je žal imel neke opravke./« (D64); »reče ja, da se bomo večkrat videli, samo potem ni tako.« (D63); »Ja, mami po navadi kaj reče čez očija in potem oči reče, da ni res tako. Ne vem, kdo ima prav in kdo ne, kdo govori resnico in kdo ne.« (C66); Včasih kaj obljublja, pa potem ne naredita./« (G20)).* Sploh tisti, ki razmišljajo o vrnitvi domov, so se v opisih osredotočili na osebnostne lastnosti staršev.

(Npr.: *»Ati je bolj tak prilagodljiv, miren. Mami je pa bolj samosvoja. (B23); Mami je že bolj jezikava, taka bolj zgovorna. Hitro kaj preveč pove.« (C116)*). Na eni strani je razlog za to lahko iskanje skupnih značilnosti in s tem ohranjanja povezanosti s svojimi biološkimi starši, lahko je tudi rezultat njihove analize in preverjanja možnosti, ali bi sploh lahko živeli skupaj in funkcionirali kot družina. V enem od primerov je šlo celo za to, da je bilo to edino, kar je otrok vedel povedati o svojih starših, saj je s strani rejnikov slišal le v katerih negativnih lastnostih je staršem podoben in kam je na podlagi tega tudi usmerjen njegov razvoj.

Za analizo se mi je zdel zanimiv tudi opis zunanje podobe staršev. (*»Oči je pa suh, zob nimata.« (H41)*). Odgovora, zakaj so otroci/mladostniki to izpostavili, ne vem, razmišljam pa, da so na ta način posredno sporočili, kako se ob njih počutijo, kar je seveda tudi dragocen in pomemben podatek. Tudi rejnica je potrdila, da njihovi odnosi niso najboljši in da je otrokom nelagodno ne le zaradi razmer, v katerih starša živita, ampak k temu prispeva tudi zunanji videz. (*»In mogoče že zaradi izgleda, da jima je malo nerodno in težko.« (RGH62)*). Eden od intervjuvanih je svojega očeta opisal z besedno zvezo *»v redu«* (*»/Je v redu, se da normalno pogovarjati z njim.« (D43)*). Pri tem se mi je zdelo malce zaskrbljujoče to, da je zagovarjal njegov položaj, kot da bi se želel opravičiti njegovo ravnanje. (*»Moj ati je še zmeraj na drogah. In je že toliko časa v tem, da se ravno ne mora odvaditi.« (D25)*). Sicer je pomembno, da otrok sprejme svoje starše takšne, kot so, vendar je tudi pomembno, na kakšen način to stori. Na težavo, ali tu na tem mestu tako poimenujem starše, je treba pogledati stvarno. Najprej si seveda priznati, da se to dogaja, da tako je, nato je treba razrešiti kakšen je tvoj odnos do tega, potem ovrednotiti ravnanje (kaj je dobro, kaj ni, kakšne so posledice itd.) in seveda verjeti v možnost sprememb. Kot sem že omenila, je mladostnik v tem primeru zagovarjal ravnanje svojih staršev, vendar iz opisov, koliko ga v resnici pozna in koliko stikov ima z njimi, menim, da situacije še ni uspel analizirati po prej opisanih korakih. Razlogov za to je veliko, kaj pa je tisti pravi, spet lahko samo ugibam. Ne morem trditi, da socialni delavci in/ali rejniki niso opravili svoje naloge v okviru podpore otroku pri odkrivanju in razumevanju položaja staršev. Lahko trenutni položaj otroka od socialnih delavk in delavcev zahteva, da otroka podpirajo pri tej odločitvi in tovrstnem prepričanju o svojih starših – so to prepoznali kot trenutno otrokovo potrebo. Primer bi bilo treba bolj podrobno raziskati.

Nihče ni svojih staršev opisal kot nasilnih, pa vendar je bilo iz odgovora enega od sogovornikov, ki je povedal, da jih je oče kdaj, če so bili poredni, udaril, moč izluščiti, da so starši v svojo vzgojo nasilje vključevali. (*»/Če smo bili poredni, nas je kdaj udaril/« (Č30)*).

Rezultati kažejo, da je pri večini otrok vloga pravih, bioloških staršev, nezamenljiva. Čeprav zanje skrbijo drugi, rejniki, do svojih bioloških staršev čutijo posebno in nerazdružljivo vez. (*»Ja, je neka taka posebna vez med nami, samo določenih njunih dejanj pa ne odobravam.«*(A47); *»Itak je drugače, ker nista ati in mami. Sama verjetno tete nikoli ne bom videla kot mami.«*(B3); *»In ona nikoli ne bo prevzela te vloge starša/«* (B5); *»sta še vedno ati in mami in nobeden ne more tega nadomestiti.«* (B47); *»Sta pač starša.«* (H35)). Tudi eden tistih, ki sta odgovorila, da rejnike sicer naslavlja z »ati in mami«, trdi, da njune vloge ne more zamenjati nihče. Kot je povedal, je tako poimenovanje zgolj navada. (*»Ker rejniki skrbijo zame in sem se jih navadil, tudi njih kličem ati in mami.«* (Č10); *»Starše pa tudi kličem ati in mami.«* (Č8); *»Vem, da je moja biološka mami moja mami in bo vedno ostala mami. Nihče je ne more zamenjati. In prav tako ati. Nihče ne more zamenjati njune vloge, da sta moja prava starša.«* (Č9)).

Samo ena oseba je povedala, da za svoje prave starše smatra svoje rejnike. (*»/imam fajn starše ... Rejnike/«* (E47)).

Prepoznavanje in zaznavanje bioloških staršev kot edinih pravih staršev seveda ne pomeni, da vsi otroci do njih, ne glede na svoje izkušnje, gojijo pozitivna čustva. Rezultati kažejo, da so čustva in občuti otrok glede staršev mešani. Določeni so o njih pripovedovali popolnoma sproščeno in neobremenjeno, spet drugi so pokazali, da jih to žalosti in spravlja v slabo voljo. Eden od intervjuvanih je med pogovorom opozoril, da gre za preobčutljivo tematiko in določenih stvari ni konkretno objasniti, drugi pa je samo povedal, da je včasih zelo težko govoriti o svojih starših. (*»Zdaj sem že tako navajena, da mi ni več grozno govoriti o starših. Na začetku je bilo še grozno ...«* (B51)). Slednji danes s tem nima težav. Se pa tu in tam ob misli, da ne more živeti s starši, kot to lahko njegovi vrstniki, še vedno razžalosti. (*»Zame so itak dnevi, ko se grozno počutim in si želim, da bi bila s starši. Pa da bi, kakor pravijo kakšne sošolke, ki razlagajo npr. sem šla v šoping s starši, pa tja s starši. Pa si mislim, da saj jaz bi tudi lahko, če ne bi bilo tako kakor je.«* (B53)).

Izražali so tako tudi negativna ali razdiralna čustva – jezo in zamero. (*»Jaz sem zelo jezna, ker bi se lahko vsaj potrudila. Kakor rejnica pravi, če imaš željo, se lahko potrudiš. Tako da sem vzela to, kot da se nočeta več zanimati za naju. In takrat sta se mi zamerila.«*(E21); *»Še vedno je neka taka zamera glede tega, kar se je zgodilo v otroštvu.«* (A47); *»V bistvu večja pri mami kot pri atiju.«*(A48). *»Ne vem, zakaj, ampak mogoče, ker je le ona mama, ki bi morala skrbeti za naju, pa ni.«* (A49)). Nekateri so povedali, da svojim staršem zamerijo ali so celo izrazili, da o njih sploh ne razmišljajo in niti nočejo razmišljati. Rejnica je na to temo povedala, da ne glede na trenutno situacijo pride čas, ko želiš izvedeti o svojih starših. Rekla

je: *»Zdaj čutita veliko zamero. /Samo bo pa prišel čas, vsaj po navadi je tako, ko si malo starejši in se ti postavijo vprašanja, kakšen je zdaj, kako izgleda, kakšna je mama, kakšen je oče, kakšen je brat ... Nekega dne bosta sigurno imeli željo.« (RE56).* Tudi zavračanje staršev je lahko dokaz, da je ljubezen in naveza med njimi prisotna. V vsakdanjem življenju ga poimenujemo kot razočaranje, ki ga pogosto skušamo nekam potlačiti, ker ga nikoli nismo priznali ali na to še nismo pripravljeni. Prav konkretno o tem je govoril tudi eden od intervjuvanih, ki je zaupal, da so se njegova čustva in odzivi na starše med bivanjem in odraščanjem v rejniški družini spremenila. Začetno jezo in razočaranje je zamenjalo nekakšno veselje za boljši jutri, kar je opazil, da se je zgodilo po tem, ko je sprejel situacijo in, kot je poimenoval sam, staršem odpustil. (*»Nekaj časa sem bila jezna nanje.« (C55); »Ampak je treba staršem odpustiti, zaživeti na novo.« (C43).*) Sklep, ki iz vsega tega izhaja, je, da vseh teh močnih čustev – pozitivnih in negativnih – ne bi bilo, če njihovi pravi starši v njihovem življenju ne bi igrali pomembne vloge.

Največ nasprotovanj se je pojavilo glede zamere in sramu. Nekateri sogovorniki so povedali, da imajo svoje biološke starše radi in do njih ne gojijo zamer. (*»Jaz jih imam rada. Mislim, karkoli sta že naredila, pa da nismo skupaj, sta še vedno ati in mami in nobeden ne more tega nadomestiti.« (B47); »Imam jih rad. To, da ne skrbita zame in sem v rejniški družini, jima ne zamerim.« (Č32).*) S tem, kot sem že poudarilo, se niso vsi popolnoma strinjali – eden od sogovornikov je povedal, da jima zameri, še posebno mami. (*»/določenih njunih dejanj pa ne odobravam. Še vedno je neka taka zamera glede tega, kar se je zgodilo v otroštvu.« (A47); »V bistvu je večja pri mami kot pri atiju.« (A48).*) Kar se tiče sramu, jih je nekaj povedalo, da se svojih staršev ne sramujejo. Prav nasprotno, veseli so njihove bližine in stika z njimi (*»Rada ga imam. Če bi ga kje srečala, bi ga objela.« (D66).*), kar želijo ohranjati tudi kasneje v življenju, ko bo rejništva konec in bodo na samostojni poti. (*»Bom ga obiskala tudi, ko ne bom več v rejništvu, ko bom na svojem in bom imela svoje otroke.« (D68).*) Nekateri pa glede tega niso bili preveč prepričljivi – eden od odgovorov na vprašanje, ali imaš rad svoje starše, se je glasil: *»Po svoje.« (H36); »Sta pač starša.« (H35).* Otroci in mladostniki svoje starše opazujejo. Spremembe, ki so se zgodile v tem času, ko so nameščeni v rejniško družino, prepoznavajo kot pozitivne in negativne. Primer pozitivnih sprememb staršev je npr. boljši odnos med starši in osebna urejenost staršev. (*»Ne vem, ali ima kakšno pomoč ali ne, vem pa, da se je zelo uredila. No, obadva sta se. (A50); /Prej se je pa vedno nekaj kregala s teto.« (A51); »Pa mami tudi zdaj v službo hodi.« (A58); »Mami je imela zelo slab vpliv od teh svojih prijateljic, ki jih je imela. Zdaj ima pa fanta, pa je super. Veliko boljše je.« (B49); »Zelo se je spremenila, sploh je ne bi prepoznala.« (B50); »Ja, zdaj*

se veliko boljše razumeta.» (B26)). Negativne spremembe pa so npr. nov partner oz. nova družina. (*»Ja, zdaj ima fanta./«* (A51); *»Ja, izboljšuje se zdaj z drugim partnerjem, ker ima vsak svojega zdaj.*» (C96); *»Ja, imata otroke.*» (C98)). Ta je sicer eden od znakov napredka, vendar za otroke skrajno nelagoden in težek položaj, saj niso sami neposredno vključeni v to dogajanje kot aktivni člani. Eden od intervjuvanih je povedal, da mu je v tej situaciji težko. (*»Ja, težko je.*» (C97)). Zabeležila pa sem tudi nespremenjene situacije – dva od otrok sta zaradi tega vidno razočarana, pri enem pa sem dobila občutek, da čuti podobno, vendar si tega ne želi priznati oz. ta položaj opravičuje. Intervjuvanca, ki ne odobravata stagnacije staršev, sta povedala, kaj konkretno bi se moralo spremeniti. (*»Ja, lahko bi uredila stalno prebivališče, ker se skozi nekaj selita.*» (G13); *»Ja, po mojem bi si mogla službo najdit, pa sebe malo zrihtat, da ne bi bila samo na računalniku, ampak da bi za sebe skrbela.*» (H21)). Eden od njih je celo pojasnil, da bo s spremembami pri starših pogojeno ohranjanje stikov po končanem rejništvu. (*»Če bo tako kakor zdaj, potem po mojem ne.*» (H45); *»Pa tudi če bom imel otroke, jih po mojem ne bom predstavil. Pač tako, bom predstavil, ampak če se bosta zrihtala.*» (H46)). Na podlagi teh primerov, ko so intervjuvani povedali, da starši ne izpolnjujejo zahtev načrtovanih in predvidenih v procesu vrnitve otroka in ponovne združitve družine, sem s pomočjo literature prišla do zaključka, da pravkar omenjeno ne velja zgolj za starše, katerih otroci so nameščeni v rejništvo k sorodnikom. Opisano ravnanje staršev ni slabost zgolj rejništva, ki temelji na sorodstvenem razmerju. Rezultati so pokazali tudi, da starši niso manj zaskrbljeni le v primerih, če sta varstvo in skrb zagotovljena s strani sorodnikov. Ena od rejnic, ki z otroki oz. mladostniki ni v sorodstvenem razmerju, je povedala, da jo mama večkrat pokliče in vpraša, kako sta otroka. Na ta način se po mnenju rejnice mama prepriča, da sta otroka priskrbljena in to je vse, kar v povezavi s svojimi otroki ta mama naredi. Vse do danes se mama ni odzvala na predloge rejnice, da pokliče v popoldanskem času, ko bosta otroka doma, da bo z njima lahko tudi osebno poklepetala. Kar nekaj mladostnikov je odnose s starši opisalo kot dobre, odprte in prijateljske. (*»Ja, se mi zdi, da sploh v bistvu nimava slabega odnosa s starši.*» (A81); *»V bistvu je bolj tak prijateljski odnos, ne mama pa hči odnos.*» (A22); *»mami je kot prijateljica.*» (A67); *»da ji lahko poveš karkoli.*» (A68); *»Mogoče je zato, ker ne živimo skupaj in ne igra te vloge prave mame, lažje imeti tak odnos, ker naju ne krega oz. vzgaja, ampak je tam bolj tako, da se družimo in pogovarjamo.*» (A69)).

Slabega odnosa s starši ni opredelil nihče, razen tistega, ki je povedal, da z njimi nima stikov. V večini se z njimi sicer pogovarjajo bolj splošne stvari – kako so, kako šola itd., so pa določeni navedli, da skupaj diskutirajo tudi o bolj zasebnih in resnejših stvareh, kot so npr.

otroci in družina (*»Pa vem, da je nekaj časa nazaj imela eno idejo, da bi imela še enega otroka.« (A64).* – *Ja, sva ji kar odsvetovali, naj raje kar samo za zajca skrbi. Bo dovolj.« (A65).* *»Ja, ker drugače bi šel še tisti otrok verjetno k teti (smeh).« (B60)).* Če otroci oz. mladostniki svojim staršem pokažejo zaupanje, so tudi starši bolj sproščeni. Pomembno se mi zdi, da je eden od mladostnikov povedal, da s svojimi starši odkrito deli tudi svoje negativne občutke – pove, kaj ga moti. (*»Ja enkrat na socialni/zakaj nič ne porihata.« (H53); »Pa tudi enkrat je bilo, ko sta slike dala na Facebook. Jaz se nisem strinjal, da jih data gor. Ker jih jaz nisem dajal, naj jih tudi onadva ne dajata.« (H57)).*

Nihče od mladostnikov ni eksplicitno navedel, da bi bili starši in rejniki v kakršnem koli hujšem sporu in tudi ne, v kakšnem aktivnem sodelovanju. Večini se zdi, da so njihovi odnosi dobri, v določenih primerih z enim od staršev boljši kot z drugim. (*»Mislim, da v redu. Tako oči kot mami.« (Č44); »Bolj imajo radi očija kakor mami.« (C15)).* Vendar pa iz tega ne more izhajati teza, da je tudi mnenje drug o drugem dobro in pozitivno. Omembe vredno se mi je zdelo to, da so otroci povedali, da nekateri rejniki o starših govorijo dobro, ne glede na to, kakšno je v resnici njihovo mnenje o njih (sama sem ga uspela razbrati iz pripovedovanja rejnic).

Eden od mladostnikov je prepoznal tudi pozitiven odnos rejnikov do staršev. (*»Ja, meni je rejnica razlagala, da bila super starša, če bi jima uspelo nehati. Tako no, rekla je, da bi bila res dobra starša, če bi se zrihtala.« (D56)).*

Pri izražanju mnenja staršev o rejnikih so mladostniki opazili, da se ta nanaša prej na negativen kot pozitiven odnos. Odnosi in mnenja se kažejo v pripombah čez rejnike. (*»Je kdaj tudi kakšna proti pripomba, drugače pa nič ne gledata na to. Že vesta, kakšna sta.« (C114); »Kakor kdaj. Da naj ne živimo pri njih, da naj pač pri starših. Pa da rejnica ni kaj preveč.« (H51)).* Nekaj jih na to vprašanje ni znalo odgovoriti. (*»To pa ne bi vedel.« (Č45)).*

4.7 Izkušnje s socialnimi delavkami in delavci

Vrednotenje in opis vlog in nalog socialnih delavcev so otroci opisali in našteji na podlagi svojih lastnih izkušenj z njimi. Svoj prispevek pa so obogatili tudi s predlogi, kaj bi bilo še dobrodošlo, kaj pogrešajo in česa si želijo.

Socialni delavci v rejništvu imajo po besedah otrok vlogo in nalogo koordinatorja in posrednika pri urejanju osebnih odnosov, reševanju medosebnih konfliktov in urejanju papirologije – vse to z namenom izboljšanja življenjske situacije. (*»Ja, da posredujejo pri*

kakšnem prepiru, da preprosto pomagajo urediti nesporazume.» (A93); »Ja, da če je kakšen konflikt v tej rejniški družini, da pomagajo da se rešiti.« (B92); »Ja, pač socialna je zato, da pomaga izboljšati situacijo, kakršna je, kolikor se da.« (D70); »Kot neka pomoč, da ne rabiva sami urejati.« (B81)). Dodali so še potrebo po upoštevanju želja otrok ter pogovora z njimi kot obliko pomoči in podpore. (Da upošteva želje, ki jih otroci povemo. Da nas ne pritiska k temu, kar si ne želimo. (E31) in »Ja, da kar pač izrazimo, da upošteva.« (E32); »Ja, naloga socialne je, da poskrbijo za ... da usmerjajo družinska načela. Da bi se veliko z otroci pogovarjali.« (C119)).

Po besedah nekaterih sogovornikov so poleg staršev tudi centri za socialno delo dolžni otroku pojasniti, da odhaja in za koliko časa odhaja v rejništvo, kar tudi po ZIRD sodi v sklop priprave otroka na rejništvo. To vlogo so nekateri socialni delavci tudi opravili – *»V bistvu so tako rekli tudi nama na socialni - da če se mami in ati data v red, da bova potem tudi midve lahko šle tja.« (A44).*

Nekaj mladostnikov je povedalo, da socialni delavci aktivno sodelujejo z matično družino /biološkimi starši (*»Ko on pride k njim, se tudi to pogovarjajo.« (D61); »Saj se veliko ukvarjajo tudi z njim.« (D72)* in sproti preverjajo izboljšanje stanja kot pogoja za vrnitev otrok. (*»Sam sej letos so itak spet šli gledat, kako je, če je pač možnost, da greva nazaj.« (B44); »Ja, ker je B bila stara 18 in so šli »prečekerati«, če je kakšna možnost, da bi lahko B šla živeti tja nazaj, ker si tudi želi.« (A45)).* Tudi ta naloga – da CSD spremlja razvoj otroka in izpolnjevanje obveznosti, dogovorjenih z rejniško pogodbo, ki je predpisana v ZIRD.

Ena od rejnic je zaupala, da si socialna delavka na stikih vzame čas in se osredotoča na dogajanje, v okviru katerega poskuša tako otroke kot tudi starše v njihovi medsebojni interakciji usmeriti na pravo pot. (*»ker ona tudi reče, pogledajte, to pa ne gre v pravo smer. Pomaga, ker doživljajo stiske starši in ne vejo, kako prav ravnati.« (RGH19)).*

Kar se tiče spodbujanja k stikom, so mladostniki povedali, da so nekateri socialni delavci pri tem aktivni (*»Ja, pri stikih me vzpodbuja.« (D60))*, spet drugi pa jim puščajo bolj prosto pot in upoštevaajo njihove želje. (*»Ja, socialna mi je rekla, da se naj sama odločim, kako jih želim videti.« (EC80)).* Da zaradi tega niso aktivni v svojih vlogi, ne morem ravno trditi, saj je lahko tudi ponujena možnost, da otroci in starši sami po svojih željah urejajo stike, eden od načinov zagotavljanja ohranjanja stikov drug z drugim, za katere se morajo dogovoriti skupaj, pri čemer se krepijo medsebojna komunikacija, dialog in sklepanje kompromisov. Vsi stiki, za katere se starši in otroci dogovarjajo sami sproti, potekajo brez težav – otroci nimajo pripomb.

V primerih, kjer so mladostniki izrazili, da želijo zmanjšati stike ali da stikov s starši ne želijo, so se socialni delavci s svojim odzivom pokazali v luči podpornika in zagovornika. Včasih so razmere res take, ko je nemogoče ali celo nasprotujoče spodbujati k stikom, ker ti ne bi zares koristili otroku. To je zagovarjala tudi ena od rejnic. (*»Socialni delavec po navadi da pobudo, da se ti stiki ... Ja naloga, da se stiki spodbujajo, ampak včasih je to pač nemogoče.«*(RE10); *»/Saj je prav, da se otroka spodbuja k stikom, ampak ne v tej fazi razvoja. Ker lahko otroka čisto psihično ...«*(RE86)).

Eden od mladostnikov je v socialni delavki opazil tudi vlogo svetovalca. (*»Ja, mi svetuje. Veliko pove, svoje mnenje ima.«*(C22)). Glede na celoten opis zgodbe tega sogovornika sklepam, da ta socialni delavec ali delavka otroku ni veliko pomagal pri izboljšanju svojega položaja. Nekaj vsekakor šteje pripravljenost strokovnega delavca na pogovor, a na drugi strani še vedno zagovarjam, da je potreben tudi določen rezultat. V tem primeru pa o kakšnem napredku ali spremembah ni sledu. Prepričana sem, da če bi se socialna delavka otroka slišala in mu ponudila več časa in priložnosti za pogovor, bi njun odnos lahko napredoval do te mere, da bi se ta oseba počutila dovolj varno, da bi imela dovolj poguma za razkritje svojih strahov, dogajanja, občutkov ...

Zabeležila sem tudi primer, v katerem so otroci/mladostniki izrazili količino vpetosti centra za socialno delo v sam proces namestitve in izbire rejnike, in sicer da za namestitvev dveh od otrok v rejniško družino k sorodnikom, ki je tako rekoč trajala že veliko prej, preden je sploh postala uradna, center za socialno delo ni imel posebnega dela. (*»Ne, na centru se nismo nič prej dogovarjali glede rejništva, ker pri nama je bilo drugače, ker sva že prej živeli tukaj. Je to postalo samo še uradna stvar.«* (B35)). Ali je potreba po tem, da rejništvo nastopi in kdo sploh bo rejnik in zakaj (*»Mislili sva, da bova pri babici v rejništvu, ampak je potem ona rekla, da je že bolj stara, pa je potem rekla teti.«* (B33)) – s tovrstnimi vprašanji so se v družini pogovarjali in dogovarjali sami, brez socialne delavke. Po pripovedovanju otrok je bil center za socialno delo odgovoren le za pripravo dokumentacije, ki rejništvo danes uradno potrjuje. Vse ostale pomembne naloge so bile prezrte. Kot sem že omenila, so se rezultati pomanjkljivega dela kazali v škodi enega od otroka/mladostnikov, ki je zato potreboval strokovno obravnavo pri psihologu.

Za odnose s socialnimi delavkami pravijo, da so v redu. (*»/ v redu se razumemo.«* (D58); *»S socialno delavko je v redu.«* (D69); *»V redu je.«* (E30); *»V redu.«* (G41)). Opisali so jih kot relativno dobre. Relativne zato, ker imajo nekateri glede zaupanja pomisleke. (*»Jaz bi prej zaupala rejnici kot pa socialni delavki.«* (A103); *»Vsega ji ne povem, kakor kdaj.«* (C21); */Pa ne zaupam ji toliko.«* (C32)). Razlogi za to so različni. Nekateri so izpostavili, da svoje

stvari lažje zaupajo rejnici, s katero so v bolj osebni stiku, v enem od primerov pa na to vpliva strah pred namestitvijo v zavod kot predlog socialne delavke, ki bi se izvršil v primeru nadaljevanju otrokovega tako imenovanega deviantnega vedenja. (*»Ker jezika doma, je ena socialna rekla, boš šla pa v zavod. Če te doma ne morejo prenašati, boš šla pa v zavod.« (C124)*). V tem primeru torej gre za ravno obratno vlogo socialne delavke, ki bi otroka sicer morala povabiti, da izrazi svoje mnenje, misli, občutke in želje. Socialni delavci so po ZIRD dolžni spremljati razvoj otroka v rejniški družini in kaj drugega naj bi to, da se z otrokom o teh stvareh odkrito pogovarjajo, tudi bilo.

Že prej omenjen nekoliko manj osebni odnos sem v odgovorih prepoznala tudi sama, saj so otroci oz. mladostniki povedali, da jim socialni delavci postavljajo splošna vprašanja – kako si, kako je v rejniški družini, kako se počutiš, kako ti gre šola. (*»socialna pa kdaj samo vpraša, kako je v rejniški družini – če je v redu.« (C20); »Ja, vpraša me, kako je, kako se počutim, kako šola.« (C26). »Zdaj vem, da me vpraša samo kako sem, kako šola in tako.« (C47)*). Zelo podobno, kot z njimi navezujejo stike njihovi biološki starši. Na podlagi zgolj podatkov, pridobljenih od otrok v rejništvu, je težko sklepati o vzrokih za takšno ravnanje socialnih delavcev in delavk, pa vendarle vsaj v razmisleku o tem, ne gre izključiti možnosti, da je pri njih lahko prisoten strah, da bi mladostniki dejansko spregovorili o težavah, ki bi jih potem morali reševati (ne le s pogovorom, temveč lahko tudi z iskanjem nove rejniške družine). Lahko je posledica strahu, da situacije in potreb otroka niso dovolj raziskale, torej, da svojega dela niso dobro opravile. Ali pa gre zgolj za preobremenjenost socialnih delavcev in delavk, ki potem na ta način – s postavljanjem omenjenih vprašanj otrokom, na hitro preverijo počutje v rejniški družini, kar se od njih tudi pričakuje. Verjetno gre za preplet več dejavnikov, vendar kot sem že omenila, to pri moji raziskavi ostaja nepojasnjeno.

Pogovora o bioloških starših je malo (*»Malokrat.« (B75); »Bolj malo.« (C27); »Bolj tako. Včasih.« (G28)*), kar je še posebej zmotilo enega od intervjuvanih, ki je tudi izrazil, da bi si s socialno delavko želel večkrat pogovarjati, ker mu pogovor z njo pomaga – predvsem si želi, da bi pogovor potekal ena na ena. (*»večkrat bi se želela kaj pogovarjati z njo.« (C88); »Ja, mi pomaga, ker se sama zelo rada pogovarjam.« (C25)*).

S centri za socialno delo se otroci in mladostniki redko srečujejo – običajno gre za srečanja v obliki IPS, enkrat ali dvakrat na leto. (*»Ker je samo dvakrat na leto, če je vse po sreči.« (C83); »Ja, IPS so dvakrat na leto.« (D48); »Enkrat ali dvakrat na leto.« (Č51)*). IPS so po njihovem mnenju namenjene pogovoru o počutju, odnosih, šoli, napredku in drugih aktualnih stvareh. (*»/da se počekira, kako stvari stojijo, kaj se je spremenilo, kaj izboljšalo ... kakšna je situacija.« (A77); »dobimo se, pa vprašajo, kako pa kaj.. Kako sva, kako se*

imava, kako šola, kako odnosi. Take splošne stvari.» (A91), »Pač, kako sva, kako je v šoli ...« (B79); »Zdaj vem, da me vpraša samo, kako sem, kako šola in tako.« (C47); »Ne, kar je, pa se pogovarjamo.« (G48); »Npr. septembra grem v Španijo za 3 mesece, pa se potem veliko okoli tega pogovarjamo. Pri takih stvareh recimo. Če izraziš nekaj, pa da rabiš pomoč.« (A79)). Vključeno je tudi urejanje preživnine in štipendije. (»/Pa za štipendije.« (B76); »Pa preživnine pa tako.« (B80)).

Zdi se mi zanimivo, da sta 2 osebi, ki prihajata iz iste rejniške družine, povedali, da njihova srečanja, ki so poleg ureditve štipendije in preživnine sicer namenjena pregledu situacije in izboljšanju stanja, niso srečanja IPS, temveč sestanki. (*»Midve nimava IPS.« (A89); »Midve še nikoli nisva bili na IPS.« (B88)*). Kaj potem IPS zanju pomeni, nisem vprašala, sem pa prepričana, da so osnovne naloge, ki se morajo razrešiti v okviru IPS, izpolnjene in je razlika le v poimenovanju srečanj, ne pa tudi v njihovi funkciji. Bilo bi sicer zanimivo raziskati, kaj potem zanje pomeni IPS, vendar sem se v samem intervjuju bolj osredotočila na to, kako so otroci/mladostniki opisovali potek in namen skupnih srečanj, torej kakšna je njihova funkcija, ne pa tudi, kaj je razlog za različno poimenovanje teh.

Socialne delavke se v rejniški družini po večini ne oglasijo brez razloga. Njihov obisk ali kontakt, če do njega poleg IPS sploh kdaj pride, se navezuje na reševanje nesporazumov, ki se pojavljajo bodisi v šoli ali v rejniški družini. (*»Ja, pokliče če je kaj nujnega, drugače pa ne.« (C29); »Pa če kdaj kaj pride vmes, pride socialna tudi do nas.« (D49)*). V enem od primerov se je pokazalo, da ni vselej tako in da socialna delavka aktivno spremlja dogajanje v družini in napredek v šoli samoiniciativno. Rejnica, ki z njo sodeluje, je povedala, da je v svoji vlogi zelo aktivna.

Večini otrok tolikšno število srečanj odgovarja. (*»Tako kot je, je čisto v redu.« (A78); »Meni se zdi v bistvu dovolj, kolikor se pogovarjamo. Itak se vedno vse pogovorimo, kar se imamo za pogovoriti.« (D51); »/In to je čisto dovolj.« (Č51)*). Samo eden je izrazil, da jih je premalo. (*»Ja, premalo je skupnih srečanj, ja.« (C84)*). Ocena večine otrok oz. mladostnikov o zadostni pozornosti socialnih delavcev na razmere, ki bodo spodbujale in podpirale potrebne spremembe za vrnitev v matično družino, je na tem mestu zaskrbljujoča. Tolaži me dejstvo, da je v socialnem delu pomembna izkušnja in mnenje prav vsakega posameznika, zato ne izključujem možnosti, da bo kljub temu, da je samo ena oseba izrazila nezadovoljstvo oz. pomanjkanje, v prihodnosti glede tega, prišlo do napredka.

V največ primerih so stalnica oseb prisotnih na IPS rejniki, socialna delavka in otroci. Nekateri starši ne prihajajo iz nepojasnjene razloga, nekateri zato, ker so jim odvzete roditeljske pravice. Otroci imajo glede tega različna mnenja. Nekaterim se odsotnost staršev

ne zdi sporna, prav nasprotno – zdi se jim nesmiselna, saj naj bi bila srečanja namenjena pogovoru z otroki. (*»Ne vem, če bi bilo smiselno, da bi bili tudi starši, ker je tako narejen, da se pogovarjajo z nami.« (Č50)*). Določeni drugi so zaupali, da se jim zdi smiselno, da bi starši kdaj prišli, čeprav sami, glede na izkušnje in možna prepričevanja o prihodu, v to ne upajo več. (*»Ja, dobro bi bilo, če bi prišel. Samo potem se vedno zgovarja, da ni imel denarja za avtobus. Zdi se mi, da bi bilo dobro, da bi bil kdaj. Samo ga tudi tista, ki je šla k njemu, ni mogla prepričati, tako da ... (smeh).« (B91)*).

4.8 Omejitve raziskave

Zavedam se, da vse informacije, ki sem jih zbrala v svojem raziskovanju, glede na naslov niso relevantne. Še posebno določene informacije, ki so jih v raziskovalni proces prinesle rejnice. Vendar pa kažejo še na druge pomembne vidike, ki bi jih bilo treba tudi raziskati. Z vidika predlogov o nadaljnjih raziskavah so dobrodošle.

Mnenja rejnic so v določeni fazi interpretacije rezultatov v povezavi s teorijo oteževala razlago, v določenih primerih pa so opozarjala na pomembnost poznavanja razlogov, ki so vplivali ali pa lahko vplivajo na mnenja otrok/mladostnikov o določenih pojavih, vlogah in nalogah.

Samo raziskovanje priznam, ni bilo lahko, saj je stik z osebami, s katerimi se osebno prej nisem poznala, težko vzpostaviti. Predvsem je težko vzpostaviti varen prostor, v katerem so sogovorniki pripravljeni spregovoriti o svojih zelo osebnih stvareh.

Vedela sem, da bo raziskovanje težko, ker bo treba priti do odgovorov skozi raziskovanje različnih tem, ki se kakorkoli povezujejo z osrednjo temo in ciljem raziskovanja. Zaradi raznolikosti sogovornikov in njihovih izkušenj je bilo težko posploševati.

5 SKLEPI IN UGOTOVITVE

5.1 Razlikovanje med matično in rejniško družino

- Čeprav otroci v rejništvu na splošno rejniški družini pripisujejo enake funkcije kot biološki družini, prepoznavajo razlike med rejniško in matično družino, katerih del so. Skoraj vsi so prehod v rejništvo izpostavili kot izboljšanje svojega življenjskega položaja. Razlike, o katerih so pripovedovali vsi, so se nanašale na boljše finančno in fizično skrb in podporo, ki so je deležni v rejniški družini. Nekateri so izpostavili tudi čustveno oporo, pozornost, boljše komunikacijo, skrb za osebno rast in razvoj.
- Celota vseh opisov je pokazala, da rejniška družina kot okolje, ki naj bi otroku zagotavljala celosten razvoj, ne velja vedno za funkcionalno. (Določeni primeri raziskave so pokazali, da kljub ideji ali predpostavki, da je otrok nameščen v zanj boljše okolje, temu ni tako.) Rezultati kažejo, da določeni otroci v svoji rejniški družini nimajo izkušnje z navezovanjem pomembnih čustvenih odnosov, preko katerih bi se naučili izražati sebe in svoja čustva. Določeni so izpostavili pomanjkanje komunikacije s svojimi rejniki, preko katere bi razumeli svoj položaj in se naučili, kako ravnati v stiskah, kako jih reševati in obvladovati.
- Tudi med razlogi, zakaj rejniške družine ne bodo zapustili, četudi si jo nekateri želijo, so nekateri otroci opozorili na raznolikost družin. Nekaj intervjuvanih je povedalo, da so življenjske razmere pri bioloških starših še vedno neugodne, da je njihov način življenja nesprejemljiv, da imajo težave v komunikaciji. Otroci se zavedajo, da vsi ti dejavniki vplivajo na uspešno dokončanje šolanja in je tudi to eden od razlogov, da družine, vsaj dokler ne zaključijo s procesom izobraževanja, ne bodo zapustili.

5.2 Premestitev

- Prevladujejo nepopolni, le delni spomini o prehodu otrok v rejništvo. Izjema sta osebi, ki sta v rejništvo prehajali postopoma k sorodnikom. Otroci razlog za to vidijo v nizki starosti, pri kateri so vstopili v rejništvo, rezultati pa so pokazali, da je k temu prispevala tudi vloga CSD, ki otrok niso pripravili na namestitev v rejništvo. Otroci po pripovedovanjih o tem, kaj se bo z njimi dogajalo in zakaj, niso bili predhodno

obveščeni. Niso vedeli, kdaj in kam odhajajo, kdo je družina, ki bo skrbela zanje. Otroci niso bili seznanjeni s samim potekom obravnave, nihče jih ni vprašal za njihovo mnenje, pričakovanja in želje. Da je otrok seznanjen s tem, da odhaja v drugo družino, prepoznavajo kot pomembno. To nalogo v večini predpisujejo predvsem staršem, nekateri tudi socialnim delavcem.

- Z nekaterimi otroki so se njihovi rejniki o tem pogovarjali.
- Razloge za rejništvo poznajo vsi. Skladajo se s splošno znanimi razlogi, ki jih je tudi skupnost CSD Slovenije prepoznala kot skupne vsem – nezmožnost staršev poskrbeti za otrokove osnovne potrebe, ki omogočajo zdrav razvoj in pridobivanje pomembnih in dragocenih izkušenj za nadaljnje življenje (Tomec, Hudobivnik, 2012: 66).
- Kar nekaj otrok je povedalo, da z nepoznanimi osebami razlogov za rejništvo ne delijo. Ena oseba je povedala, da z drugimi ne govori niti o razlogih niti o rejništvu.
- Rejništva ne prepoznavajo le kot ukrep centra za socialno delo. Nekaj otrok je povedalo, da je rejništvo pobuda njihovih staršev.

5.3 Potek sodelovanja in stika z biološkimi starši

- Ohranjanje stikov z biološkimi starši se otrokom v rejništvu zdi smiselno in pomembno. Vsi razen enega imajo stike s starši. Oseba, ki je povedala, da danes stikov s starši nima, je v preteklosti stike s starši ohranjala na pobudo rejnice. Stiki potekajo neposredno in posredno.
- Več je neposrednih stikov s starši, za katere se, glede na potrebe, želje in zmožnosti, v večini dogovorijo sami. S tem so zadovoljni.
- Stiki so dogovorjeni v primerih, ko so bili otroci staršem odvzeti. Otroci so se na termine stikov navadili oz. so se v primeru, ko so jih želeli omejiti, za to skupaj z rejniki in CSD uspešno dogovorili.
- Nezadovoljstvo glede stikov se je pojavilo v primeru slabe odzivnosti očeta, s katerim se redkokdaj dogovorijo za stik in ima za to neutemeljene razloge.
- Stiki potekajo največkrat pri starših doma. Druge možnosti so tudi neformalno okolje ali prostori CSD.
- V primeru enega od otrok so stiki kombinirani – nadzorovani in nenadzorovani.
- Nadzorovanje stikov otrok ne moti. Razlogi so manj osebni odnos s starši, zamera do staršev, sproščeno vzdušje na stikih, pri katerih je prisotna rejnica.

- Otroci ločenih staršev imajo večkrat stike z očetom. Za otroke staršev, ki še vedno živijo skupaj, pa se v večji meri zanje zanimajo matere.
- Nekateri so povedali, da si želijo stike s starši ohranjati tudi po končanem rejništvu, ko bodo na samostojni poti, spet drugi to odločitev polagajo na starše in spremembe, ki jih od njih pričakujejo.

5.4 Izkušnje z rejniki in rejnicami

- Otroci v večini svoje rejnike kličejo po imenu. V enem od primerov je razlog za to želja biološke mame.
- Odnosi z rejniki so različni. Razlike se pojavljajo tako med otroki, ki prihajajo iz različnih družin, kot tudi znotraj iste družine, česar se otroci zavedajo.
- Nekaj otrok svoje rejnike vidi podobno kot svoje starše – pripisovali so jim lastnosti staršev (skrb, podpora, zaupanje, pomoč ...).
- Vsi nimajo dobrega odnosa z rejniki. Nekateri svojim rejnikom ne zaupajo, z njimi jim ni uspelo vzpostaviti čustvene navezanosti. Krivdo za to v določenih primerih pripisujejo sebi, rezultati pa so pokazali, da se v vseh teh primerih rejniki premalo trudijo za vzpostavitev za otroka varnega in zaupnega odnosa.
- V primerih, kjer rejnikom ne uspe zadovoljiti otrokovih potreb, se otroci za to obračajo na starše.
- V rejniški družini se redki počutijo zapostavljeni – v večini se v primerjavi z drugimi otroki v rejništvu počutijo enakovredni.
- Spodbujanje k stikom poteka preko pogovora o starših ter ob podpori pri stikih, kakor so ti urejeni in potekajo zdaj.
- V enem od primerov so se rejniki dolgo časa trudili spodbujati otroke in tudi starše k stikom – kljub trudu do danes še ni rezultatov

5.5 Pogovor o bioloških starših

- Pogovora o starših ni veliko, vendar večini to zadošča.
- O starših se največkrat pogovarjajo priložnostno – po stikih, ob vabilih na IPS, ko se otrokom poraja kakšno vprašanje.

- Prevladujejo pogovori o poteku stikov, občutkih na in po stikih, o spodbudi k stikom, o oceni trenutnega položaja in vrednotenja ravnanja staršev. Tudi pogovori o prehodu v drugo rejniško družino niso izvzeti. V vseh teh primerih so rejniki odprti in pripravljeni na pogovor.
- Eden od intervjuvanih ima izkušnjo pogovora o starših, ki je temeljil na primerjanju vedenja staršev in otroka. Izrazil je željo, da se na ta način ne želi pogovarjati o starših, od takrat pogovora o starših ni. Sam si želi, da bi se temu posvetili zvečer, namesto da bi gledali televizijo.
- Nekaj jih je povedalo, da je bilo pogovora o starših več v preteklosti – danes je to bolj izjema.
- Ena oseba je povedala, da se redko kdaj pogovarja o starših – da o starših ničesar ne ve, niti ničesar ne želi vedeti. Rejnica je povedala, da ta oseba vendarle ima nekaj informacij. Ta otrok po vsej verjetnosti še ni pripravljen sprejeti obeh družin kot del sebe.
- Pogovori se nanašajo tudi na to, da so starši dobri.

5.6 Opis bioloških staršev

- Opisi staršev se nanašajo na vizualno podobo staršev, osebnostne značilnosti, ravnanje staršev in vloge, ki jih v odnosu do otrok prevzemajo. So pozitivni in negativni. Izražajo občutke in čustva, ki jih doživljajo otroci v povezavi s starši.
- Nekateri so starše predstavili skozi (ne)zmožnost opravljanja svoje (starševske) vloge – kot popolno nasprotje predstavi o starših
- Nekateri so jih, sploh kar se tiče zaupanja, enačili s prijatelji. Odnose so opisali kot dobre, odprte, prijateljske.
- Slabega odnosa s starši ni opisal nihče razen tistega, ki nima stikov s starši.
- Otroci opažajo, da se določeni starši ne zanimajo zanje, se izogibajo stikom, ne izpolnjujejo svojih obljub.
- V enem od primerov otrok negativne značilnosti staršev prepozna kot sebi enake – na to je vplivalo ravnanje rejnikov, ki so otrokovo vedenje primerjali z vedenjem staršev.
- V enem od primerov je opis zunanje podobe staršev predstavljal zrcalno sliko njihovega vedenja – neurejenost, pomanjkanje skrbi.

- Kljub vsem različnim opisom večina otrok svoje starše vidi in prepozna kot nezamenljive. Samo ena oseba je povedala, da so zanjo edini pravi starši rejniki.
- Določeni posamezniki težko govorijo o svojih starših –to jih žalosti ali jim predstavlja veliko breme. Veliko pa je bilo tudi takih, ki so o njih govorili sproščeno.
- Otroci so glede staršev izražali različna čustva in občutke. Nekaj otrok je povedalo, da imajo starše radi, da jim ne zamerijo, drugi pa so izrazili ravno nasprotno.
- Otroci starše opazujejo. Spremembe zaznavajo kot pozitivne in negativne. Pozitivne spremembe se nanašajo na izboljššan odnos in osebno urejenost staršev, negativne na reorganizacijo družine – nekateri starši so si z novim partnerjem ustvarili novo družino. Tisti, ki pri starših niso opazili sprememb, so razočarani.
- Otroci so opazili, da je mnenje staršev o rejnikih bolj negativno kot pozitivno. Kažejo se predvsem v pripombah, ki jih imajo čez rejnike.
- Več otrok je povedalo, da se komunikacija s starši vrti okoli splošnih vprašanj – kako si, kako šola ipd. Nekaj je bilo izjem, ki so povedale, da pogovori potekajo tudi o bolj zasebnih stvareh.

5.7 Izkušnje s socialnimi delavkami in delavci

- Socialni delavci v rejništvu imajo po besedah otrok v rejništvu vlogo in nalogo koordinatorja in posrednika pri urejanju osebnih odnosov, reševanju medosebnih konfliktov in urejanju papirologije – vse to z namenom izboljšanja življenjske situacije.
- 2 sogovornika sta izpostavila, da so jima socialni delavci pojasnili, da bosta ostala v rejništvu, dokler bodo zanj obstajali razlogi, ki so do rejništva tudi pripeljali.
- Nekateri CSD aktivno sodelujejo z biološkimi starši – z njimi sodelujejo na individualni ravni, spodbujajo in usmerjajo jih k napredovanju staršev.
- CSD-ji tudi stalno preverjajo stanje v matični družini, da bi se otroci lahko čim prej vrnil.
- Določeni socialni delavci in delavke otroke v rejništvu neposredno spodbujajo k stikom z biološkimi starši, nekateri le spremljajo in se odzivajo na otrokove želje in potrebe, ki jih izražajo sami – so njihovi zagovorniki, ko je to potrebno.
- V primeru namestitve otrok v rejništvo k sorodnikom se je pokazalo, da je center za socialno delo relativno pozno prevzel svojo nalogo pri načrtovanju in izvedbi samega

procesa. Rezultat pomanjkanje priprave matične družine, rejniške družine in otrok na rejništvo se je pokazal v potrebi po dodatni strokovni pomoči za enega od otrok.

- S socialnimi delavci imajo otroci v rejništvu po večini dobre odnose. Tisti, ki socialnim delavcem ne zaupajo, so povedali, da so razlogi za to bodisi manj osebni odnos, saj socialna delavka ni del njihovega vsakdana, bodisi strah pred dejansko namestitvijo v zavod, o katerem se je eden od otrok zaradi težav v komunikaciji v rejniški družini, s socialno delavko že pogovarjal.
- Socialni delavci v večini primerov z otroki v rejništvu komunicirajo preko splošnih vprašanj – kako si, kako šola ipd. Zelo podobno kot z njimi navezujejo stike tudi biološki starši.
- Pogovora o starših s socialnimi delavci je malo, pri čemer je eden od intervjuvanih izrazil, da bi si želel več tega.
- S CSD se otroci v rejništvu srečujejo redko – običajno gre za srečanja IPS, enkrat ali dvakrat na leto. Ostali stiki so povezani z reševanjem nesporazumov v šoli ali rejniški družini. Ena od rejnic, ki je sodelovala pri pogovoru, je povedala, da njihova socialna delavka redno in samoiniciativno spremlja napredek otrok. Tudi, če se z družino sreča z nekim določenim razlogom, vselej vpraša tudi za druge otroke, ki sicer niso neposredno vpleteni, so pa del rejniške družine.
- Vsi razen enega so zadovoljni s pogostostjo srečanj.

6 PREDLOGI

- Rejniki morajo otroke bolj spodbujati h komunikaciji, pred tem pa seveda tudi vzpostaviti varno okolje za komunikacijo.
- CSD naj otroka pripravi na namestitev v rejništvo, da bo vedel, kam in kdaj odhaja.
- CSD naj upošteva mnenje, pričakovanja in želje otrok.
- Za seznanitev otroka, da odhaja v rejništvo, bi morali socialni delavci opremiti starše.
- Potrebna bi bilo več individualnega dela z biološkimi starši otroka.
- Potrebna bi bila vzpostavitev pomoči in podpore rejnikom, ki imajo težave z vzpostavljanjem varnega odnosa z otrokom.
- Spodbuda otrok in staršev k stikom s strani rejnikov naj se kljub neodzivnosti staršev in zavračanju otrok ohrani.
- Pogovora o bioloških starših naj bo veliko, saj bo to otrokom pomagalo izoblikovati svojo osebnost.
- Več naj bo pogovora socialnih delavk in delavcev z otroki o starših.
- Četudi je po mnenju nekaterih, srečanj IPS, ki potekajo v večini primerov enkrat letno, dovolj, bi CSD morali z otroki v rejništvu in njihovimi rejniki ter seveda tudi biološkimi starši, sodelovati pogosteje.

6.1 Predlogi za nadaljnje raziskovanje

- Boljše bi bilo, če bi raziskovanje potekalo dalj časa, tudi preko opazovanja. Včasih sem dobila občutek, da otroci ne zmorejo ubesediti vsega in so poenostavili z da ali ne. Dlje časa trajajoče druženje ali več obiskov bi vsekakor prineslo več zaupanja in s tem tudi več informacij.
- Treba bi bilo raziskati, kaj vse so razlogi, zaradi katerih otroci zanikajo starše in v povezavi s tem skrbno pripraviti načrt za odpravo stiske, ki se ob tem pojavlja.
- Smiselno in zanimivo bi bilo raziskati vrednotenje vloge rejnikov in centrov za socialno delo (glede ohranjanja stikov z biološkimi starši) z njihove perspektive in rezultate raziskave primerjati z odgovori otrok v rejništvu.
- Mnenje o stikih in vlogi rejnikov in CSD glede stikov bi bilo potrebno raziskati tudi s perspektive bioloških staršev.

7 UPORABLJENA LITERATURA

- Boškić, R., Nart, T., Rakar, T., Labar, L., Kobal Tomec, B. (2012), Življenjski poteki oseb, ki so bile prikrajšane za normalno družinsko življenje. Pridobitev vpogleda v življenjske poteke oseb, ki so bile prikrajšane za normalno družinsko življenje – osebe, ki so odraščale v vzgojnih oziroma vzgojno – izobraževalnih zavodih. Pridobitev vpogleda v življenjske poteke oseb, ki so bile prikrajšane za normalno družinsko življenje – osebe, ki so odraščale v rejništvu. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenija za socialno varstvo.
- Brglez, V., Bevc, V., Dolčič, T., Lah, D., Lampič, D., Markač, N., Munc, M., Muršič, L., Perpar, T., Škerlak, B., Škerlak, M. (2008), Otrokova varnost v sistemu skrbi za otroke, ki ne morejo živeti pri starših. Hoče: združenje MOČ za zaščito otrok.
- Bider Humar, N., Kutnar, B., Fabjan, M., Mejač Toplišek, M (2007), Me sploh lahko ima kdo rad?: Čustveno doživljanje otrok v reji. V: Kongres socialnega dela, Socialno delo za enake možnosti za vse: Knjiga povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (31).
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1998), Psihologija družine. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Čož, B. (2013), Vpliv socialnega dela pri podpori rejniški družini. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Damiš, M. (2010), Ureditev stikov med starši in otroci z vidika varovanja otrokovih kakovosti. Diplomsko delo. Maribor: Pravna fakulteta.
- Erzar, T., Kompan Erzar, K. (2011), Teorija navezanosti. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Gostečnik, C. (1998), Ne grenite svojih otrok. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, C. (1999), Srečal sem svojo družino. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Humar, Kuntar, Fabjan, Toplišek (2007), Me sploh lahko ima kdo rad? Čustveno doživljanje otrok v reji.
- Jenkole, M. (2007). Zagovornik – glas otroka. V: Socialno delo za enake možnosti za vse: Kongres socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Kompan Erzar, K., Kuren, M. (2003), Skrita moč družine. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.

- Kompan Erzar, K. (2006), *Ljubezen umije spomin*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.
- Kržišnik Novšak, A. (2012), Izvajanje rejništva: Spremljanje otrokovega doživljanja. V: *Kaljenje: bilten Skupnosti CSD Slovenije* (Ljubljana), letnik 6, številka 11, str. 80–98.
- Kuzmanič Korva, D. (2012), S sekretarkine mize. V: *Kaljenje: bilten Skupnosti CSD Slovenije* (Ljubljana), letnik 6, številka 11, str. 5–6.
- Kompan Erzar, K., Rožič, T., Simonič, B. (2011). Vloga in pomen navezanosti pri razvoju otrok v nadomestnih družinah. *Socialno delo*, letnik 50, številka 2/3, str. 103–111. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo. Dostopna na naslovu: (<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-NYUEFUMT>).
- Končina, Peternel, M. (1998). *Pomoč otrokom, ko starši odpovedo: družinskopravni vidik*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Maj, M. (2012). Delo z matično družino. V *Kaljenje: bilten skupnosti CSD Slovenije* (Ljubljana), letnik 6, št. 11, str. 109–120.
- Mikič, N. (2010), *Nedosegljive sanje v sistemu rejništva in ustanov*. Ljubljana. KATR.
- Možina, N. *Dolgotrajna rejništva – izkušnje in mnenja rejnic in rejnikov*. Diplomaska naloga. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo.
- Perko, A. (2008), *Družina na križpotju, Sodoben pristop k urejanju ljudi v stiski*. Ljubljana: Umco in Zavod Mitikas.
- Poljanec, A. (2015). *Rahločutno starševstvo*. Celje; Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba.
- Raka, T., Čačinovič, G., Zaviršek, D., Boškić, R., Boljkaa, U., Smolej, S., Sobočan, A.M., Urh, Š., Dremelj, P., Kobal, B., Nagode, M. Žiberna, V. Kovač, N. (2010), *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva*. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006), *Družina in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem.
- Satir, V. (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Škerlj, M. (2012). Delo centra za socialno delo. V *Kaljenje: bilten skupnosti CSD Slovenije* (Ljubljana), letnik 6, št. 11, str. 121–129.
- Tomec, M. (2012), Uvodni del. V: *Kaljenje: bilten Skupnosti CSD Slovenije* (Ljubljana), letnik 6, številka 11, str. 18–23.
- Tomec, M., Hudobivnik, T. (2012a), Delo z družino, ki izvaja rejniško dejavnost. V: *Kaljenje: bilten Skupnosti CSD Slovenije* (Ljubljana), letnik 6, številka 11, str. 9–108.

Tomec, M., Hudobivnik, T. (2012b), Izbira rejniške družine in priprava otroka in rejniške družine na rejništvo: Priprava otroka in družine, ki izvaja rejniško dejavnost, na rejništvo. V: Kaljenje: bilten Skupnosti CSD Slovenije (Ljubljana), letnik 6, št. 11, str. 99 –108.

Tomori, M. (1994), Knjiga o družini. Ljubljana: EWO.

Zaviršek, D. (2008). *Socialno starševstvo kot ključni vidik sodobnih družbenih politik*. Ljubljana: Mestna občina Ljubljana.

Zaviršek, D. (2012). Za boljšo prakso na področju rejništva. V: Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije (Ljubljana), letnik 6. št. 11, str. 13 –17.

Internetni viri:

Barnardos Australia. (2013).Contact between children in permanent foster care and their parents and family. Practice paper on child welfare decisions. Dostopno na naslovu: <http://www.barnardos.org.au/media/39149/ppcwg-contact-between-children-in-permanent-foster-care-and-their-parents-and-family.pdf>.

Erera, P. (1997), Foster parents attitudes toward birth parents and caseworkers. *Families in Society*. Sept/oct97, Vol. 78, issue5, p. 11- 519. Dostopno na: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/results?sid=4a458d2d-7bfd-4d5e-950f-893de92b990d%40sessionmgr104&vid=0&hid=121&bquery=Foster+parents%e2%80%99+attitudes+towards+birth+parents+and+caseworkers&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLGN1c3R1aWQmY3VzdGlkPXM4MDEwMzYwJmxhbmc9c2wmdHlwZT0wJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d>.

Fostering and adoption. (2014).Managing risks and benefits of contact. Research in practice. Dostopno na naslovu: http://fosteringandadoption.rip.org.uk/wp-content/uploads/2014/02/DfE-Topic-15-managing-risks-and-benefits-of-contact_final_09_07_14.pdf.

Geen, R. (2004). The Evolution of Kinship Care Policy and Practice. The future of children. Vol. 14, No. 1, Children, Families and Foster Care, pp. 130-149. Dostopno na: http://www.jstor.org/stable/1602758?seq=1#page_scan_tab_contents

Konvencija o otrokovih pravicah (OZN). Varuh človekovih pravic RS. Dostopno na naslovu: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah-ozn/>; 17. 5. 2016, 11:17.

Lenore M. McWey, Acock, A., Porter, B. (2010). The impact of continued contact with biological parents upon the mental health of children in foster care. Dostopno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2928481/>.

Ličen, N. (1995). Učenje za družino. AS Andragoška spoznanja, letnik 1, številka 3-4, str. 5. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-GBH4EQNZ/?>.

Loar, L. (1998), Child Welfare. Jan/Feb.98, Vol. 77, Issue 1, p.. 41-58. Dostopno na: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/bookmark?hid=4113&bquery=Making+Visits+Work&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLGN1c3R1aWQmY3VzdGlkPXM4MDEwMzYwJmxhbmc9c2wmdHlwZT0wJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d>.

Perić, M. (2010). Družina v sodobnem svetu. Dostopno na naslovu: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vs/Gradiva_ESS/Implementum/IMPLETUM_271ORGANIZATOR_Druzina_Peric.pdf, 10. 5. 2016. 11:09.

Rakar, T., Čacinovič Vogrinčič, G., Zaviršek, D., Boškič, R., Boljka, U.; Kobal, B., Nagode, M., Žiberna, V., Kovač, N. (2010). Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva. Končno poročilo. Dostopno na naslovu: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/rejnistvo_raziskava_konc_poroc.pdf.

Scott, D., O'Neil, C., Minge, A. (2005). Contact between out-of-home care and their birth families. Research report. Dostopno na naslovu: http://www.childrenscourt.justice.nsw.gov.au/Documents/oohc_research.pdf.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004), Ur. L. RS 69/2004) (ZZZDR-UPB). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093>.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti, Ur. L. RS, št. 110/02, 56/06, 114/06, 114/06, 5/07. Dostopno na naslovu: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zird.pdf.

Zohar, J. (2014). Vpliv družine na oblikovanje osebnosti posameznika – vzgojni stili in samopodoba mladostnika. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Dostopno na naslovu: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=10274>.

Zupančič, A. Družina in družba. *Drugi svet – slovenski blogarski časopis* (2009). Dostopno na: <http://www.drugisvet.com/novice/drudru.html>, ogledano 13. 5. 2016, 13:29).

Žagar, A. (2009). Socialno starševstvo – primer rejništva. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede. Dostopno na: http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_zagaranja.pdf.

Žibert, E. (2016). Disfunkcionalna družina – Eden od vzrokov za nastanek čustvenih in vedenjskih motenj. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Dostopno na naslovu: http://pefprints.pef.uni-lj.si/3616/1/Disfunkcionalna_dru%C5%BEina_-_eden_od_vzrokov_za_nastanek_%C4%8CVM_-_Ester%C5%BDibert.pdf.

8 PRILOGE

Priloga A: Primer vprašalnika oz. smernic za pogovor

POMEN IN DEFINICIJA REJNIŠTVA

- Tvoja definicija rejništva (Kaj po tvojem mnenju in izkušnjah pomeni rejništvo? / Če bi te kdo vprašal, kaj pomeni rejništvo, kaj bi mu odgovoril/a?)
- Tvoja definicija rejniške družine (Kaj po tvojem mnenju in izkušnjah pomeni rejniška družina? / Če te bi kdo vprašal, kaj je to rejniška družina, kaj bi mu odgovoril/a?)
- Kako ocenjuješ svoje življenje v trenutni rejniški družini? (Splošno zadovoljstvo, počutje, odnos z rejniki in drugimi člani rejniške družine)
 - Ali misliš, da je zate boljše ali slabše, da trenutno živiš v rejniški družini in ne doma. Pojasni svoj odgovor
- Te je kdo kdaj vprašal zakaj ne živiš pri svojih starših?
 - o Kako si se počutil/a ob tem?
 - o Kaj si odgovoril/a?
- Kaj so razlogi, zaradi katerih si prišel/a v rejniško družino?
- Kaj bi se po tvojem mnenju moralo spremeniti, da bi se lahko vrnil/a domov?
- Ali misliš, da lahko kakorkoli sam prisustvuješ k hitrejši vrnitvi k svojim staršem? Kako?
- Se želiš vrniti domov? Pojasni svoj odgovor.

VSTOP V REJNIŠKO DRUŽINO

- Kako si bil/a pripravljen/a na vstop v rejniško družino? (Če se spomniš...)
 - o Kdaj si odšel/a v rejniško družino (če oseba ne bi vedla, bi vprašala CSD)
 - o Si vedel/a, da odhajaš v rejniško družino? (Kdo te je o tem obvestil? Kako je ta oseba to pojasnila?)
 - o Si ob vstopu v rejniško družino vedel/a kaj pomeni rejniška družina? ? (Kdo te je o tem informiral? Kako je ta oseba to pojasnila?)
 - o Si vedel/a zakaj in kdaj odhajaš v rejniško družino? (Kdo te je o tem obvestil? Kako je ta oseba to pojasnila? Kako si se pri tem počutil/a?)?
 - o Lahko na kratko opišeš, kako je prišlo do namestitve v rejniško družino? (Če se ne spomniš, ali si se o tem kadarkoli s komerkoli pogovarjal/a? Kdo je bila ta oseba, kako je oseba opisala dogodek?)
 - o Se ti zdi pomembno in smiselno, da si o razlogih za vstop v rejništvo in o sistemu rejništva na sploh obveščen? Pojasni svoj odgovor.
 - o Kdo je po tvojem mnenju zadolžen, da otrokom, ki morajo oditi v rejniško družino, to tudi sporoči / razloži / pojasni?

SODELOVANJE IN ODNOS Z BIOLOŠKO DRUŽINO

- Kakšno je tvoje mnenje o bioloških starših / družini?
- Kako se počutiš, ko se pogovarjaš o svojih starših? Pojasni svoj odgovor.
- Imaš stike z biološkimi starši?
- Kako pogosti so ti stiki?
- Ali so stiki redni / neredni? Od česa je odvisno?
- Bi si želel/a več / manj stikov? Pojasni svoj odgovor.
- Se ti zdi, da lahko kakorkoli vplivaš na pogostost stikov? Pojasni svoj odgovor.
- Si kdaj že poskušal/a vplivati na pogostost in kraj srečanja z biološkimi starši / družino? Ti je uspelo? Če ti je uspelo, povej, kako ti je to uspelo?
- Se ti zdi pomembno, da v času bivanja v rejniški družini ohranjaš stike s svojimi starši / družino? Zakaj tako misliš – pojasni svoj odgovor
 - o Ali te pri tem kdo podpira? Kdo in na kakšen način te pri tem podpira?
- Se ti zdi pomembno, da se v času bivanja v rejniški družini pogovarjaš o svoji družini? Zakaj tako misliš – pojasni svoj odgovor.
 - o Ali te pri tem kdo podpira? Kdo in na kakšen način te pri tem podpira?
- Na kakšen način vse pri tebi poteka sodelovanje CSD, rejniške družine in bioloških staršev (IPS, stiki s starši, pogovori na CSD, obiski CSD na domu,)?
 - o Kako pogosto potekajo tovrstna srečanja?
 - o Bi si želel/a več / manj srečanj? Pojasni svoj odgovor.
 - o Kaj bi po tvojem mnenju lahko storila/a ti, kaj socialna delavka in kaj rejniki, da bi sodelovanje izboljšali?

POGOVOR Z REJNIKI O BIOLOŠKIH STARŠIH: / POZORNOST REJNIKOV ZA BIOLOŠKE STARŠE

- Kakšen je odnos rejnikov do tvojih staršev?
 - o Se z rejniki kdaj pogovarjaš o svojih starših in o razlogih, ki so te pripeljali v rejniško družino?
 - o Kako pogosto se pogovarjaš o svojih starših, razlogih?
 - o O čem natančneje se pogovarjaš glede svojih staršev? (Kakšni so, kako so, ali te imajo radi, zakaj ne morejo skrbeti zate, kako se počutiš v njihovi prisotnosti, kakšno mnenje imaš o njih...)
 - o Bi si želel več / manj pogovarjati z rejniki o svojih starših? Pojasni svoj odgovor.
 - o Se ti zdi pomembno, da se z rejniki pogovarjaš o svojih starših? Pojasni svoj odgovor.
 - o Kakšno je mnenje rejnikov o tvojih starših? Kako se pri tem počutiš?
 - o Kako bi opisal/a njihovo medsebojno sodelovanje? (Se razumejo / se ne razumejo...)
 - o Te rejniki vzpodbujajo pri stikih s starši? Na kakšen način te vzpodbujajo?
 - o Kaj bi si v odnosu do staršev še želel/a od rejnikov? (Da bi jim kakorkoli pomagali, jih usmerili kam, jim svetovali...)

POGOVOR SOCIALNIH DELAVK IN DELAVCEV O BIOLOŠKIH STARŠIH

- Kakšen je odnos socialne delavke do tvojih bioloških staršev?
 - Se s socialno delavko kdaj pogovarjaš o svojih starših?
 - Kako pogosto se z njo pogovarjaš o svojih starših? (vsako srečanje, po stikih...)
 - O čem se pogovarjaš glede svojih staršev? (Zakaj ne moreš živeti skupaj z njimi, kako se počutiš v njihovi bližini, kakšno mnenje imaš o njih, ali te imajo radi, kakšni so, kako so...)
 - Bi si želel/a z njo več / manj pogovarjati o svojih starših? Pojasni svoj odgovor.
 - Se ti zdi pomembno, da se s socialnimi delavkami pogovarjaš o svojih starših? Pojasni svoj odgovor.
 - o Kaj bi si v odnosu do staršev še želel/a od socialne delavke/delavca? (Da bi jim kakorkoli pomagali, jih usmerili kam, jim svetovali...)

ODNOS STARŠEV DO REJNIKOV

- Kakšen je odnos tvojih staršev do rejnikov?
 - o Si se s starši kdaj pogovarjal/a o svojih rejnikih?
 - o O čem ste se pogovarjali? (npr. kako se počutiš, zakaj si tam, kako dolgo boš tam... kako ravnajo s tabo, kakšen odnos imate...)
 - o Kakšno mnenje imajo starši o rejnikih? (Kaj so povedali o tvoji rejniški družini)
 - o Se ti zdi pomembno, da se s svojimi starši pogovarjaš o rejnikih? Pojasni svoj odgovor.

ODNOS STARŠEV DO CSD

- Kakšen je odnos tvojih staršev do socialne delavke na CSD?
 - o Si se s starši kdaj pogovarjal o tem?
 - o O čem ste se pogovarjali? (Pripravljenost za sodelovanje, poslušanje, empatija, prijaznost,... kako opravlja svoje delo)
 - o Kakšno mnenje imajo starši o delu socialnih delavk in delavcev na CSD?

POGOVOR SOCIALNE DELAVKE Z OTROKOM V REJNIŠTVU O REJNIŠKI DRUŽINI

- Se s socialno delavko kdaj pogovarjaš o življenju v rejniški družini?
- O čem natančneje se pogovarjate?
- Kako pogosto se pogovarjate o tem?
- Bi si želel več/manj pogovarjati o tem? Pojasni svoj odgovor.
- Ali misliš da se je pomembno pogovarjati o tem? Pojasni svoj odgovor.

SPLOŠNO

- Kaj je po tvojem mnenju delo socialnih delavcev in delavk na področju rejništva?
- Kako v splošnem ocenjuješ delo socialne delavke (centra otroka, ter centra rejniške družine)? Kako dobro je tvoja socialna delavka opravljala svoje delo? Pojasni svoj odgovor.
- Kako bi opisal/a svoj odnos s socialno delavko (center otroka, center rejniške družine)? (Ji zaupaš, se veliko pogovarjaš z njo, te posluša, vzpodbuja, ...)
- Kaj bi si še želel/a od socialne delavke?
- Kaj je po tvojem mnenju delo rejnikov?
- Kako v splošnem ocenjuješ delo svojih rejnikov? Utemelji svoj odgovor.
- Kako bi opisal/a svoj odnos z rejniki? (zaupanje, pogovor, poslušanje, vzpodbuda)
- Kaj bi si še želel od rejnikov?
- Če bi bil/a v težavah, na koga bi se prej obrnil – socialno delavko ali rejnike?

Priloga B: Intervjuji

Zapis pogovora z osebama A in B

STAROST: 16 (A), 18 (B)

DATUM: 18.4.2016

TRAJANJE: 45 min

KRAJ: na domu

OPOMBE: /

INTERVJU:

Preden začnemo, bi želela vedeti ali vesta o čem bo danes potekal intervju? Vaju je kdo obvestil o tem?

A: Am ne, socialna delavka je samo rekla da bo intervju o rejništvu.

B: Je, o tem, da pač živiva v rejništvu.

Dobro. Raziskujem predvsem odnos z biološkimi starši oz vlogo rejnikov in socialnih delavcev pri tem, kot jih vidijo otroci v rejništvu. Naj povem, da bom podatke uporabila zgolj v raziskovalne namene, nikjer ne bodo objavljeni vajini imeni. Tudi ne bom posredovala informacij, ki jih bosa zaupali na center ali rejnici, tako da, če bo kakšna taka zadeva, ki vama v okviru tega ni všeč, lahko brez skrbi odkrito spregovorita o tem. Nikomur vaju ne bom »zatožila«. Če vama bo tekom pogovora pretežko, ali ne bosta želeli odgovoriti na vprašanje, mi povejta, me ustavita.

A: Okej.

B: V redu.

No pa lahko kar začnemo. Mogoče lahko kar ti začneš A. Koliko si stara?

A: Stara sem 16 let. (A1)

Kako dolgo že živiš v rejniški družini?

A: V rejniški živim 4 leta. No, status rejništva sva dobili 4 leta nazaj. (A2) Drugače smo pa pred tem živeli v tej hiši skupaj s starši. Potem smo se mi preselili na X, potem sva pa samo midve prišli nazaj sem. (A3)

Torej sta prišli v rejništvo skupaj.

A: Ja, skupaj sva prišli. (A4)

B, ti si stara pa?

B: Jaz sem stara pa 18. (B1)

Kako bi vsaka zase povedala svojo definicijo rejništva. Kaj za vaju to predstavlja, kaj pomeni na podlagi svojih izkušenj.

A: Meni osebno nič posebnega (A5), tudi prehod mi ni bil hud. (A6) Že prej, preden sva uradno dobili status rejništva, smo živeli skupaj, tako da mi je to v bistvu navadna družina. Se mi sploh nikoli ni zdelo, kot da je rejništvo, zato ker smo si tudi v sorodu in je potem lažje in drugače, kot če bi živeli z nekom, ki jih ne bi poznale. Verjetno, da če bi živeli z nekom, ki jih ne pozna, bi bilo bistveno drugače – ne bi čutili tiste pripadnosti. Zdaj pa živiva med svojimi in ni opazne razlike. Pač je navadna družina, samo da nista ati in mami. (A7)

Se pravi zate rejniška družina je?

A: Navadna družina, ki skrbi zate, kot bi skrbeli starši, samo da niso tvoji starši. (A8)

Tako. Kako pa bi jo opisala ti B?

B: Ja, v bistvu je to navadna družina, samo da zate ne skrbijo tvoji pravi starši, ampak nekdo drug. (B2) Itak je drugače, ker nista ati in mami. Sama verjetno tete nikoli ne bom videla kot mami.(B3)

Rejnica je vajina teta?

A: Ja, rejnica je teta. (A9)

B: Ja, za naju zdaj uradno skrbi teta. (B4) In ona ne bo nikoli prevzela te vloge starša. Je rejnica, ampak bo za vedno samo teta. (B5)

Kako jo kličeta?

A: Kličem jo po imenu. (A10)

B: Tudi jaz jo kličem po imenu. (B6)

Kako bi ocenili življenje tukaj? Kakšni so odnosi, kako se počutita?

A: To imava pa s sestro zelo različno. V splošnem se ona mogoče celo malo bolje razume s teto kot jaz. (A11)

B: Iz moje perspektive .. Meni se zdi, da dokler bom še v šoli, da bom tukaj. Bi šla pa rada na svoje čimprej, ko bo to možno. (B7)

Kako to? Se ne razumete, se želiš samo osamosvojiti?

B: Ne vem. Na splošno se razumemo, samo ... Kar nekaj je, da si želim stran. Na splošno se res bolje razumem z rejnico kot moja sestra, ja, samo sem imela že prej veliko problemov sama s sabo in nekako zdaj čutim neko zamero ali kako naj rečem. (B8)

Zamero v kakšnem smislu? Lahko kaj več poveš o tem?

B: Ne vem, da se je izšlo tako kot se je. Raje bi bila pri mami. (B9) Pa za vsako stvar, ko ji moram reči npr. da grem ven ali pa da rabim denar, mi je bedno. Tak neprijeten občutek, ko jih moram kaj vprašati ali pa prositi če lahko. (B10)

Kaj pa ti A, kako se počutiš, kakšne odnose imate?

A: Meni je v redu. Mi se večkrat skregamo, ampak za take normalne stvari, npr. smeti. Ampak meni je to čisto običajno, meni je to čisto vsakdanje. Ne gre za kakšne resne stvari, ampak bolj za vsakdanja opravila. Meni se zdi, da se drugače v redu razumemo, da ni kakšnih posebnosti in težav. Tukaj se dobro počutim, ampak spet verjetno zato, ker sem navajena že od majhnega biti v tej hiši. (A12)

B, se ti zdi, da je mogoče tudi z njihove strani čutiti kakšno nelagodje, da jima je težko, ko si tukaj?

B: Verjetno je bilo tudi njima težko ja, ko sta dobila dve najstnici. Verjetno si nista ravno želela, da bi imela tako družino. (B11)

A: Ja, nista načrtovala tega, da bova s sestro del njihove družine. (A13)

B: Ja, cenim pa, da sta vse dala – finančno in da sta dala dom.(B12) Ampak vseeno, če bi imela možnost, kakršno koli, da sem pri mami in atiju, bi šla takoj raje tja.(B13)

Pa se vama zdi, da sta zato kaj jezna na vaju in sta posledično kdaj tudi zapostavljeni?

A: Ne, ne bi rekla. Meni se zdi, da bi naju zato kaj manj radi imeli. Se mi zdi, da sta kar sprejela, da se je tako odvilo in da bo tako bolje za naju, vsaj dokler ne končava šole. (A14)

B: Meni se tudi ne zdi. (B14)

Ali o razlogih zakaj sta v rejništvu govorita, če vaju kdo vpraša?

B: Ja, jaz vedno rečem, da mami in ati nista finančno in psihično sposobna skrbeti za naju z A, drugače sta pa v redu. (B15)

Kaj pa ti A rečeš?

A: Da sta neodgovorna. Finančno in pa tudi z vseh drugih vidikov. Pa da sta naju že od majhnega puščala same in potem je prišlo to tega. (A15) V bistvu je bilo postopoma ta najin prehod. Najprej sva med tednom začeli malo prihajati sem ... (A16)

B: Sprva sva hodili sem, k teti, da sva delali nalogo. (B16)

A: Sem sva po šoli hodili delati nalogo, ker drugače sva bili brez. In potem naju je ati iz službe pobral in naju peljal v X, kamor smo se preselili. Potem sva pa kar čez teden že ostali in potem še čez vikende. V bistvu ni bilo takega direktnega prehoda iz danes na jutri. (A17)

B: Počasi sva prihajali nazaj sem. (B17) Mami je imela tudi neke svoje prijateljice in je prišla pod njihov slab vpliv in potem je vse propadlo. (B18)

Zdaj mislita, da je za vaju bolje, da sta tukaj?

B: Ja, itak! Zdi se mi, da bi bili v šoli veliko slabši, pa tudi tako na splošno kar se tiče dobrin. (B19) Glede denarja bi verjetno bil še vedno problem, ker enostavno ne zna ravnati z njim. (B20)

A: Tako stabilno okolje je tukaj, tam je pa bolj majavo vse. (A18)

Kaj misliš s tem majavo?

A: Ja, ni neke stabilnosti in organiziranosti. Sploh mami ni najbolj odgovorna s tem denarjem in s pretirano skrbjo za šolo, pa tako s vsakodnevnimi opravili – pospravljanje, kuhanje ... (A19)

Kaj bi se po vajinem mnenju moralo spremeniti, da bi se lahko vrnil domov?

B: Ja po mojem bi morala ati in mami s financami boljše ravnati, da bi lahko šla nazaj domov. (B21)

A: Ja. Tako, mami je na začetku še nekako vztrajala, da bi bile pri njej. Je bila neka želja, ampak je zdaj ugotovila, da bi bil zdaj prav šok zanjo, če bi midve živele z njo. (A20)

B: Meni se zdi, da bi se ati lažje prilagodil. Z atijem bi bilo lažje. (B22)

Razlog?

B: Ati je bolj tak prilagodljiv, miren. Mami pa je bolj samosvoja. (B23)

A: Pa tudi ko smo šli na morje - smo šli z mami pa babi pa midve sva šli ... in tudi takrat se je videlo, da če bi mi živeli skupaj, da ne bi šlo. (A21). V bistvu je bolj tak prijateljski odnos, ne mama pa hči odnos. (A22)

Kaj se je dogajalo na morju, da sta ugotovili, da skupno življenje ne bi šlo?

A: Ja ne vem, babi je za vse skrbela. Mami kot da ne bi bila najina mami, ampak neka prijateljica, ki je šla zraven. (A23)

Sta ločena, če prav razumem?

A, B: Ja, starša sta ločena. (A24, B24)

Sta se ločila po vajinem ali pred vajinim odhodom?

B: Ko smo bili v X sta se potem enkrat skregala. Se pravi, pred najinim odhodom. (B25)

A: Ja narazen sta šla še preden sva midve dobili status. (A25) Zdaj se pa boljše razmeta kot takrat. (A26)

B: Ja, zdaj se veliko boljše razmeta. (B26)

Potem se tudi vama zdi, da je boljše, da se je tako izšlo?

A: Ja. (A27)

B: Mislim, da nisva midve krivi za njun razhod. Pač, nista se razumela in je boljše tako, da če nista za skupaj, da nista skupaj. (B27)

Ok. B, ti si že omenila, da bi se vrnila, če bi imela možnost, je res?

B: Ja, meni se zdi, da bi se lahko prilagodila in živela doma. Sploh zdaj, ko sem že toliko samostojna. Ampak šlo bi, če bi imela finančno podporo, da ne bi bila samo s tisto mamino ali atijevo plačo. Ker sta vedno samo zase porabila, nista ga znala porabiti za naju in sva bili potem zato midve na slabšem. (B28)

Kaj pa ti A?

A: Ne se ne bi. Tukaj imam vse kar rabim. (A28)

Kaj pa načrtuješ potem po 18 letu oz., si razmišljala kam potem?

A: Jaz bom verjetno tukaj ostala. Zato ker tudi mislim potem iti po tujini in nimam nobene želje da bi šla. (A29) Saj potem ko bom starejša, se bi želela osamosvojiti, ampak tako bi bilo tudi če bi bila pri mami in atiju. Meni ni razlike ker sem v rejniški družini, da bi pa zato čimprej hotela iti drugam. (A30)

Pa ti B?

B: Jaz bom šla takoj, ko bom lahko oz. ko končam s šolo. (B29)

Ali ste se o vstopu v rejniško družino kdaj s kom pogovarjali o tem.. z rejnico, starši, socialno delavko?

B: Pri nama je bilo tako, da sva midve itak že prej tukaj živele, in sicer pri babi. (B30) Za rejništvo je pa ati enkrat izrazil željo, ker je mami dobivala socialno podporo in midve nisva dobili nič, tega denarja ni dajala babici. In potem je ati izrazil željo, da bi šle v rejništvo k babi, da bi babi, ki je v bistvu skrbela za naju, dobivala denar. (B31)

A: Tako ja. Ati je bil tisti, ki je rekel, da bi bilo boljše, če bi šli k babi, ker mami zapravlja denar. (A31)

Kaj je pa ati počel? Kako da nista ostali pri njem?

B: To pa ne bi vedela. Ne vem kaj točno se je dogajalo. Verjetno je mislil, da je najbolje tako, da ostaneva pri babici, ker sva tako ali tako večino časa bili pri njej in je ona skrbela za naju. (B32)

A: Ampak potem sva prišli v rejništvo k teti. (A32)

Torej je bil ati tisti, ki je nekako vaju obvestil o tem?

A: Ne vem, v bistvu on sploh ni bil problematičen. Mami je bila bolj tista, ker je zato, potem ko sva šli, izgubila veliko denarja. Pa tudi ona je večjo dramo delala glede vsega. (A33)

B: Mislili sva, da bova pri babici v rejništvu, ampak je potem ona rekla, da je že bolj stara, pa je potem rekla teti. (B33) Tudi prej smo živeli tako, da je bila babi gor, kjer smo mi zdaj, teta pa stric pa spodaj / in še danes bolj babi vidim kot drugo mami. (B34)

A: Ja, prvotno je bilo mišljeno rejništvo pri babi, zato ker sva bili z njo več skupaj. Ampak potem sva prišli v rejništvo k teti. (A34) Mi smo zdaj recimo šele 2 leti bolj povezani s teto. Prej sva bili pa bolj z babi. (A35)

Kaj pa recimo center? Ste se pred to uradno namestitvijo kdaj prej dobili in o tem govorili?

B: Ne, na centru se nismo nič prej dogovarjali glede rejništva, ker pri nama je bilo drugače, ker sva že prej živeli tukaj. Je to postalo samo še uradna stvar. (B35)

A: Nič nismo govorili, samo status sva dobili, da sva v rejništvu. (A36)

B: Ja, drugače je pa isto kot prej. (B36)

Sta na splošno kaj razmišljali o tem, kaj je rejniška družina; kako bi bilo, če bi morali oditi k drugi družini?

A: Ja mi smo imeli probleme že v X, je socialna prihajala tja in spomnim se, da naju je potem tudi mami prestrašila. (A37) Takrat je bilo grozno... (A38)

B: Ja, prav spomnim se, bilo je hudo. (B37)

A: Zelo je dramtizirala. Midve sva bili obe še zelo majhni in je rekla, da naju bodo odpeljali in da se ne bomo več videli in podobno. To se je takrat slišalo grozno.(A39) Midve s sestro sva vzpostavili neko vez in če bi šli narazen – recimo vsak k drugi družini, bi bilo težko.(A40)

B: Jaz nikoli nisem razmišljala, da bi s sestro šli narazen, vsaka po svoje recimo. (B38)

A: Ja, in če bi morali iti vsaka po svoje, ne bi bilo ravno dobro. Verjetno bi težko sprejeli situacijo. Ne predstavljam si kako težko bi bilo. (A41)

B: Če bi bile skupaj../ Meni bi bilo itak vseeno kje sem, samo da bi bila skupaj z A. (B39)

Drugače se vama zdi pomembno, da otroci, ki gredo v rejništvo, vedo in poznajo razloge?

B: Ja. Jaz sem imela eno sošolko, ki je bila ravno tako v rejništvu. (B40)

A: Ja, njena sestra je bila pa moja sošolka.

Pa ste tudi z njima govorili kako je to biti v rejništvu?

B: Jaz sem se pogovarjala in je vedela zakaj je v rejništvu.(B41)

A: Jaz se pa nisem ravno pogovarjala o tem.(A42)

Kdo po vajinem mnenju bi moral otrokom povedati, da starši niso sposobni skrbeti za otroka.

B: Meni se zdi, da je pomembno, da kolikor je otrok star, na takšen način se mu pove, malo olepša. Da se mu sicer pove, da starši ne morajo skrbeti zate, da greš drugam, ampak tako, na lepši način. Ne vem, kako naj še drugače povem. (B42)

A: Kaj pa vem, važno je, da se otroku pove, da ni tako, da gre za vedno. (A43)

B: Da se bojo še lahko videvali, samo da mami in ati ne moreta skrbeti zanje. (B43)

A: V bistvu so tako rekli tudi nama na socialni rekli - da če se mami in ati data v red, da bova potem tudi midve lahko šle tja.(A44)

B: Sam sej letos so itak spet šli gledat, kako je, če je pač možnost, da greva nazaj. (B44)

A: Ja, ker je B bila stara 18 in so šli »prečekerati«, če je kakšna možnost, da bi lahko B šla živeti tja nazaj, ker si tudi želi. (A45) Samo...

B: Itak sta obadva v garsonjerah. (B45)

A: Ja, v bistvu je stanovanje manjše kot najina soba. (A46)

In žal ne bo šlo?

B: Ja, žal ne bo šlo. (B46)

Kaj si drugače mislita o svojih starših?

B: Jaz jih imam rada. Mislim, karkoli sta že naredila, pa da nismo skupaj, sta še vedno ati in mami in nobeden ne more tega nadomestiti. (B47)

A: Ja, je neka taka posebna vez med nami, samo določenih njunih dejanj pa ne odobravam. Še vedno je neka taka zamera glede tega, kar se je zgodilo v otroštvu. (A47)

B: Ja.

A: V bistvu je večja pri mami kot pri atiju. (A48) Ne vem, zakaj, ampak mogoče, ker je le ona mama, ki bi morala skrbeti za naju, pa ni. (A49)

B: Ker ati je bil že od vedno bilj miren človek. (B48)

Mogoče vesta, ali ima mami kakšno pomoč, podporo? V smislu svetovanja ali kaj podobnega?

A: Ne vem, ali ima kakšno pomoč ali ne, vem pa, da se je zelo uredila. No, obadva sta se. (A50)

B: Mami je imela zelo slab vpliv od teh svojih prijateljic ki jih je imela. Zdaj ima pa še enega fanta, pa je super. Veliko boljše je. (B49)

A: Ja, zdaj ima fanta. Prej se je pa vedno nekaj kregala s teto. (A51)

B: Zelo se je spremenila, sploh je ne bi prepoznala. (B50)

A: Zdaj je pa v redu.

Kako se pa počutita ko se takole pogovarjamo o starših, ali pa če se s kom drugim tudi pogovarjata o svojih starših?

A: Meni čisto normalno. Tudi v šoli. (A52)

B: Ja, zdaj sem že tako navajena, da mi ni več grozno govoriti o starših. (B49) Na začetku je bilo še grozno... (B51)

A: Ja, prej je bilo to kot neka skrivnost. (A53)

B: Ja, kot neka skrivnost. Zdaj pa če me kdo vpraša, in povem, da ne živim s starši, pa vsi o groza kaj pa je, mi je pa čisto običajno. (B52)

A: Tako pač je. (A54)

B: Zame so itak dnevi, ko se grozno počutim in si želim, da bi bila s starši. Pa da bi, kakor pravijo kakšne sošolke, ki razlagajo npr. sem šla v šoping s starši, pa tja s starši. Pa si mislim, da saj jaz bi tudi lahko, če ne bi bilo tako kakor je. (B53)

Kako je pa s stiki?

A: V redu. Ati celo večkrat kot mami, ker ati največkrat pokliče. (A55)

B: S stiki je v bistvu tako ja, kakor se zmenimo. (B54)

A: Stiki so stvar našega dogovora. (A56)

B: Ja, ati naju sam od sebe pokliče, mami pa kadar se midve spomniva. (B55)

A: Ati je tisti, ki bi si želel, da bi se še večkrat dobili. Vedno reče, ja pokliči še kaj... (A57) Pa mami tudi zdaj v službo hodi, ati je pa doma ker se je predčasno upokojil in ima tudi verjetno več časa. (A58)

Torej stiki so, kakor se dogovorite, pokličete. Vama to ustreza?

B: Ja, to mi bolj ustreza, kakor pa da bi imeli točen urnik. (B56)

A: Ja, meni je vseh tako, ker greva res takrat, ko imava čas in ko to želiva. Drugače bi izgledalo pa kot nekakšna obveznost. (A59)

B: Ja, lažje uskladiiva glede na obveznosti v šoli. (B57)

A: Tako da so lahko potem meseci, ko se nič ne dobimo, potem so pa lahko meseci, ko se nama sprosti, ko ni več testov, pa se lahko večkrat dobimo. (A60)

Pa se dobite skupaj?

A: Ne, ati posebej, mami posebej. (A61)

No, mislila sem tako, vidve obe in eden od staršev?

B: Dobimo se kakor kdaj, kakor ima kdo čas. Večino hodiva vsaka posebej, ker ima vsaka svoje obveznosti. (B58)

A: Ker imava tudi midve različne urnike, imamo stike kakor kdaj. Greva po navadi z busom do atitovega stanovanja, ampak ker sta oba v Y, pa še v istem bloku, lahko obiščeva oba naenkrat. (A62)

Kaj pa se običajno pogovarjate s starši?

A: Ja čisto običajne stvari, kako sva, kako šola.. (A63)

B: Ja, jaz pa mami zaupam kar doma ne povem. (B59)

A: Pa vem, da je nekaj časa nazaj imela eno idejo, da bi imela še enega otroka. (A64)

Ja? Vajina reakcija?

A: Ja, sva ji kar odsvetovali, naj raje kar samo za zajca skrbi. Bo dovolj. (A65)

B: Ja, ker drugače bi šel še tisti otrok verjetno k teti (smeh). (B60)

Torej se pogovarjate tudi bolj o osebnih stvareh?

A: No ja, jaz ji prav kaj veliko tudi nimam za povedati, ampak ja, pogovor je vsestranski - kar pač pride, kar se komu kaj novega zgodi, ga zanima.. Ni tak tog, da se recimo ne bi imeli kaj za pogovarjati, če ste mislili kaj takega. O vsem se lahko pogovarjamo, noben ni zadržan, vsaj jaz imam tak občutek, da nobenemu ni neprijetno, če se karkoli pogovarjamo. (A66)

B: Jaz mami zaupam stvari ki jih drugim ne. (B61)

Če prav razumem, imate odprt odnos, si vse poveste.

A: Ja, /mami je kot prijateljica. (A67)

B: Ja, mami je prijateljica. (B62)

Prijateljica v kakšnem smislu?

A: Ja, /da ji lahko poveš karkoli. (A68) Mogoče je zato, ker ne živimo skupaj in ne igra te vloge prave mame, lažje imeti tak odnos, ker naju ne krega oz. vzgaja, ampak je tam tako bolj, da se družimo in pogovarjamo. (A69)

B: No jaz ji zaupam kar osebne stvari, kar tudi drugače zaupaš svojim prijateljem. (B63) In ja, kot je rekla A, /ne igra te vloge starša, ki te uči kako in kaj je prav, ampak je tvoja podpora, tvoj prijatelj. (B64)

To da ohranjata stike se vama zdi pomembno?

B: Ja, ohranjanje stikov je pomembno, itak. (B65)

A: Seveda. Kljub vsemu so to najini starši in ne vidim razloga, zakaj, če živiva pri teti, ne bi imeli stikov in se ne bi videvali. Še vedno so to najini starši. (A70)

Zakaj se ti zdi pomembno B?

B: Ker so to najini starši. Zato. (B66)

Se vama zdi pomembno, da se o starših pogovarjate tudi z rejniki? A sploh se pogovarjate?

B: Sploh ne vem, kaj bi rekla. V bistvu se s teto (rejnico) bolj ne pogovarjamo o starših. Kakšno stvar komentiramo, ampak da bi se pa prav pogovarjali... to pa ne. (B67) Sicer pa.. ne vem zakaj bi se sploh pogovarjali o tem. (B68)

A: Ja. Ko sva bili mlajši, je bilo več tega. (A71)

B: Zdaj sva pa bolj tako...

A: Pač, sprejeli sva situacijo. (A72)

B: Ja sprejeli sva, da tako pač je in to je to. Se ne ukvarjava kaj posebej s tem in ne pogovarjava. Pač tako je. (B69)

Se mogoče spomnita o čem ste se pogovarjali, kaj je rejnica rekla?

B: Ne vem lih točno, kaj. Bolj je bilo to, kdaj pride ati po naju, ko je še hodil po službi, in kdaj lahko spet prideva. (B70) Sva bili radi tukaj in ni bilo tistega, da bi pogrešali starše. (B71)

A: Se mi pa zdi, da je bolj negativno mislita o najinih starših. Ker sta rejnica in mami imeli že prej probleme, že v otroštvu. (A73)

B: Ja no, / njihovo mnenje je zelo negativno. (B72)

A: Pa tudi babi, ki ima rada mami kot svojo hči, mislim, da če bi jo zdajle vprašal, bi rekla, da mami nebi mogla za naju skrbeti. (A74)

B: Zdaj ko sva starejši, se mi ne zdi, da bi rabili veliko skrbi od mami. Jaz bi rabila od mami njeno psihično podporo, kar mi jo mami, se mi zdi, veliko boljše lahko da kot rejnica. (B73)

A: Ja, to je pri B. To je v njej, da se lažje zaupa mami kot teti. Jaz se lahko zaupam teti in ni problema. Vsaka po svoje. (A75)

B: Saj glede tega že od vedno veva, da čisto drugače gledava na stvar. (B74)

Kaj pa recimo s socialno delavko? Imate kakšna srečanja, pogovore, kolikokrat?

B: Malokrat. (B75)

A: Pri nama socialna delavka ni imela veliko dela. (A76)

B: Ja, tako enkrat ali dvakrat na leto so srečanja. Pa za štipendije. (B76)

A: Ja, pri nama je tako kot sestanek enkrat na leto, da se počekira, kako stvari stojijo, kaj se je spremenilo, kaj izboljšalo ... kakšna je situacija. (A77)

B: Jaz sem itak hodila vsepovsod. Sem imela bolj temačno preteklost (Smeh)(B77)

Pa se vama to drugače zdi v redu, ali pogrešata več akcije, več srečanj in pogovorov?

B: Čist v redu je toliko srečanj kot je. (B78)

A: Tako kot je, če čisto v redu. (A78)

O čem se pa pogovarjate na srečanjih?

B: Pač, kako sva, kako je v šoli... (79)

A: V bistvu dosti podobno kot zdaj. Npr. septembra grem v Španijo za 3 mesece, pa se potem veliko okoli tega pogovarjamo. Pri takih stvareh recimo. Če izraziš nekaj, pa da rabiš kakšno pomoč... (A79)

B: Pa tudi preživnine pa tako... (B80)

A: Ja, socialna uredi. Tudi B je vprašala za štipendijo, pa je potem pogledala pa dobila. (A80)

B: Ja, kot neka pomoč, da ne rabiva sami urejati. (B81)

Bi si od socialne delavke še želeli kaj v odnosu do svojih staršev?

B: Nič takega ni. (B82)

A: Ja se mi zdi da sploh v bistvu nimava slabega odnosa s starši. (A81) Se ti ne zdi da so starši, ampak bolj kot prijatelji, ali pa kot teta ali stric. (A82)

Kako pa starši gledajo rejnike ali pa CSD? Ste se kdaj pogovarjali o tem?

B: Ja mami je imela ma začetku ful proti. (B83)

A: Pa tut ati. Ker sva midve kdaj razburjene, pa ko sva bili mlajši, sva kdaj kej rekli čez njih, pa so še oni. (A83) Mami je bila pa sploh jezna, ker sva šli v rejništvo. (A84) Pa tudi s teto sta se skregali, pa tudi z babi je bila skregana, tako da je itak imela obdobja, ko je govorila čez njih. (A85)

B: Ja, mami je tako v primerjavi z atijem imela bolj negativne izkušnje in zato tudi mnenje. (B84) Zdaj se mi zdi pa da je v redu. (B85)

A: Tudi glede tete zdaj sploh ni negativnih komentarjev z njene strani, ati pa ma še kakšne negativne opazke. Ne prav direktno, ampak so. Ob kakšne malenkosti se kdaj spotakne, ampak nič kaj pretresljivega. Ker se tudi midve ne pritožujeva veliko, da bi sploh imel razlog. (Smeh)(A86)

Kakšen primer mogoče? Da si lažje predstavljam?

B: Joj, ne vem. (B86)

A: Jaz se tudi zdaj ne spomnim. (A87)

Kaj pa za socialna?

A: Socialne delavke nista nikoli omenila. (A88)

B: Mami se itak dostikrat sliši s socialno delavko. Ni pa nič rekla. (B87)

Kaj pa na IPS?

A: Midve nimava IPS. (A89) Teta pa gre enkrat na leto na seminar. (A90)

B: Midve še nikoli nisva bili na IPS. (B88)

Kakšna srečanja pa imate?

A: Ja, /dobimo se, pa vprašajo, kako pa kaj.. Kako sva, kako se imava, kako šola, kako odnosi. Take splošne stvari. (A91) Dosti podobno kot se pogovarjamo zdaj.

B: Kako je vprašajo. (B89)

Kdo pa je prisoten tam ko se vi dobite?

B: Ta najina socialna delavka, pa teta, stric, mami pa ati. (B90)

A: Na srečanjih ja, so prisotni teta in stric kot rejnika in pa starša. No ja ati naj bi tudi bil, samo nikoli ne pride. (A92)

Kako se pa vama zdi, ko ali ker ne pride?

B: Ja dobro bi bilo, če bi prišel. Samo potem se vedno zgovarja, da ni imel denarja za avtobus. Zdi se mi, da bi bilo dobro, da bi bil kdaj. Samo ga tudi tista, ki je šla k njemu, ni mogla prepričati, tako da.. (Smeh) (B91)

Kaj bi rekli, da so naloge socialnih delavk in delavcev v rejništvu?

B: Ja, da če je kakšen konflikt v tej rejniški družini, da pomagajo rešiti. (B92)

A: Ja, da posredujejo pri kakšnem prepiru, da preprosto pomagajo urediti nesporazume. (A93)

Kako pa sta zadovoljni z delom socialne delavke?

A: Socialna delavka je super. (A94)

B: Ta je super, ena prej je bila pa grozna. (B93)

A: Ja recimo za državno štipendijo so bili problemi, ko je bila ena druga socialna. Nama je rekla, da ne bova mogli dobiti in to je bilo vse. (A95)

B: Je rekla, da če si v rejništvu, da sploh ne moreš imeti štipendije. (B94)

A: Niso se veliko podali v to kaj nama pripada, kaj bi se dalo urediti, ampak samo, da so se te čimprej znebili. (A96)

B: Ta je pa super. (B95)

Kaj pa glede dela v okviru vajinega rejništva?

A: Ja meni je čisto ok, itak pa nimam nobenih težav, ker smo že od nekdaj živeli skupaj, tako da nima veliko dela v zvezi s tem. (A97)

B: Ja v redu je. Itak ni nobenih problemov. (B96)

Kaj pa je pa po vajinem mnenju delo rejnikov?

B: Finančno da poskrbijo zate. (B97)

A: Finančna skrb, pa tudi psihična podpora. (A98)

B: No ja, meni ravno nista psihična podpora, se za take stvari bolj zaupam mami recimo. (B98)

A: B ima pač drugačen odnos do rejnikov, kot ga imam jaz. (A99)

B: Ja, pa ker sva itak zaradi tega tudi v rejništvu, ker mami pa ati nista mogla finančno skrbeti za naju. (B99)

A: Ma ne vem, jaz sem drugačna. Jaz imam moralno podporo s strani rejnikov, ker jaz imam s stresom probleme in so tukaj in mi pomagajo s tem in jaz lahko grem do tete in ji rečem, če me karkoli teži in bi se rada pomenila. (A100)

B: No, jaz, da je kaj takega in moram povedati, dati iz sebe, imam za to prijatelje. No, pa mami tudi zaupam. (B100) Jaz imam rejnike samo zaradi finančne podpore, da hodim v šolo, imam normalna oblačila, normalno jem, pa da grem lahko na kakšen izlet. (B101)

A: Jaz pa nočem prijateljem razlagati stvari ki me težijo. Raje povem rejnici ali družini. (A101)

B: Ja, jaz sem čisto drug človek. Raje povem babi. Njej povem več kakor komu drugemu. (B102) Tudi se mi zdi, da bi lahko atiju in mami karkoli povedala. No, pravzaprav mami velikokrat kaj zaupam. (B103)

A: Čeprav vse naprej povesta. (A102)

B: Tak občutek mam, da mi je tako lažje. (B104)

Npr., da bi bil tukaj v rejništvu kakšen problem, da vama kaj ne bi bilo všeč. Bi prej zaupali rejnici ali socialni delavki, npr bi poklicale na center.

B: Jaz bi raje poklicala na center socialno delavko. (smeh) (B105)

A: Jaz bi prej zaupala rejnici kot pa socialni delavki. (A103)

Spet razlike opažam :)

B: Jaz ne maram govoriti rejnici. (B106)

A: Ja, B je že na splošno zelo zaprta oseba. Jaz pa pač povem kaj mi ni všeč, kaj me jezi, kaj me moti. Sem verjetno tudi tako širše gledano večkrat v konfliktu z rejnico kot pa B. (A104)

Raje poveš prijateljem ali mami, B?

B: Z rejnico ne čutim, da bi imeli tak odnos, da bi ji lahko kar povedala. (B107)

Pa si pred tem, ko si imela te omenjene težave, tudi težko govorila z rejniki, ali je to posledica teh težav?

B: Na začetku sploh nisem nobenemu govorila, zato je bila potem tudi kriza. Sem bila potem takrat čisto boga. (B108)

A: Ja, bila je čisto zaprta vase.

Kdo pa je potem poiskal pomoč zate?

B: Najprej je bila A, ki je ugotovila, da nisem v redu. (B109)

A: Potem je pa rejnica poskrbela, da je šla k psihologu. (A105) Potem se ja pa začelo izboljševati.

Super, potem nekako si imela njeno podporo?

B: Ja to itak, samo ... Ne znam sploh pojasniti. Včasih se s kom kar ne moreš ujeti in tako tudi jaz čutim. Saj je čisto v redu, prijazna, skrbi zame – sem hvaležna za vse, kar je storila za naju. Ampak nekaj pa manjka. (B110)

No, tudi sama se strinjam, da ne moraš bit vsem všeč in se z vsemi dobro razumeti.

B: Ja.

Bi želeli še kaj dodati? Kakšen napotek, predlog, mnenje, komentar?

A, B: Ne. (A107) (B113)

Potem pa hvala.

Zapis pogovora z osebo C

STAROST: 16

DATUM: 7.4.2016

TRAJANJE: 45 min

KRAJ: v šolski knjižnici

OPOMBE:

Dobili sva se pred njeno šolo po koncu pouka. Pogovor sva opravljali v knjižnici. Med pogovorom se mi ni zdela živčna. Ko je govorila o tem, kaj si želi, sem dobila občutek, da je potrebovala nekoga, da se mu zaupa (neko tretjo osebo, ki ni neposredno vključena v načrtovan sistem podpore in pomoči). Zdelo se mi je, da ji je bilo po pogovoru lažje.

INTERVJU:

Živjo C, vesela sem, da si se odzvala mojemu povabilu in da želiš sodelovati pri tej moji raziskavi. S tvojim dovoljenjem bi najin pogovor tudi posnela. Kasneje ga bom prepisala. Bodi brez skrbi, tvojega imena in priimka ne bom izdala, tudi če mi boš zaupala kakšno stvar ali glede rejnice, socialne delavke ali tvojo osebno zadevo, bodi brez skrbi, vse bo ostalo med nama. Nikomur ne bom nič »zatožila«, tvoje informacije bodo zgolj v raziskovalne namene. če ti bo pretežko ali ne boš želela odgovoriti na kakšno vprašanje, mi povej. To ni nič hudega. Ne želim, da ti je neprijetno, ravno nasprotno, želim, da bo pogovor kar se da prijeten in sproščen.

C: Ok.

Ko boš pripravljena, lahko začneva.

C: Lahko kar.

Koliko si stara?

C: Stara sem 16 let. (C1)

Kako dolgo že živiš v rejniški družini?

C: V rejniški družini živim 14 let. (C2)

Kaj zate pomeni rejništvo?

C: Zame rejništvo pomeni, da je otrok pri drugih starših, ker njegovi pravi starši res ne morejo skrbeti za njega. Pa ker nimajo veliko premoženja, pa rabijo socialno podporo. (C3).

Bi mi mogoče lahko naštela nekaj razlogov, zaradi katerih starši ne morejo skrbeti za otroka?

Da recimo nimajo denarja, da se kregajo doma, ali pa če se recimo starši drogerajo. Take stvari. (C4)

Ali te je kdo že vprašal zakaj živiš v rejniški družini?

C: Ne, ker ne govorim veliko o tem. Nisem nikoli o tem kaj dosti povedala. Tudi v šoli noben ne ve. (C5)

Mi lahko pojasniš, zakaj o tem ne govoriš?

C: Ker se mi ne zdi potrebno, da bi vsi to vedeli. Ne rabijo vsi vsega vedeti o meni. (C6)

Kaj pa kakšne tvoje prijateljice?

C: Ja, to pa jim zaupam. (C7)

Si jim sama povedala, ali so te vprašale, ker so mogoče kje slišale?

C: Sama sem jim povedala. Zdi se mi prav, da jim povem, ker so moje prijateljice in jim zaupam. (C8)

Kaj točno si rekla? Si povedala razloge zakaj ne živiš pri starših?

C: Ja, sama sem se tako odločila. /Sem povedala kakšno družino imam - da sem v rejniški družini. In so sprejele. (C9)

Si z njimi govorila tudi o konkretnih razlogih?

C: Povedala sem pač, da ne moreta skrbeti zame in da zdaj živim pri drugi družini, ki skrbi zame. (C10)

Dobro. Kako ti je všeč v tej rejniški družini?

C: Ja tako tako. Nimaš preveč svobode pa tako. (C11) Malo mi je čudno vse skupaj.

Kako to misliš čudno? Lahko o tem kaj več poveš?

C: Ja pač ker /je treba ubogati, pa nimaš dovolj prostega časa zase. To mi ni preveč všeč. (C12)

Morate doma delati?

C: Ja. (C13)

Imate mogoče kmetijo? Kaj npr. moraš delati?

C: Ja kmetijo imamo, tako da delamo vsa opravila, ki spadajo zraven. (C14)

Ali imate kakšna pravila v družini kakšna pravila?

C: Ja to so že določena pravila. (C15) To, ker mi veliko stvari ne pustijo, me prizadane. (C16) Ali pa da jezikaš, ker veš da ne smeš jezicati.. narediš tisto, kar je določeno da narediš. (C17)

Lahko poveš nekaj pravil, da si lažje predstavljam?

C: Ja/ to, da moraš delati tisto, kar ti oni rečejo. Pa da imaš čas za šolo, moraš delati nalogo in se učiti. (C18)

Ali socialna delavka ve, da imate tak dogovor /pravila?

C: Ja to imamo z rejniki (C19), socialna pa kdaj samo vpraša, kako je v rejniški družini - če je v redu. (C20)

Kaj ji odgovoriš?

C: Vsega ji ne povem, kakor kdaj. (C21)

Kakšen je odziv socialne delavke? Ti kdaj kaj svetuje?

C: Ja mi svetuje. Veliko pove in ima svoje mnenje. (C22)

Kakšen njen nasvet?

C: Ja /ne vem... Da naj potrpim, da naj ubogam, da naj bom pridna. (C23)

Se kdaj s socialno delavko pogovarjaš o tem, kaj si želiš v rejniški družini in od rejnikov?

C: To ravno ne. (C24)

Ti je lažje če se socialna delavka pogovarja s tabo?

C: Ja, mi pomaga, ker se sama zelo rada pogovarjam. (C25).

Torej ti pogovor z njo pomaga. Te veliko sprašuje o življenju in dogajanju v rejniški skupini?

C: Ja, vpraša me, kako je, kako se počutim, kako šola... (C26)

Kako pogosto se pogovarjaš z njo?

C: Bolj malo. (C27)

Mogoče več v okviru IPS?

C: 1x na leto imamo srečanja. (C28)

Kaj pa vmes? Se kaj slišite -kaj pokličeš / ona kaj pokliče?

C: Ja, pokliče, če je kaj nujnega, drugače pa ne. (C29)

Kaj to pomeni v primerih, da je kaj nujnega?

C: Recimo, da se z rejniki ne razumemo dobro. (C30)

V primeru da bi bilo hudo, da bi se zgodilo kaj takega, kar ne bi želela ali pa mogla povedati rejnici.. Bi jo poklicala?

C: Ne. To pa jaz ne delam. (C31)

Smem vprašati kaj je razlog? Nimaš številke, se ti ne zdi primerno.. ?

C: Ne zdi se mi to prav. Pa ne zaupam ji toliko. (C32)

Kaj pa če rečeva, da je to njena naloga, da ti pomaga, če si v stiski, če te kaj zanima?

C: Ne vem. Vseeno je ne bi poklicala. (C33)

Komu pa potem zaupaš?

C: Ja kakšni prijateljici. (C34)

Ti je potem lažje?

C: Ja, je.

Ali veš, kaj konkretno so bili razlogi za tvoj odhod v rejniško družino in bi mi jih zaupala? Če želiš seveda. / Zakaj si prišla v rejniško družino, kaj je bilo doma »narobe«?

C: Ja, v rejniško družino sem prišla zaradi tega, ker sta starša tako želela. No, eden od staršev je tako želel, da se nebi mučili doma. Pa ker je bilo preveč kreganja in so rekli, da bo najboljšo, da greva s sestro v rejniško družino. (C35)

Kdo točno je to predlagal, rekel?

C: Ne vem. Ne spomnim se, ker sem bila čisto majhna. (C36).

Pa bi si zdaj želela izvedeti, kdo je dal pobudo, da s sestro odideta v rejniško družino?

C: Ne vem. Ja in ne... Nočem se več tako veliko obremenjevati s tem. (C37)

Razumem. Se želiš vrniti domov.

C: Ja, samo zdaj sem že skoraj pred polnoletnostjo. (C38)

Boš torej ostala tukaj v rejniški?

C: Ja, do konca šolanja. Potem pa nameravam kam drugam v drugo stanovanje iti ... sama. (C39)

Rekla si, da si šla v rejništvo, ker sta se tako odločila starša. Zanima me, če mogoče veš ali si se kdaj že pogovarjala o tem kako je prišlo do tega. Ali so ti povedali, da boš šla v drugo družino?

C: Ne, sploh nisem vedela, kaj je rejniška družina, ker sem bila tako majhna. (C40) Tako da sploh nisem vedela.

Si se kasneje s kom pogovarjala o tem?

C: Ne, samo z mami pa očijem. (C41)

Kaj sta rekla?

C: Ja tako, vsak drugačno zgodbo sta govorila, tako da jaz nič ne vem kaj točno je bilo. (C42) Ampak je treba staršem odpustiti, zaživeti na novo. (C43).

Si lahko malo bolj konkretna?

C: Ne spomnim se. Vem samo, da sta krivila eden drugega. (C44)

Če ti je težko govoriti o tem, lahko preskočiva.

C: Ja. (C45)

Kaj pa socialna delavka? Si z njo kdaj govorila o tem, kaj je rejniška družina, koliko časa boš ostala, zakaj si odšla... ?

C: Ne vem točno. Mogoče na začetku, ko sem bila še mlajša in ko je prišlo do tega. (C46) Zdaj vem, da me vpraša samo kako sem, kako šola in tako. (C47)

Drugače se ti zdi pomembno, da veš, zakaj si šla v rejniško družino? Oz bi rada izvedela kako točno je bilo?

C: Tako bom rekla, hočem iti na boljšo prihodnost in imeti svojo družino. (C48)

Se potem ne želiš tako obremenjevati? - Želiš pravzaprav od tu naprej graditi?

C: Ja. (C49)

Super. Kdo po tvojem mnenju bi ti pa moral povedati prej ali pa zdaj o razlogih zakaj si šla in kako je bilo?

C: Starši, po mojem. (C50)

Če zdaj pogledaš za nazaj, bi si želela prej spoznati rejniško družino ?

C: Ne. (C451) Rejniška družina je pač drugačna od tvoje prave družine. (C52) Drugače je pa pri vseh rejniških družinah skoraj da enako. Razlika je samo to, da pri eni ti več dovolijo, pri drugi manj. (C53)

Dobro. Kakšno je tvoje mnenje danes o tvojih starših?

C: Ja, malo mi je še težko. (C54) Nekaj časa sem bila jezna nanje / (C55), ker mi ni preveč všeč, da sem tukaj v rejniški. / Drugače jih pa ne vidim tako veliko. (C56)

Kaj to pomeni?

C: Pridejo, kakor jaz želim. (C57)

Aha, je tako dogovorjeno. A potem prej pokličejo, ti pokličeš?

C: Ja, pokličem jaz, če jih želim videti. (C58)

Pa potem pridejo domov?

C: Ja pridejo na obisk, ali pa grem jaz na obisk k njima. (C59)

Torej veš kje in kako živita. Veš tudi kaj delata, kam hodita v službo, kaj delata v prostem času?

C: Vseh podrobnosti ravno ne vem. (C60)

Še vedno živita skupaj?

C: Ne. (C61)

Kam potem večkrat greš?

C: K očiju. (C62)

Kako to, da večkrat obiščeš očija?

C: Ne vem, z njim se bolje razumem. (C63)

Kako bi opisala svoje starše- kakšen je odnos, koliko se pogovarjate?

C: Ja veliko se pogovarjamo, čeprav je zakomplicirano. (C64)

Kaj misliš s tem zakomplicirano?

C: Ja ker sem v rejniški družini in se ne vidimo veliko in še vsak mi govori svojo zgodbo. (C65)

Za kakšne zgodbe gre?

C: Ja, mami po navadi kaj reče čez očija in potem oči reče, da ni res in tako. Ne vem, kdo ima prav in kdo ne, kdo govori resnico in kdo ne. (C66) Težko je. (C67)

Jih imaš rada?

C: Ja. (C68)

Si kdaj kaj jezna na njih?

C: Sem bila. (C69)

Si bila, nisi pa več?

C: Ja no malo. Malo mi je čudno pa smotano v rejniški družini. (C70).

Torej, če te prav razumem jeza izhaja iz tega, da je prišlo do take situacije, da si morala oditi in da niste več družina?

C: Ja. Lahko bi se čisto dobro razumeli in bi bila doma. (C71)

O čem drugače govorite ko ste skupaj? O bolj osebnih stvareh, vsakdanjih?

C: Ja pogovarjamo se o šoli, vse razno. No, o ljubezenskih stvareh jima ravno ne govorim (smeh).(C72)

Kaj je še to vse razno.

C: Ja različne stvari, kar pač pride. (C73)

Sta kdaj rekla, da si želita, da bi prišla nazaj domov?

C: Mislim, da ne. (C74)

Pa misliš, da si želita, da bi prišla domov?

C: To pa ne bi vedela. Mogoče. (C75)

Pa ti kdaj razmišljaš o tem?

C: Ne, to pa jaz nisem nikoli razmišljala. (C76)

Ti je zaenkrat všeč, tako kakor je s stiki?

C: Po mojem mnenju je.. Jaz rada sama uživam, po drugi strani pa moraš imeti starše. (C77)

Se ti zdi torej pomembno, da ohranjaš stike z njimi?

C: Ja. Da ti potem pomagajo v življenju, če ti gre kaj narobe. (C78)

Te rejnica in socialna delavka podpirata pri temu, da ohranjaš stike?

C: Mhm, tudi ja. (C79)

Lahko malo več poveš o tem kako in kdaj.

C: Ja, socialna mi je rekla, da se naj sama odločim, kako jih želim videti. Rejniki se pa ne ukvarjajo veliko s tem. (C80)

Je bila kdaj kakšna situacija, ko sama nisi želela iti, pa so ti vseeno svetovali da greš in poskusiš?

C: Ne. To je rekla socialna, da se sama odločim. (C81)

Razumem. Kar se tiče projektnih skupin, so enkrat ali dvakrat na leto. Ti je toliko srečanj dovolj ali bi se mogoče želela bolj pogoste? Se ti zdi, da se premalo skupaj pogovarjate?

C: Ja. Po mojem da s socialno pa res. (C82)Ker je samo dvakrat na leto, če je vse po sreči. (C83)

Se ti torej zdi premalo tega?

C: Ja, premalo je skupnih srečanj, ja. (C84)

Pridejo starši tudi na ta srečanja?

C: Ja, tudi starša prideta. (C85)

Se kdaj z rejnico ali s socialno delavko pogovarjaš sama, 1 na 1 ?

C: Ne, to pa ne, ker je premalo časa. (C86)

Pa če bi imela možnost, bi želela se tako pogovoriti?

C: Ja, bi se ja. (C87)

Se ti zdi, da potrebovala več pozornosti od socialne delavke?

C: Ja, /večkrat bi se želela kaj pogovarjati z njo. (C88)

So ti rejniki kdaj zaupali kaj si mislijo o tvojih starših... si se kdaj o tem pogovarjala z njimi?

C: Ja, veliko. Samo mi gre to že kar malo na živce. (C89)

Zakaj pa?

C: Zaradi tega ker skos opravljajo o mojih starših pa o meni - kakšna sem bila, ko sem bila majhna. Pa kakšna sem zdaj – da sem čist na slabšem. Pa rečejo, da sem po mami. (C90)

Kakšna pa je mami?

C: Ja, taka bolj lenoba, lena. (C91)

Pa ti rejniki prav rečejo da si taka kot ona?

C: Ja. Pa da sem bolj taka jezikava. (C92)

Pa si jim to povedala da ti ni všeč?

C: Ja, sem povedala, da me to moti, da mi ni všeč. (C93)

Pa? Odziv?

C: Ja tako no, potem je nehala. Zdaj se ne smejo več pogovarjati o tem. (C94)

Si se kdaj s kom pogovarjala o dobrih lastnosti tvojih staršev?

C: Ne ni bilo. (C95)

Se kdaj pogovarjaš o napredku svojih staršev?

C: Ja, izboljšuje se z drugim partnerjem, ker ma vsak svojega zdaj. (C96)

Kako se pa počutiš, ko veš da imata vsak svojo družino? Ti je težko?

C: Ja težko je. (C97)

Imata otroke?

C: Ja, imata otroke. (C98)

Kako se pa razumeš z njimi?

C: Dobro, v redu. V stiku smo. (C99)

Super. Se torej z rejniki pogovarjaš o tem kako starši živijo?

C: To ne, ker nimamo časa, ker imamo kmetijo. (C100)

Kaj pa se potem pogovarjaš z rejniki?

C: Kaj se dela. O starših kar izpustijo. (C101)

Bi hotela, da bi se kdaj usedli in pogovorili o tem?

C: Ja, zvečer je bolj idealno, kakor pa da greš za TV. (C102) To nekateri delajo, da se zvečer usedejo za mizo in se pogovarjajo. (C103)

Tebi pa to manjka?

C: Ja, meni to manjka. (C104) Ne pa da grejo vsak na svoj konec. (C105)

Pa si to komu povedala, da si želiš?

C: Ne, nisem. Ker itak ne smeš nič reči. (C106)

Ali si že kdaj poskusila?

C: Ne nisem, ker ne smeš nič reči. (C107)

Kaj pa socialni delavki? Se mogoče bojiš povedat?

C: Ja bojim se povedati, da ne bi bilo kaj narobe. (C108)

Kaj bi pa bilo lahko narobe? Kaj misliš, da bi se lahko zgodilo.

C: Ja ker bi me potem rejniki kregali, kaj govorim neumnosti. Pa verjetno bi me potem dali v zavod, ker so me enkrat že hoteli. (C109)

Kaj pa socialna delavka pravi o tvojih starših? Je kdaj rekla kakšna sta, kako sta?

C: Ne. (C110)

Se ne pogovarjate o tem?

C: Samo od dela se, pa šole, pa o stvareh ki jih je treba izboljšati. (C111)

Torej samo tvoj napredek?

C: Ja ja. Edino o fantih se pa ne pogovarjamo. (C112)

Pa bi si želela, tako kot si rekla da si želiš z rejniki, da bi se usedli in pogovorili, tudi s socialno delavko pogovoriti? Da bi ti povedala kaj o starših ali pa da bi ti povedala kako si se imela na stikih?

C: Tako no. Ja in ne. Se mi ne zdi, da bi se z njo o tem lahko kaj veliko pogovarjala. (C113)

Kaj pa mami pa oči pravita o rejnikih? Sta zadovoljna, kritizirata?

C: Ja kdaj tudi kakšna proti pripomba, drugače pa nič ne gledata na to. Že vesta, kakšna sta, (C114) Bolj imajo radi očija kakor mami. (C115) Mami je že bolj jezikava, taka bolj zgovorna. Hitro kaj preveč pove. (C116)

Kaj pa starši pravijo o socialni delavki?

C: To jaz ne sprašujem. (C117)

Pa bi želela vedeti?

C: Ne. (C118)

Kaj po tvojem mnenju je v rejništvu naloga socialnih delavcev?

C: Ja, naloga socialne je, da poskrbijo za ... da usmerjajo družinska načela. Da bi se veliko z otroci pogovarjali. (C119)

Kaj pa rejniki?

C: Rejniki pa tudi bi morali se bolj z rejenci ukvarjati, pa tudi poslušat jih, jim znati prisluhniti, če bi bla kje težava, ne da sam rečejo »Me ne zanima.« (C120)

Aha, tako pri vas rečejo?

C: Ja tudi kdaj, ker ne morejo več poslušati. (C121)

Pa če bi imela možnost, bi šla v drugo rejniško družino?

C: Ja, bi šla v drugo rejniško. (C122)

A si to mogoče povedala socialni delavki?

C: Ne. Ker so enkrat že rekli,« ja boš šla pa v zavod.« (C123)

Se pravi so ti zagrozili z zavodom?

C: Ja. Ker jezikam doma je ena socialna rekla, boš šla pa v zavod. Če te doma ne morejo prenašati, boš šla pa v zavod. (C124)

Res? Pa ste se takrat kdaj usedli in pogovorili, zakaj se pravzaprav gre, te je socialna delavka poslušala in poskušala razumeti? Kako je bilo

C: Tako da so že papir napisali.. Niso še podpisali, samo ga imam pa doma. (C125) Ker sem zdaj taka bolj - groba in močna ženska. (C126) Seveda mene so v šoli izzivali, sem bila žrtev nasilja. Samo ne tistega brutalnega. Psihičnega pač ali kako se reče. Pač izsiljevanje. (C127)

Ja in se zdaj znaš sama postaviti zase?

C: Jaz rada jezikam, pa preveč kaj zinem, pa jim to ni všeč. In rejnica reče, bodi vsaj ti bolj pridna. Ampak lej, najstniki smo. In ne razumejo, da nas puberteta daje. (C128) Pa skos govori da njeni rejenci prejšnji niso nikoli jezikali, ampak jaz tega ne verjamem. (C129)

Torej vas primerja z drugimi rejenci?

C: Ja. (C130)

Pa ima ona še svoje otroke?

C: Ja, 2. (C131)

Kako se pa z njimi razumeš?

C: Ja v redu. Unedva itak nič ne rečeta, če kaj jezikam. (C132)

Pa misliš, da bi stopila na tvojo stran ali na rejničino?

C: Verjetno da bi z rejnico potegnila, ker je njuna mami. (C133)

Se kdaj počutiš zapostavljeno?

C: Pač, da me nimajo radi se počutim. (C134)

Imaš tak občutek, ali si mogoče kdaj slišala s strani rejnikov, da je tako?

C: Ne, nikoli niso rekli da me nimajo radi, samo občutek pa imam tak, da me res nimajo. (C135)

Kaj pa pri delu? Je kdaj tako, da moraš ti kaj narediti, oni pa ne?

C: Ja oni tudi delajo. (C136)

Potem tukaj ni razlike. Kaj si želiš od rejnikov?

C: Ja, želim si da bi se več pogovarjali, da bi me poslušali. (C137)

Na koga bi se prej obrnila, na rejnico ali socialno delavko?

C: Na socialno. (C138)

Ali za v prihodnje načrtuješ, da bi to povedala, kar si do sedaj nisi upala. Ali pa če zbiraš pogum, da boš to enkrat povedala?

C: Bo pri meni ostalo. (C139)

Tudi potem, ko enkrat ne boš več v rejništvu?

C: Ja, zaradi tega, ker se nočem z rejnikom ubadati skos. (C140)

Bi želela še kaj dodati?

C: Ne.

Zapis pogovora z osebo Č

STAROST:17

DATUM: 26.4.2016

TRAJANJE: 30 min

KRAJ: po telefonu

OPOMBE:

Na trenutke se mi je zdelo, da je bilo sogovorniku težko odgovarjati na vprašanja. Vesela sem, da sva skupaj poiskala način, kako bova glede na vse obveznosti, uskladila čas in opravila pogovor.

INTERVJU:

Koliko si star?

Č: 17 (F1)

Kako dolgo si že v rejniški družini?

Č: V rejništvu sem že 11 let. (Č2)

Imaš kakšnega brata ali sestro? Si samo ti v rejništvu? Lahko nekaj več poveš o tem?

Trenutno sva z bratom skupaj v rejniški družini. Bil je še en brat, ki pa je potem šel živeti k očetu. Druga dva brata sta pa v *. (Č3)

Koliko vas je vseh otrok trenutno v rejniški družini?

Č: Več nas je. Še 2 sta. (Č4)

Kakšna je tvoja definicija rejništva?

Č: To je pa težko vprašanje. Rekel bi, da podobno kot vsaka druga družina, samo da starši niso tvoji pravi starši, ampak njihovo vlogo igrajo drugi starši. (Č5)

Kako kličeš svoje rejnike?

Č: Kličem ju mami in ati. (Č6)

Svoje biološke starše poznaš?

Č: Ja, poznam. (Č7)

Kako pa kličeš starše?

Č: Starše pa tudi kličem ati in mami. (Č8) Vem, da je moja biološka mami moja mami in bo vedno ostala mami. Nihče je ne more zamenjati. In prav tako ati. Nihče ne more zamenjati njune vloge, da sta moja prava starša. (Č9) Vendar/ ker rejniki skrbijo zame in sem se jih navadil, tudi njih kličem ati in mami. (Č10)

Kako se počutiš v rejniški družini?

Č: Sem zadovoljen. Včasih je pozitivno, včasih negativno. Odvisno od počutja. (Č11)

Si lahko malo bolj natančen in mi razložiš kaj to zate pomeni pozitivno in kaj negativno?

Č: Ja, pozitivno, da se fajn razumemo, negativno pa, da mi včasih kaj tudi ni všeč in se skregamo. (Č12)

Rekel si, da se dobro razumete – s kom ?

Č: Ja z drugimi, ki so v rejništvu, pa tudi z rejniki. (Č13)

Je kaj takega, kar ti v rejniški družini ni všeč?

Č: Ja. Da bi živeli bolj v mestu in bi se lahko družil s prijatelji. (Č14)

Si kdaj razmišljal o tem, da bi zamenjal rejniško družino?

Č: Ja, o tem smo se že pogovarjali, samo potem ni bilo nič. Zdaj ne bi šel več drugam, ker sem se že navadil na okolico in dobro skrbijo zame. (Č15)

S kom točno si se pogovarjal o tem?

Č: V rejniški družini smo se pogovarjali. (Č16)

Lahko kaj več poveš o tem?

Č: Pogovarjali smo se o tem, kako naprej, ker se nismo razumeli. Ampak potem smo se kar nekako pogovorili in se od takrat dobro razumemo. Sem ostal in danes sem še vedno tukaj. (Č17)

Se ti zdi, da je bolje, da si v rejniški družini kot pri bioloških starših?

Č: Ja, sploh ne vem kaj bi bilo z mano, če ne bi šel v rejniško družino. (Č18)

Si se v rejniški družini kdaj počutil zapostavljenega?

Č: Včasih sem res imel tak občutek, da sem zapostavljen in po navadi smo se takrat skregali. So mi rekli, da to ni res, da se tako samo meni zdi. (Č19)

Da bi se o tem potem posebej pogovarjali pa ne?

Č: Ne, da bi se prav usedli in zmenili.. kaj v tem smislu? To pa ne. (Č20)

Kaj praviš na to, da bi imel možnost izbrati svojo rejniško družino.

Č: Ne vem. Zdi se mi, da sem bil premajhen. Edino to bi izbral, da bi bil bolj v mestu. (Č21)

O razlogih zakaj si v rejniški družini govoriš?

Č: Tudi. Ampak po navadi samo prijateljem, če kaj vprašajo. (Č22)

Bi meni zaupal razloge zaradi katerih si prišel v rejniško družino?

Č: Lahko. Živel smo v *** in sta šla starša narazen. In potem se nista mogla odločiti, pri komu bi živeli. Mami je psihično bolna, oči pa je bil večino časa v službi. In tako noben ne bi mogel skrbeti za nas. (Č23)

Si bil o tem, da odhajaš v rejništvo obveščen – si se o tem s kom prej pogovarjal?

č: Noben ni nič omenjal, samo prišlo je do tega. Spomnim se, da so nekega dne prišli s centra in nas odpeljali. (Č24)

Od kje so vas odpeljali?

Č: Od doma. Mislil sem, da gremo nekam na obisk ali na kakšen izlet. (Č25)

Kako si potem izvedel, da ne greš na izlet ali na obisk, ampak da odhajaš v rejniško družino?

Č: Socialni delavki sta med vožnjo začeli govoriti o tem, da gremo nekam živeti. (Č26)

Se mogoče spomniš kaj sta rekli?

Č: Ne vem točno kaj, zdi se mi, da sta rekli, da bomo šli k enemu stricu in teti, ki imata enega otroka in da bomo živeli pri njih. (Č27)

Se o tem kdaj s kom še pogovarjaš?

Č: Včasih, če kdo vpraša. Drugače se o tem pogovarjam z rejniki in pa s prijatelji. (Č28)

Se ti zdi pomembno, da poznaš razloge za vstop v rejniško družino in potek namestitve v rejniško družino?

Č: Ja, se mi zdi, ja. Ker sem tudi sam hotel vedeti, zakaj je prišlo do tega. (Č29). Pa v bistvu je tudi mami mojega očeta prijavila, da nas tepe in je prišla policija. Ampak ati nas ni tepel. Če smo bili poredni, nas je kdaj udaril, ampak kar tako pa ne. (Č30)

Kdo bi po tvojem mnenju moral otroke pripraviti na premestitev oz., kdo jim bi moram povedati da odhajajo v rejniško družino?

Č: Kdorkoli, samo da pove. (Č31)

Kakšno mnenje imaš o svojih starših?

Č: Imam jih rad. To, da ne skrbita zame in sem v rejniški družini jima ne zamerim. (Č32)

Imaš stike s starši in kako pogosti so?

Č: Stike imam z obema, pogosteje grem k očiju... No, dalj časa sem z njim. (Č33) Stike so določili na centru -enkrat na mesec en vikend. (Č34) K očiju grem tretji vikend v mesecu, z mamico pa se vidim na centru zadnji petek v mesecu. (Č35)

Si zadovoljen s tako razporeditvijo in pogostost stikov?

Č: Zdaj sem se že navadil. (Č36)

Bi si želel več ali manj stikov?

Č: Je v redu tako, kot je. (Č37)

Glede na to, da imate določene termine, kaj se zgodi, če kdo ne more?

Č: Ja če kdo pač ne more, se pa dogovorimo za kdaj drugič. (Č38)

Kako potekajo stiki na centru? Pod nadzorom, ali se na centru srečujete samo zaradi prostora?

Č: Na centru je pri stikih prisotna tudi rejnica. (Č39)

Te to moti?

Č: Ne, ne moti me, da je prisotna. (Č40)

O čem pa se pogovarjate na stikih?

Č: O navadnih stvareh, kako smo, kaj delamo in tako.. (Č41)

Kako bi opisal mami in očija?

Č: Ati je hitre jeze, mami pa je zelo čustvena. (Č42)

Kako se razumeš s starši?

Č: Dobro. (Č43)

Mogoče veš kako se starši razumejo z rejniki?

Č: Mislim, da v redu. Tako oči kot mami. Razen enkrat je imela mami probleme s tem, kdo je mami, ker tudi rejnico kličem mami. Samo smo ji potem povedali, da je ona prava mami in nobena druga ne more biti mami. (Č44)

Mogoče veš kakšno mnenje imajo rejniki o tvojih starših?

Č: To pa ne bi vedel. (Č45) Ko pridem domov iz stikov vprašajo, kako in kaj. Pač, kako je bilo, ampak nič posebnega. (Č46)

Ti je to v redu, bi želel vedeti kaj več?

Č: Ne, je tako čisto ok. (Č47)

Kako pa je s stiki? Te rejniki pri tem vzpodbujajo?

Č: Vedno me vprašajo, kako bi mi bilo prav. (Č48)

Kakšna srečanja pa imate s socialnimi delavkami in delavci?

Č: IPS večkrat na leto, ampak brez staršev. (Č49)

Se ti zdi to v redu, da starši niso prisotni?

Č: Ne vem če bi bilo smiselno da bi bili tudi starši, ker je tako narejen, da se pogovarjajo z nami. (Č50)

Kako pogosta so tovrstna srečanja?

Č: Enkrat ali dvakrat na leto. In je to čisto dovolj. (Č51)

Zaupaj svoji socialni delavki?

Č: Ne vem. Ji zaupam. Bi bila na voljo, če bi jo potreboval. (Č52)

Če bi prišlo do kakšne težave, bi prej povedal rejnikom ali socialni delavki?

Č: Prej bi povedal rejnikom. No, po navadi najprej povem prijateljem, potem pa rejnikom. (Č53)

Kaj so po tvojem mnenju naloge rejnikov?

Č: Naloge rejnikov so, da lepo skrbijo za otroke, da jim nudijo, kar rabijo - za šolo pa obleke, pa hrano.. (Č54)
Meni nič ne manjka. (Č55)

Bi si še kaj želel od rejnikov?

Č: Ne.

Kako pa bi opisal ali naštel naloge socialnega delavca?

Č: Ne vem. (Č56)

Da je mogoče mediator, da ureja stike in dogovore, upošteva otroke v rejništvu.. kaj takega mogoče?

Č: Ja, nekaj takega ja.. da je nek koordinator, da ureja stike. (Č57)

Je kaj takega, kar bi si še želel od socialne delavke?

Č: Ne vem. (Č59)

Bi želel še kaj dodati?

Č: Ne.

Zapis pogovora z osebo D

STAROST:17

DATUM: 8.4.2016

TRAJANJE: 30 min

KRAJ: V lokalu

OPOMBE:

Malo se ji je tresel glas, imela sem občutek, da je bila pred vsakim mojim vprašanjem v velikem pričakovanju. Ko ni vedela, kako naj odgovori, pojasni, je vedno pogledala prijateljici in se zasmejala. Ni se mi zdelo, da bi prisotnost njenih prijateljic kakorkoli vplivala na njene odgovore. Pri določenih vprašanjih sem opazila, da se ji v očeh nabirajo solze.

INTERVJU:

Živjo, D. Hvala, ker si se odzvala mojemu povabilu.

D: Ja, ni problema. Ali sta lahko moji prijateljici tudi zraven?

Ja, seveda. Če tebi ne bo problema odgovarjati na vprašanja pred njima, oz. če ti bo lažje, seveda.

D: Ma saj tako ali tako že vse vesta.

Zmenjeno. Intervju je anonimna zadeva, kar mi boš povedala, ne bo šlo do rejnice ali socialne delavke, tako da brez skrbi.

D: Ok.

Ko boš pripravljena, lahko začneva

D: Ja, lahko.

Dobro. Torej ti si D. Koliko si stara?

D: Stara sem 17. (D1)

Kako dolgo že živiš v rejniški družini?

D: Od 2. leta naprej. Se pravi... 15 let.(D2)

Živiš 15 let v isti družini?

D: Ja, že 15 let živim v isti družini. (D3)

Kaj zate pomeni rejništvo?

D: Kako naj to povem? (D4) Pač, če te starši ne morejo vzgajati, da majo kakšne probleme, greš potem k eni družini, ki te vzame. In potem, če ti tam ni všeč, greš lahko drugam. (D5) Če te posvojijo, si skos tam, če si pa v rejniški, greš pa lahko k družini ali pa v dom ali kaj je že.. zavod. (D6)

Ali bi mi lahko povedala kaj si mislila s tem, ko si rekla da imajo kakšne probleme? Ali jih lahko nekaj našteješ?

D: Ja, recimo probleme z drogo, ali pa kakšne psihične težave, da se kregajo. (D7)

Dobro. Kako ti je všeč v rejniški družini?

D: V družini mi je všeč tako tako. Je v redu, lahko bi bilo pa še kaj boljše (smeh). (D8)

Kaj bi lahko bilo boljše?

D: Lahko bi me malo več pustili ven hoditi. (D9)

Se pravi, da bi imela več svobode?

D: Ja, tako, malo več svobode. (D10) So obdobja, ko se razumemo in ko jaz hočem eno, oni drugo. Ampak na splošno se pa dobro razumemo. (D11)

Misliš, da je zate boljše, da živiš v rejniški družini?

D: Mislim, da je boljše, da sem tukaj, ker pri atiju ravno ne bi mogla živeti. (D12) Pač, boljše je, ker vse dobim. No, dobim tisto kar moram, da lahko normalno živim. (D13)

Kaj misliš s tem, da pri njemu ne bi mogla ravno živeti?

D: Oči ne mora skrbeti zame. Sam ima težave in zame preprosto ne bi mogel skrbeti. (D14)

Če bi mela možnost iti v drugo rejniško družino, bi šla?

D: Ko sem bila mlajša in sem imela svoja obdobja, in ja, sem želela iti živeti drugam. Danes pa se že toliko poznamo in je zdaj to že moja družina in ne bi šla. (D15)

Kako pa kličeš svoje rejnike?

D: Rejnike kličem mama pa ata. (D16) Še dva ki pa živita zraven, pa po imenu.

Imajo še kakšne svoje otroke?

D: Ja. Rejnika imata tri svoje hčerke. (D17)

V rejništvu si pa samo ti?

D: Ja, v rejništvu sem zdaj ostala samo še jaz. Bilo nas je veliko. Vedno je bil še kdo, vendar so že odrasli in so odšli. (D18)

Boš z 18 leti, ko boš mela možnost, da greš, šla, ali si želiš ostati?

D: Bom ostala tudi, ko bom 18 let. Dokler bom hodila v šolo, bom živela tukaj. (D19)

Pa potem? Jih boš potem, ko boš na svojem kdaj obiskala?

D: Ja, itak, tudi ko bom na svojem jih bom kdaj obiskala. (D20)

Drugače z drugimi, če te kdo vpraša o rejništvu, govoriš o razlogih zakaj si v rejništvu?

D: O razlogih za rejništvo je odvisno, kdo me vpraša. Če je kdo, ki ga ne poznam, ne govorim, če je pa kdo ki ga poznam, pa ja. (D21) Ni mi drugače problem povedati zakaj, če pa koga ne poznam, pa res ne govorim. (D22)

Meni bi zaupala kaj točno so bili razlogi?

D: Ja. Pač starša sta bila na drogah in zato sem šla. (D23)

Pa se je zdaj že kaj izboljšalo?

D: Izboljšalo se ni ravno. (D24) Moj ati je še zmeraj na drogah. In je že toliko časa v tem, da se ravno ne mora odvaditi. (D25)

Se pravi, je toliko že odvisen?

D: Ja.

Smem vprašati, o kakšni odvisnosti je govora?

D: Ja pač, koliko sem nazadnje videla, »Šmrka« (D26)

Kaj pa mami? Živita skupaj?

D: Moja mami je že umrla. (D27) Ati pa sam živi. V bistvu sploh ne vem kako točno živi. (D28) To bi se morala zmeniti s socialno, če bi jaz hotela iti pogledati kje točno je in kako je. Vem sicer njegov naslov, ampak še nisem bila tam. (D29)

Oprosti, nisem vedela. Kako da še nisi bila nikoli tam?

D: Ne vem, nikoli se nismo dogovorili, da se tam dobimo, sama pa tudi ne bom kar šla tja. (D30)

Misliš, da bi bilo narobe, če bi kar prišla na obisk?

D: Ne vem. Mogoče tudi. Ali ga pa mogoče ne bi bilo sploh doma. (D31)

Pa bi si želela videti kje živi?

D: Ja bi želela. Na sploh bi se lahko večkrat videli. (D32)

Kako je potem s stiki z njim?

D: Stiki so bolj malo. Vidimo se parkrat na leto. Ful malo. Včasih se pa pokličeva, pa se kaj pogovoriva. (D33)

Se pravi nimaš rednih stikov, npr. vsake dva meseca ali pa vsako drugo soboto...

D: Ne, rednih stikov v smislu da bi bili tako določeni ni. (D34) Takrat ko je bila mami še živa, smo se nekaj pogovarjali, kao da bi prišli enkrat na mesec na obisk, da bi se videli, samo potem ni bilo tako. (D35)

Mogoče veš, zakaj nikoli ni prišlo do realizacije?

D: Am.. ne vem, ne spomnim. Vem, da se je samo govorilo o tem in potem tako ostalo. Mami je po tem umrla in je samo še oči ostalo. (D36)

Si se mogoče kdaj pogovarjala o tem in veš kako je bilo ob namestitvi v rejniško družino? Ti je kdo povedal... ste se kaj pogovarjali?

D: To, kako točno se je dogajalo, ravno ne. Vem, da sem prišla septembra. (D37)

Drugače se ti zdi pomembno, da to veš oz. da bi morala vedeti?

D: Ja, zakaj sem prišla, to vem. Kako sem prišla, pa sploh nisem razmišljala. (D38)

Pa bi mogoče zdaj, ko se pogovarjava o tem, razmišljaš, da bi pa mogoče bilo dobro in zanimivo izvedeti?

Ali pa da bi prebrala kakšen dokument?

D: Ja, lahko bi zdaj razmišljala o tem, ampak nekako se kar ne obremenjujem s tem. Zdaj živim, kakor živim in je čisto ok, nič mi ne manjka. (D39)

Kdo pa po tvojem mnenju je dolžan povedati otroku, da gre živeti drugam, vsaj za nekaj časa?

D: Ja, pač da greš živeti drugam, morajo povedati njihovi starši. (D40)

Razlog?

D: Ja zato, ker so pač njegovi starši in je prav, da starši povejo. (D41)

Ok. Kaj si misliš o svojem atiju? Kako bi ga opisala kot in kolikor ga poznaš?

D: Hm. Kadar se vidimo je trezen. Ok, nazadnje ni bil. (D42) Tako no, ne vem kaj točno bi rekla. Je v redu, se da normalno pogovarjati z njim. (D43)

Kaj pa se recimo pogovarjata ko se vidita?

D: Pogovarjava se pa v bistvu prav o vsem. O šoli, o drugih stvareh, ki pridejo. (D44).

Je kdaj rekel, da si želi, da bi spet skupaj živela?

D: Da bi rekel, da bi rad, da bi živela skupaj, se ne spomnim. (D45) Ne vem, ne.

Pa si ti kdaj razmišljala o tem?

D: Ja, sama sem nekaj razmišljala o tem, samo verjetno da ne bi. Zaenkrat ne. Toliko sem se že navadila življenja tukaj, da mi je čisto všeč, tako kot je. (D46)

Lahko kaj več poveš o tem?

D: Ja, da bi bilo dobro, če bi se več videla, ampak trenutno mi je tukaj čisto všeč in navadila sem se že. Vsaj dokler ne bom končala šole, bom ostala tukaj. (D47)

Kako pogosto pa si v stiku s socialno delavko?

D: Ja, IPS so dvakrat na leto. (D48) Pa če kdaj kaj pride, pride socialna tudi do nas. (D49) Pridemo mi v XY ali pa oni k nam. Tam nas je dosti, ki smo v rejništvu, pa pridejo vse obiskat. (D50)

Se ti drugače zdi, da se dovolj pogovarjate?

D: Meni se zdi v bistvu dovolj, kolikor se pogovarjamo. Itak se vedno vse pogovorimo, kar se imamo za pogovoriti. (D51)

Kaj pa recimo z rejniki? Se z njimi kaj pogovarjaš o starših?

D: Ja, tudi z rejniki se pogovarjam o starših. (D52)

Kaj pa?

D: Ja pogovarjamo se ne tako veliko. Pač pogovarjamo se, če gremo k sestri in se potem še z očijem vidimo. Se zmenimo, da bi se še z njim videli in se potem dogovorimo kdaj pa kje pa kako. (D53)

Da bi imeli kakšne večere ali posebne trenutke, pa ne?

D: Ne, kakšnih prav posebnih priložnosti ali načrtovanih pogovorov ni, to smo se vedno sproti pogovarjali. Priložnostno. (D54)

Po stikih npr.?

D: Pri stikih sta itak zraven. (D55)

Aha, ste vsi skupaj. Ali se z rejniki pogovarjaš o dobrih in slabih stvareh svojih staršev?

D: Ja, meni je rejnica razlagala, da bila super starša, če bi jima uspelo nehati. Tako no, rekla je, da bi bila res dobra starša, če bi se zrihtala. Samo se pač nista. (D56)

So drugače rejniki in ati v kontaktu?

D: Ja včasih tudi ati mojo rejnico pokliče. (D57)

Kako je pa s socialno delavko? Kako se ti razumeš z njo. Se ti zdi, da ti pomaga, te podpira, te posluša?

D: Ja socialna me skos posluša, v redu se razumemo. (D58)

Dobro. Se z njo kaj pogovarjaš o svojih starših in razlogih? Ali pa napredku?

D: Ja, pogovarjamo se bolj o tem, kolikokrat se naj bi videli. Da bi se morali večkrat videti. (D59)

Torej te vzpodbuja pri stikih.

D: Ja pri stikih me vzpodbuja. (D60) Pa sej to se tudi z njim. /Ko on pride k njim, se tudi to pogovarjajo. (D61)

Kako se pa tebi zdi potem glede stikov?

D: Ja jaz sem v bistvu že rekla, da bi rada, da bi se več videla. Ampak to je odvisno tudi od atija. (D62)

Torej, če te prav razumem, da bodo probali v tej smeri kaj narediti, če seveda bo oče pristal na to, če bo pokazal pripravljenost?

D: Ja, samo... Mislim, /reče ja, da se bomo večkrat videli, samo potem ni tako. (D63) Velikokrat ne utegne, pa ne navede konkretnega razloga, zakaj ne. Če ga kaj vprašam o tem, mi reče, da si je želel srečati, samo je imel opravke. Potem pa ne sprašujem več, za kakšne obveznosti je šlo. (D64)

Kako se drugače počutiš, ko si z njim?

D: Ko sem z njim, se počutim v redu. (D65)

Si ga vesela? Npr., da bi ga nekje srečala, bi ga objela, pozdravila?

D: Ja, bi. / Rada ga imam. Če bi ga nekje srečala, ja, bi ga objela. (D66)

Kako se pa počutiš, ko govoriš o njem?

D: Normalno. Sej se to velikim dogaja. Ni me sram. (D67)

Boš atija obiskovala tudi ko bo rejništvo končano? Mu boš predstavila svoje otroke?

D: Ja, bom. Bom ga obiskala tudi, ko ne bom več v rejništvu, ko bom na svojem in bom imela svoje otroke. (D68)

Kaj bi si pa še želela od socialne delavke ali pa rejnice. Ali v zvezi s tabo, starši.. ?

D: S socialno delavko je v redu. (D69)

Kaj pa misliš da so njene glavne naloge v rejništvu?

D: Ja, pač socialna je zato, da pomaga izboljšati situacijo, kakršna je, kolikor se da. (D70)

Se ti zdi, da dovolj pozornosti posveti in tebi in atiju?

D: Ja, pozornosti je dovolj. (D71). Saj se veliko ukvarjajo tudi z njim. (D72)

Kaj bi si pa rejniki? Kaj npr so njihove naloge?

D: Rejniki pa... da so ti starši v bistvu. Te poslušajo, ti pomagajo. (D73)

Se ti zdi da se dovolj pogovarjate?

D: Ja, dosti se pogovarjamo. (D74)

O čem se pogovarjate?

D: Pogovarjamo se o tem, kakšna je situacija, kako bi lahko bilo, kaj bi se moralo spremeniti in zakaj. (D75)
Lahko bi rekla da sem mogoče res lažje sprejela tako situacijo, ker /me rejniki podpirajo in stojijo ob strani. (D76)

Si kdaj s socialno delavko 1: 1?

D: Ne. (D77)

Bi mogoče želela biti?

D: Meni je itak vseeno. Itak ni nič takega, da bi mogla bit sama z njo. (D78)

Na koga bi se najprej obrnila. Na rejnico ali socialno delavko?

D: Prej bi se obrnila na rejnico. No, še prej pa sploh na prijatelje. (D79)

Imate kmetijo?

D: Ja.

Moraš veliko pomagati?

D: Ne silijo me. Če imam kaj drugega za delat, pač ne grem pomagati. (D80)

Bi želela še kaj dodati? Kaj bi svetovala meni ali bodočim rejnikom kako bi mogli delati z otroki v rejništvu?

D: Rejniki naj delajo tako kot s svojim otroci. Ne bi jih smeli tako obravnavati, da so kaj slabši, ker niso njihovi otroci. To se ne sme delati. (D81).

Pri tebi se je to kdaj zgodilo, da bi imela občutek manjvrednosti?

D: Ne, občutka manjvrednosti prav nikoli nisem imela. Vedno nas je bilo par otrok in mislim, da smo imeli vsi enake pogoje. (D82)

Te kdaj primerjajo s starši?

D: Ne. (D83)

Tako recimo, da bi imeli slab dan, da bi bili kaj jezni nate in rekli, Ah saj si ista kot...

D: Ne, nikoli. (D84)

Mogoče še to. Glede na to, da je ati na drogah, me zanima, kakšen odnos imaš ti do drog? Ti je ravno zaradi tvoje izkušnje to tabu, se jih izogibaš?

D: Ne vem. Da bi zaradi očija imela kakšne posebne težave glede tega, ali da bi jih videla kot neko grožnjo, ne. (D85)

Mogoče tudi ti konzumiraš kakšno?

D: Ja no, pač, travo kadim (smeh). Ampak več pa ne. (D86)

Aha. Ampak drugih drog ne zato, ker se tebi to ne zdi v redu, ali mogoče tudi zaradi staršev?

D: Pač meni se ne zdi to ok. Oči tukaj ne igra kakšne posebne vloge. (D87)

Kaj praviš na to, da bi imela možnost izbirati rejnike?

D: Ne vem če bi bilo kaj drugače. (D88)

Zakaj tako misliš, lahko utemeljiš?

D: Ja ker sem itak bila še majhna ko sem prišla in nisem ravno vedela za kaj se gre. Ne vem kako bi si lahko sploh izbrala »ustrezne« rejnike. (D89)

Hvala.

D: Ja ni kaj, upam da sem povedala dovolj.

Zapis pogovora z osebo E

STAROST: 16

DATUM: 14.4.2016

TRAJANJE: 2 uri

KRAJ: na domu

OPOMBE:

Na pogovoru sta bili prisotni sestra sogovornice, ki je skupaj z njo nameščena v rejniško družino in rejnica. Sestro sem sprva želela vključiti v pogovor, ker pa ni želela, sem intervju opravila sam z osebo E. Dobila sem občutek, da je oseba E pri pogovoru potrebovala svojo rejnico. Vmes je prišel tudi rejnik – vprašal nas je, kako nam gre, nato pa nas pustil same.

INTERVJU:

Kaj je tvoja definicija rejništva? Kaj zate pomeni rejništvo, rejniška družina?

E: To je, ko tuji starši pomagajo drugim družinam, ker starši niso zmožni vzgajati otroka, ali pa ker so kakšna neustrezna dejanja, ker starši pač tega ne zmorejo in jih vzamejo in dajo v rejniško družino, kjer jim je po mojem boljše. (E1)

Kako ti je trenutno všeč v rejniški družini?

E: Super je. (E2)

Se dobro počutiš? Kakšni so odnosi?

E: Fantastično se počutim, odnosi so super. Res ne bi moglo biti boljše. (E3)

Misliš drug z drugim in z rejniki?

E: Ja.

Je več otrok v rejništvu, kako se z njimi razumeš?

E: Ja, sestra pa še 2 sta. (E4) Tudi z njimi se super razumem, kot da bi bili bratje in sestre. (E5)

Misliš, da je zate boljše, da živiš tukaj?

E: Meni je boljše tukaj. (E6)

Lahko poveš kaj več?

E: Ker sem že dolgo tu in sem se navezala nanju in ju imam rada. Pa veliko sta nas naučila o življenju, pa ko so bile kakšne napake. (E7)

Koliko si bila ali pa si obveščena o vstopu v rejniško družino?

E: Ja, tako majhna sem bila, da se ne spomnim. (E8)

R: Ja, ne zavedata se, da sta sploh v rejništvu. Jih pravzaprav s tem drugi obremenjujejo. Vesta, da sta v rejništvu, drugače pa imam občutek, da ne občutita. (RE1)

Ste se kdaj pogovarjali o tem, zakaj si v rejništvu?

E: Ja, zakaj sva s sestro v rejništvu, smo se pogovarjali. (E9)

Kaj ste se pogovarjali? O razlogih zakaj sta tukaj, zakaj tukaj ostajata?

E: Ker niso mogli skrbeti za naju s sestro. (E10)

Še kakšni drugi razlogi? Nasilje, zanemarjenost?

E: Zanemarjenost. (E11)

R: Ja, zanemarjenost. (RE2)

Koliko se pogovarjate o tem?

E: Veliko. (E12)

Je to priložnostno, ko se kdo spomni in vpraša, ali imate kakšne večere, urice...

E: Če imam kakšno vprašanje, stopim do njih in jih vprašam in povesta. (E13)

Imate odprt odnos glede tega?

E: Ja. Nikoli jima ni problem odgovoriti na naša vprašanja, pa naj bo to karkoli. (E14)

Kdo po tvojem mnenju bi moral otroku, ki odhaja v rejniško družino, to povedati?

E: Starši. (E15)

R: Čeprav običajno starši te sposobnosti nimajo. Velikokrat sami ne vidijo, da delajo narobe in običajno so socialni delavci tisti, ki obiskujejo na domu in raziskujejo in razložijo zakaj bi bilo boljše. (RE3)

Koliko imaš stikov s starši?

E: Nič. (E16)

Ti je tako v redu?

E: Ja, tako mi je čisto v redu. (E17)

Kako to, da nimate toliko stikov?

E: Mi ni do tega. Tukaj sem prišla zelo majhna in sem se od takrat že zelo navezala in nimam niti želje, da bi. (E18)

Je bilo od vedno tako malo oz. sploh nič stikov?

E: Mislim da od vedno. (E19)

R: Ja. Bili so samo kakšni telefonski pogovori, ali pa nekje na začetku rejništva. Dva obiska sta bila. (RE4)
)Ravno danes smo se pogovarjali o tem, je rekla ena deklica, zakaj naj bi ji to kaj pomenilo, če jih niti ne pozna. (RE5)

Pa so bili stiki pod nadzorom?

R: Ne. Največkrat jih je pripeljala socialna delavka, malo pod prisilo. (RE6) To so starši, ki so, jaz bi rekla, otopeli. Jaz jih sicer ne obsojam nikoli. Tudi povem, da jih ne obsojam, ampak ne znajo drugače živeti. In na kratko povedano, če jih nekdo prime za roko in odpelje, bodo šli, če ne pa ne. Nimajo te sposobnosti skrbi za otroka. (RE7)

Rejnica je nekaj že povedala o starših. Kaj si pa ti misliš o njih? Kakšno mnenje imaš o njih?

E: Negativno. (E20)

Si jezna? Kaj ti ni všeč?

E: Jaz sem zelo jezna, ker bi se lahko vsaj potrudila. Kakor rejnica pravi, če imaš željo, se lahko potruđiš. Tako da sem vzela to, kot da se nočeta več zanimati za naju. In takrat sta se mi zamerila. (E21)

Pa misliš, da če bi poklicala, da bi se odzvala?

E: Ne bi sploh klicala. (E22)

Če bi poklicala, kaj misliš, da bi rekla?

E: Po mojem bi si želela, da bi prišla, samo iz moje strani.. Jaz ne bi šla. Smo že prej med kosilom govorili, da hočejo imeti obiske, ampak sem proti temu. (E23)

Torej če te prav razumem, so starši izrazili željo, da bi prišla? To preko centra ali kako?

R: Ja v rejništvu je tako. Enkrat letno so IPS in v teh skupinah so tudi starši. Do zdaj so sodelovali. (RE8)
Ravno danes sem dobila obvestilo in socialna delavka jih je kar postavila pred dejstvo, da bi bilo fino, da bi se malo dobili in če sta dekleta za to. In na to vprašanje sta potem odgovorili, da ne bi, da jih ne zanima in smo tako zdaj še v stvari dogovora. (RE9)

Potem s strani socialne delavke je neka pobuda.

R: Tako. Socialni delavec po navadi da pobudo, da se ti stiki.. Je naloga, da se stiki spodbujajo ampak včasih je pač to nemogoče. (RE10)

Razumem, ja.

R: Jaz v tem primeru vidim nek tak pritisk. Sicer se ne izvaja pritisk nad dekleti, ampak njima ni to lahko. Ker toliko let, tisti klic telefonski, ali pa mogoče je bila celo moja pobuda – pobuda rejnice, da bi se kartice za novo leto napisale. In potem tisto smo nekako, pod eno prisilo bom rekla, napisali. Sem bila že skoraj sitna in vztrajna, da smo napisale. In potem je mama tudi odpisala, tako da nek nivo stikov obdržimo ampak njima ni lahko. Tukaj je njihov dom, tukaj.. No, kar sami naj povesta. (RE11)

E: Tukaj se tako dobro počutim, da ne rabim nobenih stikov z njima. (E24)

Ali se kdaj pogovarjate o svojih starših in o čem teče beseda?

E: Sploh ne sprašujem. Če slučajno kaj nanese, se pogovorimo. (E25)

Lahko poveš kaj več, kaj te je zanimalo, kaj te zanima.

E: Nič. (E26)

Mogoče kako sta, kaj počneta, kako izgledata?

E: Nič ne vem o njih in niti nočem vedeti. (E27)

Se mogoče spomniš, kaj ste se nazadnje pogovarjali?

E: Ne vem. (E28)

Ste jima vi mogoče kdaj razložili in pojasnili, ko sta bili še manjši?

R: Ja. Jaz vedno rečem, ne obsojat staršev, čeprav jim je težko razumeti zakaj. (RE12) Ampak nekako niso sposobni. (RE13) Jaz vedno rečem, mama vas ima sigurno nekje rada. (RE14) Ima tisti delček v sebi, ko pomisli na svoji dekleti, ampak nima pa sposobnosti.. Ne zmore. (RE15) Jaz rečem, da starši ne zmorejo dat to od sebe, »zdaj bom pa jaz poklical po telefonu«, ampak vedno rabijo neko spodbudo. Vedno jim rečem, zakaj je do tega prišlo - ker je tudi njihova mamica imela otroštvo zelo trpinčeno, je bila tudi sama trpinčena. Mama je bila baje alkoholik, tako da je bilo tudi iz prejšnje generacije neugodno. Tudi ona ne zna drugače živeti (RE16)..

Največkrat se s tem sprijaznijo. /Jaz vidim eno otopelost staršev, nemoč. (RE17) Če bi bila mogoče bližina – da bi bili starši iz neposredne bližine, bi bili mogoče večkrat stiki, tako pa daljava.. No, čeprav to ni razlog, saj so telefoni, saj se pisemčka. Dekleti mi rečeta, da bi lahko poklicala. Ravno prej sta rekli, da 12 let ni bilo za en avtobus denarja, se pravi, da bi se lahko potrudila. (RE18) Ampak jaz jih razumem in na drugi strani razumem tudi starše. (RE19) Vedno pravim, ne staršev obsojati, dejmo raje prisluhniti in pomagati, če bo kdaj treba. Ne neko hudo zamero imeti. To vedno rečem, da ne smeta imeti. (RE20)

Super. Kakšen se vam zdi pa da je odnos socialne delavke do staršev? Se z njo kdaj pogovarjaš o svojih starših?

E: Ja. (E29)

R: V bistvu zadnji stik, ki sta ga imele s socialno delavko, sta izrazili željo, da ne bi imele stikov s starši. In to upošteva. (RE21)

Koliko se ti pa zdi, da te zares posluša in upošteva? Se ti zdi, da bi v primeru, da bi se kaj zgodilo, lahko obrnili na njo?

E: V redu je. (E30)

Kaj pa mislita da sploh je njena naloga v sistemu rejništva?

E: Da upošteva želje, ki jih otroci povemo. Da nas ne pritiska k temu, kar si ne želimo. (E31)

Torej, da ravna po vaših željah.

E: Ja, da kar pač izrazimo, da upošteva. (E32)

Se ti zdi, da je dovolj kolikor veste in se pogovarjate o svojih starših ali bi želel več informacij?

E: Mislim, da je to dovolj. (E33)

Verjetno se s starši nisi veliko pogovarjala o rejnikih?

E: Ne. (E34)

Kaj ste pa npr. počeli na stikih, ali se pogovarjali?

R: Ja telefonski pogovori npr. kako si vpraša. (RE22)

E: Pa kako kaj šola. (E35)

R: Tista odtujenost se kaže. Postavljajo se samo tista splošna vprašanja. (RE23)

Razumem. Bi si od socialne delavke še kaj želela?

E: Ne. (E36)

Pa od rejnikov?

E: Tudi ne. (E37)

Rekla si, da si ne želiš domov, kaj pa mogoče kasneje, ko boš odrasla?

E: Ne. Nič od tega. (E38)

Bi želel še kdo kaj dodati?

R: Lahko še mene kaj vprašate, če vas zanima.

Ste imeli vedno tako dobre odnose, se otroci vračajo nazaj na obisk?

R: Veste kako, imela sem dva, ki sta bila zelo problematična. Iz posebne družine. Smo se trudili nekje do 19. leta. Eden je šel sam potem, za enega pa smo dali odpoved. Potem 2 sta se vrnila v super v odnosih, se še vedno slišimo. Eden pa je bil pa res bolj tak.. Ni se mu dalo pomagati.

Vi tukaj imate samo vrt, nimate kmetije?

R: Samo vrt.

Se vam drugače zdi, da je veliko rejništvo tudi zato, da otroci delajo...

R: No, jaz imam tak pogled na to. Ko sem jaz začela delati, je mene kar dostikrat stiskalo. Zdaj je rejništvo res urejeno. Vsaj pri nas, naš center je super. Morate vedet da smo res na visokem nivoju, tudi evropsko gledano. Ampak ko pa sem jaz to pred 20 leti to opazovala, me je pa zbolelo. Ker sem videla ravno to. Delala sem v trgovini in sem videla, da so nekateri otroci res morali delati. In sem bila jezna na tiste, katere sem pač poznala, da so bili rejniki. Nekateri so bili zelo v redu. Saj delo je meni tako. Če se dela družina, je meni to zelo dobro. Ker med delom se lahko ti pogovarjaš, je lahko lepo in ni nujno da je nekaj pretiranega, kot se je dogajalo na nekaterih kmetijah, kjer so otroci morali zares toliko delati. Če bi jaz danes to še videla, pri teh mojih letih, bi sigurno to preprečila. Če zvem za kaj takšnega recimo.

...

R: Imeli smo dve gospe, ki nista nudili osnovnih stvari. Se je od daleč vidilo, da ne štima. In se je to potem uredilo, ampak zdaj kolikor vidim, je pa v redu. Tudi otroci se dobro počutijo. Veliko se jih obiskuje, veliko hodijo na morje, na počitnice... Jaz sem imela 2 deklici. K nam sta prišli stari.. Ena je šla v prvi razred, ena je bila stara pa 5 let. Mi smo pripravili sobo, igrače in to so bili tako veliki učki. Jaz nisem mogla verjeti. Zakaj ta otrok tako gleda? Premeščeni sta bili iz druge rejniške družine, ki je bila v sporu s starši. Spor je bil med rejnikom in staršem. In potem pogledamo tiste oblekice in vidim, da nima kaj za obleči. Dve vreči poflekanih, strganih in prekratkih stvari. Brez kakršnih koli igrač. In sem potem jaz povprašala naokoli in sem ugotovila, da jih tudi ni hotela v vrtec dajati, ker to je pa fajn. Četudi si ti doma in se ukvarjaš, moraš vsaj leti pred šolo to otroku zagotoviti. Otroku čisto drugače pride v stik z otroki. To rabi. Potem smo jih tudi peljali na morje. In to nista mogli dihat. Pri 6 letih, halo? In da je od 2 leta v rejništvu in enkrat ni šel na morje? Halo? Sama vidim, da ne prenesem toliko vročine, ampak še vedno gremo. Se da tudi našparati.

Res nista nič prinesli. Žalostno, niti ene barbike. Jaz mislim, da takih rejnikov zares ni več. Je rekla potem ena od deklic, da je morala toliko pometati. Ko je prišla h nam tamala je vse brisala, pa sem jo vprašala, kako to da toliko kar naprej dela. JE odgovorila: Ja je rekla teta da moram. Skos je mogla nekaj delati. Pa tudi včasih so bile te rejnine skromne. Bolj so se preživljali s kmetijo. Danes pa sem prav ponosna. / E je bolj tehnični tip. Pomaga na vrtu, najbolje postelje postelje npr. (RE24) Vsak po svoje pripomore za dom. (RE25) F je dobra kuharica že, speče biskvite – je šefica v kuhinji. (RE26) Ko je pa sobota, imamo pa vsi akcijo. Ali pa ko rečem, danes bomo pa pospravili, ker nas ne bo doma in si razdelimo delo. Vsak nekaj. Pa se mi zdi tako najbolj prav. (RE27)

Kaj naj še rečem, moram biti prijateljica, moram biti mama, moram biti malo stroga, malo ljubeča. Vsega po malem. (RE28)

Kako se pa v tem sistemu ujamete z možem?

R: Na papirju pa za sestanke sem res jaz, drugače pa kar oba dobro delava, ni kakšne razlike. (RE29) Povejta vidve kako to doživljata. (RE30) Jaz sem vedno bolj sitna.

E: Tako kot je treba. (E39)

R: Če sem sitna greste h atiju malo potožit a ne (smeh). (RE31)

Drugače se ti zdi, če bi starejša odhajala v rejništvo, da bi bilo prav, da bi imela možnost, da bi si sama izbrala rejnike? Ali da na primer bi se prej videli ali šli za kakšen dan na počitnice k večim družinam?

E: Po mojem bi bilo to boljše ja. (E40)

R: Jaz pa zaupam socialnim delavkam. Ker grejo na teren in si stvari dobro pogledajo. (RE32) Mi imamo tudi izobraževanja in moraš kar malo strokovno gledati. / Ker vsak otrok ne paše v vsako družino. (RE33)

Ja, mora se nekako poklapati.

R: Malo se mora poklapati - po letih, po odnosih, po karakterju, spolu. Ni tako, da bi ti bilo nekje pač všeč. (RE34)

Pa tudi mogoče prvi vtis je čisto drugačen kot dejansko stanje.

R: Ja, zato sem pa tukaj jaz absolutno za to, da se tu odloči stroka, da strokovnjaki to presodijo. Seveda otrok bi se vedno odločil biti tam, kjer bi mu bilo najbolj na izi. (RE35)

Kako pa je bilo preden ste dobili prve otroke? So dejansko bili obiski, pogovori? Kako poteka?

R: Zdaj je to bolj strokovno. 20 let nazaj ni bilo toliko. Je bila samo socialna delavka matičnega centra in center, ki namešča v stikih in sta potem pretehtali kako in kam. Center nameščanja predstavi kakšne družine ima, takrat je bilo tako. Malo se vpraša tudi rejnike kako in kaj bi, da bi lažje shajali, koliko so pripravljeni in zmožni prenesti, ker so težke zadeve. Včasih prideš tudi do tistega roba kje bi obupal. Če samo začetke pogledam.. / A veste, ti gre vse na živce, ker otroci kradejo, zelo veliko jejo otroci, so zanemarjeni. Preden jih to vse, ... traja. Potem so neprespane noči. Ogromno teh noči je, ker so otroci prestrašeni. (RE36) /

Vem da sem imela enega fantka, ki je 3 leta ponoči jokal. In nisi mogel drugega, kot da si šel ponoči k njemu in ga objel, pa da se je prebudil in videl, da ni volk in se je potolažil. Po korakih. Zdaj imam eno punčko, ki v spanju hodi ali pa sedi in gleda ampak je odsotna. Ne boste verjela, ampak sem se velikokrat zavila v deko in zaspala na stopnicah, ker me je bilo strah, da bo padla dol. Ali pa grejo na stanišče, pa te gleda, samo te ne vidi. To se mi zdi včasih hudo, ko se obsoja ljudi kako so...

/Na začetku je vedno težko. (RE37) Spomnim se, ko sta prišli E in F, da sta pobrali vsako drobtinico. To sta bili tako prestrašeni. Toliko je bilo pomanjkanja hrane, da sem morala sproti pomesti vse. Strašno je bilo. To je kar trajalo in trajalo. (RE38) Pa prestrašene, ko smo jih peljali na morje, ker še nikoli nista bili in sta bili prej zaprti v temnem prostoru. Smo prišli v stanovanje in sta začeli jokati. Meni ni bilo jasno, kaj je narobe. Šele ko se je svetloba pokazala, sta dobili zaupanje in smo lahko vstopili. Tako sta jokali. (RE39) In potem smo mi izvedeli, da jih je mama kar zaprla. (RE40) To je bila zelo mlada mamica.. Stara je bila...

E: 17. (E41)

R: Z živci na koncu in tam zaprta notri, brez hrane.

Mogoče veste, kako je prišlo do tega, da je center sploh posredoval, da so videli, da nekaj ni v redu in je začelo ukrepati?

R: Ja, to je tudi pomembno. (RE41) Bili so oddaljeni od mesta. Ena od zidanic je bila prazna ali zapuščena in tam notri so živeli. Po naključju jih je prijavil nek vikendaš. Slučajno. (RE42)

So pa živeli skupaj s partnerjem, no, sta še vedno skupaj?

R: Ja. Potem nekaj časa je center malo skrbel za to situacijo. Tudi preko javnih del je prihajala gospa in spomnim se, da je rekla, da jima je skuhala, so pojedli in tista posodica jo je čakala do naslednjic ko je prišla. Zares zanemarjeno. (RE43)

Kaj pa zdaj?

R: Zdaj je tko z njima. Gospa je nazadnje rekla, da so se preselili. Nekaj časa so bili v bloku, so imeli občinsko stanovanje. Imata pa še dva otroka doma. Večkrat se selijo. Ne dela nobeden, glede na starost mislim, da bo oče 40, mami pa.. še zelo mlada. Oče je nekaj časa delal priložnostno, mama nikoli. (RE44)

Kaj pa je s temi otroki zdaj?

R: So pri njih doma, ampak jim redno pomagajo. Jo malo porivajo in povedjo tole moraš narediti. Ker se je zgodilo, da jim je prišlo na uho, da 3 tedne ni šel v šolo, pa so iz šole klicali na center in vprašali. Take stvari se dogajajo. (RE45) Jaz jih sicer ne poznam dobro. (RE46) Midve se včasih po telefonu slišiva z mamico. Velikokrat je poklicala dopoldan, velikokrat. Samo so dekleta v šoli in sem rekla, dajte raje kasneje poklicat – popoldan, ko bosta doma. (RE47) Ampak sta lažje stike z mano vzpostavila. (RE 48) Vpraša kako je z njima. (RE49) Jaz ji npr rečem, o gospa Š, dober dan, ste poklicala, kako lepo. In ona se čisto stopi. (RE50) Ona je tako vesela, ko ji nekdo reče gospa, ko ji nekdo reče spoštljivo besedo. Veste to tudi druga stran rabi. Starši to rabijo. Raznežila se je, lažje je beseda stekla, lažje je vprašala. Potem je bolj svoje težave povedala, pa če dela prav, pa kaj se dogaja. (RE51) Ti ljudje nekoga rabijo, da jih posluša. (RE52) Imam tisti občutek, da ima ona tudi včasih to v glavi, sej so priskrbljene, saj jim je dobro. Dobila je tisto potrditev. (RE53) Bila je enkrat tudi tukaj, jih je pripeljala oba gospa s centra in sta samo sedela, prestrašena bolj kot ne. (RE54) To pa vedno rečem, da jih ne moremo tako obsojati.

Ja, verjetno ni nikoli prej imela in slišala lepe besede in ne zna ravnati.

R: Saj veste včasih, če nimaš prave vzgoje... Je imela tudi mamica kriva pota, pa kakšna neprimerna vedenja in ni bila potem spoštovana. Zato pa vedno rečem, bodite pošteni, delovni, pridni in te bo družba spoštovala. Ko imaš enkrat slabo ime, je težko, sploh za te ljudi, ki so še bolj sami sebi prepuščeni. (RE55)

Kaj pa stiki s temi otroki? Jih poznaš?

E: Ne poznam jih. (E42)

Pa si želiš, da bi ju spoznala?

E: Ne, ne želim si spoznat. (E43)

Kaj pa vi mislite glede tega?

R: Jaz bom pa takole rekla. /Zdaj čutita veliko zamero. Jima to povem in ju tudi razumem. Samo bo pa prišel čas, vsaj po navadi je tako, ko si malo starejši in se ti postavijo vprašanja, kakšen je zdaj, kako izgleda, kakšna je mama, kakšen je oče, kakšen je brat... Nekega dne bosta sigurno imeli željo. (RE56) Jaz vaju razumem in vsekakor nič ne silim, bog ne daj, vaju zagovarjam.. Ampak nekega dne se to rado zgodi. Lahko pa tudi da ne. (RE57) / Je pa res, da pri nas je njihov dom. /Vedno rečem, težko je reči kako bo, četudi ti zdaj misliš, da boš za vedno ostala tukaj. Kaj veš kam se boš poročila. Nikoli se ne smeš trdno nekje zasedrati. Težko si je vnaprej delati plane, ker se ti lahko vse podre. Delati moramo na tem, da bo vse dobro. Da se imamo radi, da imamo en drugega, da si pomagamo. (RE58)

Glede izobraževanj se vam zdi da so v redu, niso, premalo, preveč?

R: Ja, zame jih je celo malo preveč. Meni je to vse že tako poznano, ker mislim, da se ogromno naučiš in pridobiš iz izkušenj. (RE59) Zelo prav in zelo rada sem pa hodila prvih 10 let. Tisto je bilo res, ko si se razvijal, ko si postavljaj vprašanja, so ti bila v pomoč. Zelo spoštujem dr. Stritiha, Gabi... To so moji profesorji, ki so me veliko naučili, po njihovih načelih delam. (RE60)

To center organizira sam?

R: Takole je. Naš center ima moč in več denarja. V igri je seveda denar. Zdaj nam ministrstvo odobri na vsake 5 let za licenco – tisto imamo nekaj dni. Drugače pa enkrat na leto, da imam zares »orng«. To pa traja po nekaj ur. Potem pa so še centri, ki sami organizirajo, odvisno koliko je denarja. Lahko tudi dva, trije centri skupaj se združijo organizirajo, pa malo se znajdejo na tak način, ker že sam najem prostorov nekaj stane. (RE61)

Jaz sem bila na enem, ampak lahko rečem brez slabe vesti, da ni bil ravno najboljši. Bilo je veliko teorije, ni bilo pa praktičnih primerov, kaj konkretno se da narediti.

R: Jaz vem, da si naša socialna delavka tudi sama plača. Tako daleč je že prišlo. Če je kaj zanimivega in vrednega, si sam plačaš. Pa še tako je, enkrat gre lahko eden, drugič drug. Tako se zdaj varčuje. (RE62) Nam trenutno veliko pomaga Juhan, nam predava. On ima zelo veliko prakse, ampak malo že preživeto za moje pojme. Danes je tisto, da se fajn po mizi udari, ne gre. So trenutki, ko tudi sam narediš tako, samo še vseeno je pa danes drugačen pristop. Tisti bolj mehek. (RE63)

Imate kakšna pravila?

R: Ja itak, ni televizije (smeh). (RE64) Včasih je težko, ker ne veš ali delaš prav ali ne. (RE65) Jaz s tem internetom vidim, da me okrog prinašajo. Intsagram pa Facebook, to je eno in isto. Reče, nimam Facebooka, zares ne, ima pa Instagram – to je zame ista maša. (RE66) Vedno moraš biti pozoren, ne preveč tega. To mi ni. To je veliko težav zaradi tega. (RE67)/ Ali pogrešata to, da nista skozi na računalniku?

E: Ne.

R: Ne vem zakaj ne bi raje se šli rolat. Saj imajo telefone in grejo kar je nujno, ampak če je lepo vreme, pojdi pa raje ven. Ali pa po televiziji kaj pametnega poglej.

/ Predvsem je to, če ni kaj poštmano, gredo telefoni, gre televizija, take stvari. Če si pa priden, se lahko pa kaj več pogleda. Drugače je omejitev televizije do pol 10, če je kaj takšnega, se pa tudi podaljša. Več ali manj so pridne, ne morem reči da ne. (RE68)

E, kako se pa tebi zdi glede tega?

E: Ja meni se zdi prav, ker se iz tega nekaj naučiš. Zamisliš se sam nad sabo, kje si naredil napako in jo skušaš naslednjič popraviti, da ne bo ista. Izuči te. (E44)

Super.

R: Jaz jim vedno to povem, nočem da bi bila nesramna, da ne bi pustila, ampak naju skrbi. Zdaj sploh ko je svet tako pokvarjen. (RE69) Nedolgo nazaj sem bila v lekarni. Videla sem fanta, ki je prišel po igle in sem potem vprašala prodajalko, če kar tako hodijo po igle. In mi je rekla, » A Sploh veste, koliko jih mi prodamo. In sem bila čisto ogorčena. Tukaj bogu za hrbtom. Skrbi me.

Ja, tudi jaz nisem smela kar pohajati okoli, ko sem bila v srednji šoli in mi ni manjkalo nič. Poznam pa kar nekaj sošolcev, ki so »zabluzili«, niso dokončali šole in je škoda. Mogoče je vzrok tudi v tem, da niso imeli bolj stroge vzgoje, prepovedi, pravil.

R: Pa tudi samozavest ti da. Vem da E se je vedno bala. / Bila je izključena iz tega okolja, ker je hodila v posebno šolo. (RE70) Jaz sem ji vedno govorila, da kar naj ima glavo pokonci in bo pridna. (RE71) / Dela zdaj drugo poklicno nižje stopnje. Ampak ona če bo pridna, bo s to pridnostjo toliko pridobila, tudi zaposlitev. Delo je res težko dobit in naj bo častno tisto, ki se ga dobi. Ni vse v izobrazbi. In ona je to tako dobro premagala. Vse pohvale. Lepo striktno hodi domov kot je treba. Kar se tega tiče, zares lahko rečem, da je samozavestna deklica, kljub temu da ima okoli sebe same take, saj veste. /Njena sestra je pa tudi imela kar nekaj težav v osnovni šoli, je bila malce grdo izključena. (RE72)

Zaradi rejništva ali čisto tako drugi razlogi?

R: Ne. No pa tudi včasih, a ne? Zdaj je težko v šoli. Velikokrat tudi pri mlajših opažam, pri naših mlajših puncah – ji rečejo npr. ti si pa rejenka. Kako so S napisali že enkrat?

E: Da nisi nič vredna. (E45)

R: Ja neki takega, tebi pa tudi nedolgo nazaj, da si brezdomka, a ne?

F: Ja.

R: To so taki hudi udarci in moram reči, bravo F, je zdaj prav dobra, super učenka. Če si samozavesten vse to premagaš. Včasih ko grem v šolo, imam občutek, da na prvi pogled 80 % otrok nima staršev. Tako so nevzgojeni, razbojniško, vse se razbija. Sem prišla do vhoda, so vrata počla. Ker sem sama taka bolj suha moram biti prav pozorna, da me ne poderejo (smeh). Se vidi, da se ne pogovarjajo doma, da jim je vseeno.

Danes je res tako, da bo vsak starš skoraj raje kupil telefon, tablico, da bo dal otrok mir.

R: Ja, tukaj imaš 20 eur, pa dej mer.

Drugače vidve, če vaju kdo vpraša, povesta da sta v rejništvu, povesta zakaj sta prišle?

E: Jaz ja, ker je to ena nova izkušnja v življenju zame, nekaj sem dosegla, tako da če me kdo vpraša, me ni sram povedati da sem. Tudi povem zakaj sem. Potem pa kakor je, včasih kdo reče da stoji za mano, včasih pa te izključijo iz družbe ali te opravljajo za tvojim hrbtom. (E46)

Ti o tem ni težko govoriti?

E: Ne, ker imam fajn starše ... Rejnike, ki sta mi dvignila samozavest. In razumem da to ni nič kaj takega, mogoče si zaradi tega celo na dobri veji. Nekaj novega si se naučil, neko novo izkušnjo si dal čez. (E47)

Super. V šoli ste se kdaj pogovarjali o rejništvu, npr. v osnovni, so vaju kdaj izpostavili učitelji? So sošolci zvedeli od vaju?

E: Po navadi tisti prvi teden v začetku šolskega leta ko se spoznavaš, jim poveš. Meni je lepše, če sam poveš, ne da kdo drug pove, pa še kaj doda zraven, kar ni resnica. Tako da po navadi povem kakor je. (E48)

Poleg zlobnih besed, o katerih smo že govorili, se vama je še kaj posebnega zgodilo? Da bi se spravljali na vaju?

E: Kakšen se najde, ampak se poskušaš sam zmenit, ali pa ga pustiš, ga ignoriraš. Pač, ne iščem težav, če ni potrebno. (E49)

R: F, ti imaš pa kar pokvarjen razred, že skozi. Samo midve sva skozi zmenjene, ker ima take sošolce, da naj pove doma. /Jaz sem navajena, da ko pridejo domov, vprašam kaj kej novega. In vidim že po učkih. In takrat se je treba kar takoj pomeniti. (RE73) Če reče meni, ali pove E, se pogovorimo.

V šoli ste imeli kdaj sestanke zaradi tega?

R: Ja imeli, samo s tem ni nič. Tudi danes se učitelji pogovarjajo in s starši in z otroki, samo.. to je tako kot smo že prej govorili. Če doma ni urejeno, potem.. Če starši doma kaj rečejo in kritizirajo, kaj šele potem otroci. (RE74) Rejniki so pa na slabem glasu in si avtomatsko zaznamovan. Tisti, ki pa ima do sebe spoštovanje, pa ki je malce razgledan, pa tudi ve kaj je danes rejništvo in da zato nisi slab starš. (RE75)

O posvojitvi ste se tudi mogoče kdaj pogovarjali?

R: Ne. To so kar težke zadeve. Pri nas je tako urejeno, da se ne da kar starševskih pravic odvzeti. Ni tako enostavno. (RE76) Tudi zdaj ko je bilo v medij za očeta, kako ima sploh še lahko starševsko pravico – ja ima, pa jo bo imel.

Glede tega sem bila tudi jaz malo jezna, ker mediji tako predstavljajo in sem potem rekla, da se sploh nočem okrog tega pogovarjati, ker je v ozadju toliko stvari, za katere se ne ve in ne moreš tako črno-belo gledati, sploh pa ne obsojati.

R: Ja veste kako je, ko je otrok odrasel potem, lahko okrivi center, »zakaj ste to naredili, jaz pa očeta pogrešam in ga imam rad« ali pa karkoli. Oče npr. da se »uštima«, uredi, je lahko čudovit oče, še vedno. (RE77) On je

lahko zaprt zdaj 10 let in čez 10 let, bosta stara 13 in 18 let in bodo otroci povedali, ali bodo imeli stike z očetom ali ne. Tukaj moraš biti previden, mora sodišče urediti.

Ja, nikoli ne veš koliko stvari se še skriva v ozadju, pa mediji niso povedali.

R: Toliko zadržkov je. Tudi za stare starše... Če je bil enkrat kazensko obravnavan, ne moreš kar dobiti rejništva. In saj to ljudje ne vedo. Novinarji pridejo, napihnejo, posnamejo sliko, da stisnejo medvedka k sebi in to je to. Če za svoje otroke nikoli ni imel časa, zdaj bi ga pa imel za vnuke. In s tistim medvedkom kot nekako nakazuje kako ima rad otroke. Ko so pa druge stvari v ozadju pa tišina.

Res je. Tudi sam poznam primer, super babi, je kuhala, skrbela.. Pa potem tudi ni dobila otrok, ker je pa prav s to skrbjo istočasno podpirala ravnanje staršev. Ni ukrepala, da bi se uredili, ko bi mogoče še bil čas in mogoče ne bi sploh prišlo do odvzema otrok.

R: Je pa ena najbolj super stvari, da da center starim staršem otroke, ali pa sorodnikom. Če kakšna teta npr. nekje pojavi. (RE78)

Aha, to se vam zdi v redu?

R: Ja. Tudi jaz bi najprej to potipala, če bi nameščala.

Res? Hm, sama pa nisem ravno prepričana, ker sem pa na centru, ko sem bila na praksi, doživela drugačno izkušnjo. Je mamica skozi hodila nazaj domov in so bili otroci tako zmedeni, da bi bilo boljše, da bi se na vsake toliko časa videli. Je prišla na vsake toliko, kakor se ji je zazdelo, je kaj obljubila, bila super mami, potem naslednji dan je izginila in o njej ni bilo ne duha ne sluha 14 dni. Tako no, v takih primerih se mi zdi, je še večja škoda za otroke, so še bolj zmedeni in v negotovosti.

R: Ja to pa je.

Zares potem nimajo nekega urejenega življenja, neke varnosti, stalnosti.

R: V sami praksi ima, kjer gre za neposredno bližino rejnikov in matične družine, ima rejnica težjo nalogo, ampak otrok pa včasih ravno zaradi bližine sploh ne občuti, da je v rejništvu, če je tako blizu. Ko jih vprašaš, jim je vseeno, če so tam jedli, da bodo pa še prespali. Tako, na tak mehek način so nameščeni. (RE79) Težko jih je pa spraviti v red. (RE80) Je pa tako najlažje najti rejniško družino, (RE81) zdaj jih ni veliko. / Najprej bi se prijavili, potem pa ko vidijo kako je, da je treba še s starši včasih delati, pa ne. (RE82)

Pa tudi zavedanje celotnega paketa te »težke prtljage«, ki pride z otrokom. Sam mislim, četudi nimam otrok in ne vem kako je, da že tako rabiš veliko energije in truda, da spraviš otroka gor, če pa ta prihaja iz neurejenih razmer, je pa vložek, ki je potreben, še toliko večji.

R: Sigurno. Je kar težko. Mene sami otroci ne spravijo iz tira, mene ta pritisk, ki ga včasih čutim, kot da me nihče ne razume. Ali pa okolica. Velikokrat si kot rejnik na tapeti. To rejnino ti bodo očitali še pa še časa. Tuki so velikokrat taki udarci, ker ne precenijo situacije. (RE83) Ravno zdaj je bilo v časopisu glede plačil in sem rekla, pa saj to je samo 10 eur na dan. Vsaka šola, ko grejo kam na izlet, porabijo pa 20 na dan. Nam pa sam 10 eur na dan pripada. Za vso oskrbo, obleko, šolo. S tistim denarjem je potrebno pokriti vse stroške. Zdaj pa kar rečem, zakaj ne probajo. Ampak res mi gre pa na živce, da mi to mečejo naprej, ker velikokrat daš svoj denar. Hrana je zdaj najdražja, pa da stuširaš – tudi voda je strošek. Ampak to je nujno, to so osnovne stvari. Stroški pa nanesejo in, da se potem iz medijev vtaknejo, da so rejniki taki zaslužkarji.. Tukaj na vasi se spomnem, ko smo hodili po mleko. In so rekli, »Ja ampak to, koliko zaslužite, to je pa..« Pa sem rekla, ja kdo nam pa avto kupi, pa posteljo, pa krožnike?

/Pa tudi to mi je, če otrok zares ne želi, da se boji staršev. To je meni tudi hudo, da si tako nemočen, da tega ne moreš preprečit. Bi tut takrat rekla, da se ne grem več, ko nimaš tiste moči, da bi otroku pomagal. (RE84) Imam eno deklico, ki se tako boji očeta, da je čist »fertik«.

Pa je bilo prisotno nasilje?

R: Mhm. To pa res, / kot socialni delavki ti govorim, da poslušajte otroke. (RE85) Ker da pride, pa reče »moraš, moraš iti na stik«. Čist adijo rata, ji je slabo, drisko ima. Ona govori s socialno delavko in je čist »fertik«. Tako trpi. (RE86) Nekaj časa sem poslušala, potem sem pa rekla »Glejte, gospa, vem da že 20 let super sodelujeva, ampak tukaj ga pa biksate. (RE86) Ja pa poskušamo.. »Ne, ker se X tako boji!« in res se ga boji ker je še tak velik. / Sem rekla ne, naj jo pustijo pri miru. (RE85) Zdaj se ni pojavil že kakšno leto in je mirna. / In kaj je potem potrebno siliti otroka. In vedno vpraša a bi videla očita, ves čas o očitu. To pa tako zaboli otroka, potreben bi bil drug pristop. (RE85)

Mogoče pa gre zgolj za preverjane, če je otrok pripravljen, kot ste prej omenili, da slej ali prej pride čas, ko pa si otrok želi.

R: Ja vsekakor, / samo kadar otrok sam izrazi željo. Saj je prav, da se otroke spodbuja k stikom, ampak ne v tej fazi razvoja. Ker lahko otroka čisto psihično čisto... Saj ko bo prišel čas, ko bo sama se zdela dovolj močna in se ji bo zdelo, saj zdaj mi pa nič ne more, potem pa. (RE86) Ta otrok res tako trpi. In sem morala posredovati, da je zdaj socialna postavlja mehkejša vprašanja. (RE87) Sem rekla, da je treba malo ovinka, npr Ali te je kdo kaj klical, imaš kaj obiskov, bi želela imeti kakšne obiske. To je zelo pomembno. (RE88)

Ja, verjamem. In to prinesejo prav izkušnje, a ne.

R: Ja. In ko potem vidiš kaj imaš. Ni ga denarja, ki bi ti ga lahko kdo kdaj plačal. To so stvari, ki so ko te ima nekdo rad, ki ti vrača ljubezen. Kako bi te presenetili, vsak evro dali, da bi kupili rožico. Zmeraj rečem da ne, da ko bojo veliki in meli službo.. Ampak tako vidiš, kako te imajo radi. (RE89) Včasih imamo tudi vojno (smeh)

Ja, tudi to mora biti (smeh).

R: Ob 7 zjutraj že.. Ti maš moje, ti maš moje.. Saj je lušno, jaz se potem kar malo smejem. Ko je konec boja, pa v šolo. Potem pa sosedje dol na vratih sprašujejo otroke, ja kaj se ja pa danes zgodilo. Vse to tudi zraven spada, te mamce firbčne.

Kako pa so sosedje sprejeli to vašo odločitev za rejništvo?

R: Ja v redu. Tukaj je kar veliko teh družin. Kontrola je pa...Zdaj sem se že navadila, od začetka me je pa to zelo motilo. Tukaj sosedja je vedno rekla, aha, ti imaš že nove čevlje, a una pa še nima? To vse opazijo. Ženske iz bližnjih ulic imajo čas prečikirati. Jaz še opazim ne katere čevlje zjutraj obuje. Pa katera ima novo jakno in tako, vse prec. In otroci so mi povedali kaj so jih kaj ljudje spraševali in jim govorili in tako potem vidiš, da majo učke na pecljih. Skos je kontrola. Imaš zdravstveni dom, imaš šolo. No, pa saj to ni ravno kontrola, ne vem. Nedolgo nazaj sem slišala, da se je ena mlada učiteljica pojavila in je rekla, oh te rejniške barvice imaš (yolly barvice). To kar fajn zaboli. Mi je ena potožila, kako to boli in sem ji kar rekla naj gre in pove. Včasih imajo take ne vmesne, da ne veš kako bi se odzval.

E: Podcenjujejo. (E50)

R: Ja, podcenjujejo, pa tudi / noben ne vidi, koliko enega truda vlagaš. (RE90) Ti otroci sploh več porabijo ali pa zgubljajo. Radirk, svinčnikov, lepilov. (RE91) Zadnjič je prišla domov iz Planice, sem jo vprašala zakaj ima tako usrane čevlje, kaj si delala. In je rekla, jaz nič, ampak ena ni imela čevljev, pa sem ji jaz potem posodila.

In to ti gre potem na živce, ker govorijo oh te rejniške mamice. Sicer meni še niso dali takega znaka, pa vseeno, je veliko takih, ko starši nič ne pogledajo kaj ima otrok s sabo, kaj potrebuje. Čudno se mi je zdelo, ker je učiteljica z veliki napisala obvezno imeti hribovske čevlje. Hočem to povedati, da bi se to rejniku zgodilo, da bi spregledal, bi šlo pa po celi šoli. Taki občutki no.

Ja, sam pri sebi moraš vedeti za kaj se gre in biti samozavesten.

R: Ja, to kar traja nekaj časa. Ja, pa tudi tamala je malo bolj živahna in učiteljica na govorilnih pa to pa to je naredila, pa ne poslušaj pa tko. In sem bila potem kar tiho, ker so bile same kritike. No na koncu pa je rekala, no malo pa se je poboljšala. Takrat sem pa potem rekla, no, super. Kako bi se zdelo, če bi nekoga samo kritiziral, sem rekla, saj je pridna. Pa sem se samo nasmejala.

/ Na začetku sem se pa zelo sekirala, ker so bile te kritike – kaj moram še narediti, da bo boljše, kaj še nisem dobro naredila, pa z možem zvečer, kje sva ga pobiksala. (RE92)

Tudi za enega otroka vem, ki je bil pri nas in mu nisem znala pomagati. Mi je žal zanj, ker zdaj, po vseh teh izkušnjah bi mogoče znala in uspela, da bi mu pomagala, takrat žal nisem vedela kako. In zanj mi je res žal.

/ Toliko časa je res potrebno, da si temu dorasel. Zdaj pa vem kako delam in da delam dobro. Meni je tudi pomembno, da so otroci v redu, tudi nisem nikoli obsojala, če je bila kdaj kakšna slaba ocena. Saj zmerom rečem, ja kako boš pa zdaj to popravila, ampak vem, da je otrok sam že dovolj obremenjen s tem. (RE93)

Bi želela še kaj dodati?

R: Če boste kaj rabili, nas pokličite.

Super, najlepša hvala.

Zapis pogovora z osebama G in H

STAROST: 15 (G), 17 (H)

DATUM: 18.4.2016

TRAJANJE: 45 min

KRAJ: na domu

G, H = otroka v rejništvu

R = rejnica

J = jaz

OPOMBE: Skozi celoten pogovor so se rejnica in sogovornika dopolnjevali. Nisem zasledila, da bi eden ali drugi pazil na svoje besede – da bi kakšno informacijo prikril, olepšal.

INTERVJU:

R: Vas moti, če sem zraven?

J: **Mene osebno ne moti. So sicer vprašanja, ki se vežejo tudi na vas in vaše delo, vendar mislim, da ne bo težav. Vsekakor bi odločitev prepustila otrokoma, saj bosta onadva odgovarjala. G, te moti, da je rejnica zraven, si želiš da je poleg?**

G: V redu je, če je tukaj.

J: **Dobro. Ko boš pripravljen, bi kar začeli. Če se strinjaš bi pogovor posnela, da si ga potem lažje doma zabeležim. Tvoje informacije bodo zgolj za raziskovalne namene, tvoje ime ne bo nikjer objavljeno. Se strinjaš?**

G: Ja, ok.

J: Dobro. TI si torej G. Koliko si star?

G: 15. (G1)

J: Kako dolgo že živiš v rejniški družini?

G: 10 let. (G2)

J: V isti družini?

G: Ja, tukaj živim že 10 let. (G3)

J: Kaj je tvoja definicija rejništva? Če te kdo vpraša, kaj je rejništvo, rejniška družina, kaj zate to pomeni?

G: Ja da si tam za nekaj časa – da nekaj časa živiš pri drugih, dokler recimo doma starši ne uredijo stvari, ali pa dokler nisi polnoleten. Ali pa če si še naprej. (G4)

J: Če te kdo vpraša zakaj ne živiš pri starših, kaj so razlogi, o tem govoriš?

G: Tudi. (G5)

J: Tudi? Kaj običajno odgovoriš?

G: Ja, da nista bila dovolj skrbna, pa tudi glede igrice – sta bila skos na računalniku. (G6)

J: Kako ti je zaenkrat všeč v rejniški družini?

G: V redu. (G7)

J: Lahko kaj več poveš o tem? Kaj to pomeni v redu... Se dobro počutiš? Kakšni so odnosi?

G: Ja, v redu je. Odnosi so dobri. (G8)

J: Ste prijatelji torej. Živi še kdo v rejniški družini?

G: Ja z bratom, pa še en je bil. (G9)

G: Ja je potem še ena punca. (G10)

J: Tudi z njim se dobro razumeš?

R: Ja, samo ima zmerno duševno motnjo, je pa 24 let stara. Drugače so bili trije bratje, za enega ravno lansko leto ni šlo več. Je imel toliko zdravstvenih težav in nismo več uspeli tega »sfolgat«. Odnosi so postali tako zapleteni, da je bila to nekako najustreznejša rešitev.

J: Misliš da je zate trenutno boljše, da živiš tukaj v rejniški družini?

G: Tukaj je boljše, kot če bi bil doma. (G11)

J: Zakaj se ti tako zdi?

G: Ja ker tukaj imam prijatelje, pa mi je že fajn tukaj. (G12)

J: Kaj vse misliš da bi se moralo spremeniti, da bi se lahko vrnil k svojim staršem?

G: Ja, lahko bi uredila stalno prebivališče, ker se skozi nekaj selita. (G13)

J: Drugače živita skupaj?

G: Ja, skupaj. (G14)

J: Se sploh želiš vrniti domov?

G: Ne nebi hotel domov. Tukaj mi je všeč, rad bi ostal tukaj (G15).

J: Se mogoče spomniš kako je bilo ob vstopu v rejniško družino? Koliko si bil pripravljen?

G: Ne spomnim se, ker sem bil še čisto majhen. (G16)

J: Si se mogoče o tem kako je bilo, kasneje s kom pogovarjal? Npr., kdaj si šel, ali si jokal, kaj točno se je dogajalo?

G: Am..

J: Se ti zdi pomembno, da bi se o tem pogovoril s kom? Npr. z rejnico ali pa s socialno delavko? Bi mogoče želel vedeti kako je bilo?

G: Kakor kdaj, kakor se počutim. Saj včasih se kaj pogovarjamo, včasih sem pa kaj slabe volje, pa ne želim. (G17)

J: Generalno gledano, kdo bi po tvojem mnenju moral povedati, da odhajaš v rejništvo?

G: Ja, starši. (G18)

J: kaj pa socialna delavka?

G: Tudi. (G19)

J: Kaj si misliš o svoji družini?

R: Kar povej s svojimi besedami, kakor zares misliš. (RGH1)

G: Včasih kaj obljubljata, pa potem ne naredita. Včasih sta pa tudi fajn. (G20)

J: Kako se počutiš, ko ne izpolnita obljub?

G: Bolj slabo. (G21)

R: Razočaran je. (RGH2) Kar povej, da si vsakič razočaran. (RGH3) Obljubita, npr. na Facebooku sprašujeta, kakšno darilo, potem pa pridejo na stik, pa nič od tega. (RGH4)

J: Stiki so redni?

G: Ja. (G22)

J: Kako pa potekajo?

G: Enkrat na dva meseca. (G23)

R: Ja, to se je sčasoma spremenilo. Prej so hodili domov, za vikend. Vseskozi pa so se ugotavljale te težave, ki so bile, ko so prišli otroci domov – koliko enih stisk so doživljali. In se je potem zmanjševalo. (RGH5)

J: Zdaj gresta torej vidva na obisk?

R: Ja, s socialno delavko. Socialna delavka ju pride iskat in odpelje na CSD. (RGH6)

J: Pa so potem stiki pod nadzorom?

R: Ja, pod nadzorom. (RGH7)

J: Sta vidva tudi vplivala na pogostost stikov? Sta izrazila željo?

G: Ja. (G24)

R: Ja, dogovor je bil. (RGH8) Socialna delavka je zares izredna. (RGH9) Tudi to, kako je bilo smo se že pogovarjali, samo mogoče če je bil toliko mlajši, je že pozabil. (RGH10)

J: Verjamem.

R: Jih sprašuje vedno, če jim je v redu. (RGH11)

J: Gre torej za sprotno preverjanje.

R: Sproti ja. (RGH12)

J: Drugače se ti zdi pomembno, da greš na vsake toliko časa domov oz da se vidite?

G: Ja tudi malo. (G25)

J: Zakaj ?

G: Ja tko, da vseeno ostaneš v stikih, da vidiš kaj se dogaja, kaj delajo, kako so, kako se imajo. (G26)

J: Kako kličeš svojo rejnico?

G: Po imenu. (G27)

R: To je bil dogovor prvi dan. Mamica je takrat rekla, da je ona mamica. Mojo mami recimo kličejo mama, ampak že ni bilo to staršem všeč, samo je ostalo pri tem. (RRGH13)

J: Na kakšne načine potekajo ta vaša skupna srečanja s CSD, kako pogosto je to?

R: Kar dosti. Pridejo težave, pa ko se ne uspemo dogovoriti, jaz pokličem ali pa po e-mailu sporočim, ali pridem tudi v šolo, pa se potem pogovarjamo. Kar pogosto. (RGH14)

J: Ni torej da bi bilo samo dvakrat na leto npr.?

R: Ne. / Tisti IPS je res enkrat na leto, drugače pa je to, še posebno prej, ko je bil še ta mlajši brat, je bilo to res tako pogosto, ker je imel on toliko vedenjskih težav. (RGH15) /In včasih je bilo čisto nevzdržno in sem dala odpoved. / Takrat je bila potreba še večkrat se srečati, zdaj je pa.. Kolikokrat? 1x na mesec. (RE16) Pa tudi ko so stiki... Ona jih pelje in se pogovarjajo, je to čisto drugače vzdušje. V tem primeru vse pohvale. (RGH17) Socialna delavka se odzove. (RGH18)

J: Glede biološki staršev. Se o njih kdaj pogovarjaš s socialno delavko?

G: Bolj tako. Včasih. (G28)

J: Kaj se pa pogovarjate?

G: Da se spomnim. Ja na stikih se igramo družabne igrice. Socialna delavka se po navadi pogovarja s starši. (G29)

J: Se ti drugače zdi pomembno, da se tudi z njo pogovarjaš o starših?

G: Ja tudi. (G30)

R: Ja, /ker ona tudi reče, pogledajte, to pa ne gre v pravo smer. Pomaga, ker doživljajo stiske starši in ne vejo, kako prav ravnati. (RGH19)

J: Kaj bi si pa v odnosu do socialne delavke še želel?

G: Ma nič posebnega, je v redu tako kot je. (G31)

J: Kaj pa z rejniki? Ali se z njimi kdaj pogovarjaš o starših?

G: Tudi. (G32)

J: Kaj se pa z njimi pogovarjaš?

G: Kako se nam zdita, kaj si mislim o njih, take stvari. Pa kako se počutim. (G33)

J: Govorite o dobrih in slabih stvareh svojih staršev?

R: Ja, poskušamo oceniti, ali bi tako šlo živeti kot onadva, ker imata čisto drugačen življenjski slog. Ker njima je cilj računalnik, igrice ... In se potem pogovarjamo, ali lahko kar tako preživiš. (RGH20)

J: To se mi zdi super. Se ti zdi da se o tem dovolj pogovarjate?

G: Ja. (G34)

J: Pa so pogovori priložnosti, ali imate kakšne posebne večere, ure, dneve..?

G: Priložnostno. (G35)

R: Takrat, ko so stiki, ko morajo to dati ven. Ko vidita npr., da ni spremembe, da je vse po starem. Ali pa pravita, da nimata denarja, imata pa recimo nov telefon, to zbega otroka. Kako to? (RGH21) Socialna delavka jih je celo že zadnje dvakrat peljala k staršem domov. In vidijo stanovanje, razmere. (RGH22)

H: Živjo!

R: No to je pa H.

J: Se kdaj tudi s starši pogovarjaš o rejnikih pa socialni delavki?

G: Tudi ja. (G36)

J: Kaj pa pravita starša o rejnikih pa socialni?

G: Včasih kaj dobrega, včasih rečeta pa tudi kar ni ravno dobro. Odvisno, pač kaj pokritizirata. (G37)

R: Včasih je bilo tega več, ker so bili drugače stiki. Zdaj je pa to omejeno, pod nadzorom in ni šanse, da bi povedala. Včasih je bilo pa marsikaj. (RGH23)

J: Pa se ti zdiyo taki stiki – pod nadzorom, v redu ali pogrešaš, da bi lahko kaj zaupal staršem in ne zraven še socialni delavki?

G: Ne. (G38)

J: Komu bi prej zaupal? Rejnici, staršem, centru?

G: Rejnici pa centru. (G39)

J: Starši so torej bolj na rezervi, če te prav razumem?

G: Ja. (G40)

J: Kako bi opisal svoj odnos s socialno delavko?

G: V redu. (G41)

J: Te posluša, ji zaupaš?

G: Ja. (G42)

J: Ok. Kaj pa z rejnico?

G: Tudi v redu. (G43)

J: Kaj bi si pa še želel od ene in druge? Kaj pogrešaš?

G: Vse je v redu. (G44)

J: Ja, super.

R: Ne, saj se pogovarjamo sproti. Meje morajo biti, je težko drugače. (RGH24)

J: Kaj drugače misliš da so bistvene naloge rejnika?

G: Ne vem. Tako kot je zdaj je v redu. / Podobno kot starši, ki skrbijo zate, samo da so drugi ljudje. (G45)

J: Bi želel še kaj dodati?

G: Ne (smeh)

J: Bi po 18 letu želel še ostati?

G: Ja. (G46)

J: Kako ti pa gre v šoli?

G: Ja no.. kar gre. (G47)

R: Ja, se pogovarjamo, tudi socialna delavka veliko pripomore k temu, da se dogovorimo. Spremlja ona tudi napredek. V bistvu sklopu večih rejencev, ampak vsakič vpraša tudi zanj, kako mu gre. (RGH25)

J: Pa drugače v IPS imate določene teme pogovora ali kar vi izrazite?

G: Ne, kar je, pa se pogovarjamo. (G48)

J: Kaj pa starši? Prihajajo redno?

R: Zdaj nič več. Na IPS staršev ni več, ker so jim odvzete starševske pravice. Prej sta pa bila, ampak sta se nekako dolgočasila, ker tudi en dan nista šla v šolo. H je pri nas začel hoditi v šolo in onadva nista bila na nobenem roditeljskem sestanku, na nobenih govorilnih urah.. je bilo tako bolj. Vidno sta se dolgočasila, so opazili tudi otroci. Jima očitno to ni prioriteta. (RGH26)

J: Imate v planu povedati kako je prišlo do namestitve? Recimo enkrat v prihodnosti, ko bolj razumeta stvari, sta starejša, ali se vam ne zdi smiselno, da bi s tem obremenjevali otroke?

R: Ne, saj to je tako. / Imamo vse te dokumente, H jih je enkrat že celo vse prebral kako je bilo. Ne skrivamo tega. (RGH27)

J: Kako se ti pa zdi, ko gledaš za nazaj in gledaš to zgodbo?

R: A se spomniš kaj? (RGH28) X je padel iz prvega nadstropja dol, H se ja pa zunaj igral. (RGH29) Ali se spomniš teh stvari? (RGH30)

H: Tako tako. (H1)

R: Mogoče se že nekaj časa nismo o tem pogovarjali. (RGH31) In potem ko so prišli rešilec in gasilci, so pa videli v kakšnem stanju je vse in so potem začeli preverjati na kakšen način funkcionira ta družina. (RGH32)

J: Pa, glede na to, da so bili otroci še majhni, mogoče boste vi več vedela. So otrokom povedali, da tako ne bo šlo, da bodo za nekaj časa morali iti živeti nekam drugam?

R: Ja, koliko otrok takrat dojame. / Šlo je pa tudi za to, da so bili prepuščeni sami sebi. Edino H je nekako znal govoriti, tamaladva sta pa imela svoj jezik. Z zunanjim svetom skoraj niso imeli stika. Sosedje niso vedeli, da imajo 3 otroke pri tej hiši. (RGH33)

J: Grozno.

R: Ja in je bilo potem kar težko postaviti neke temelje, na kakšen način funkcionirati. Na začetku je bil velik kaos. Lahko bi selo slovar napisali, kako sta tamaledva komunicirala. (RGH34) Tako da /takrat sigurno je bil šok. (RGH35)

J: H, se ti mogoče zdaj spomniš kakšne stvari?

H: Da sem prvi dan padel. (H2)

R: Ja, ta motorika je bila problem. Bil je neroden, prostor mu je bil prevelik. Prag bolečine nizek, za vsako malenkost jok. (RGH36)

J: Si se takrat kdaj mogoče vprašal zakaj nisi doma, zakaj drugje živiš?

H: Mogoče? (H3)

J: Ali pa koliko časa boš stran od staršev? Ti je kdo to povedal?

H: Ja oči pa mami sta rekla, da dokler prvi listi dol ne padejo. (H4)

R: On je mislil, da bojo takoj šli domov. (RGH37) Samo oči je potem šel v zapor. Mami pa ni prišla. (RGH38)

J: Res kup problemov. H, še tebi bom postavila podobna vprašanja kot sem jih G. Kakšna je tvoja definicija rejništva?

H: Kot da bi bil pri očitju in mami, samo da so drugi. (H5)

J: Če te kdo vpraša zakaj nisi pri mami in očiju?

H: Ja, povem. (H6)

J: Konkretno razloge?

H: Ja. (H7)

J: In kaj konkretno so ti razlogi?

H: Povem, da nista znala skrbeti za nas. (H8)

J: Ti je pri tem kdaj nerodno? Kako se počutiš ko govoriš o tem?

H: Normalno. (H9)

J: Kako si zadovoljen z življenjem v rejniški družini?

H: Dobro je. (H10)

J: Kaj zate pomeni dobro? Počutje, odnosi?

H: Kadar sem jezen ne ravno, drugače pa je. (H11)

R: Take tipične najstniške, uporniške. Kljubovanje. (RGH39)

J: Se dobro torej razumeš z vsemi, ostalimi otroki, rejniki...?

H: Ja. (H12)

J: Nikoli tudi ni bilo večjih težav?

H: Ne. (H13)

J: Misliš, da je zate boljše, da živiš tukaj?

H: Ja. (H14)

J: Ja? Zakaj tako misliš?

H: Tam ne bi mogel živeti. Drugače bi bilo. (H15)

J: Kako to misliš drugače?

H: Še bolj bi bil... kako naj rečem. Drug svet. (H16)

R: Za tiste osnovne stvari vprašanje, če bi poskrbela. (RGH40) Ker tudi za šolo on ni bil pripravljen tako kot bi moral biti. (RGH41) Naslednji dan je bil mišljen, da gre v šolo, in kako to, da niso bile.. Torba je sicer bila.

H: Ja, taka torba Harry Potter, pa dva zvezka. (H17)

R: Oblačil ni bilo nič. Nobenega spodnjega perila. Bilo je zadnji dan avgusta, oblečeni so bili pa v dolge rokave, pa brez spodnjega perila. (RGH42) Po vsej verjetnosti sploh ne bi šel v šolo. (RGH43). Tudi k zdravniku jih nista vozila. Kartoteke prazne. Mogoče H še nekako. (RGH44)

H: Prvo leto smo veliko hodili okoli za cepit se. (H18)

R: Ja. Pa bolni veliko. Niso imeli razvitega imunskega sistema, so bili vsi trije veliko bolni. (RGH45)

J: Se želiš vrniti domov?

H: Ne. (H19)

J: Ti je tukaj okej?

H: Ja.

J: Kaj bi se pa po tvojem mnenju moralo zgoditi, spremeniti, da bi se vrnil domov in bi lahko vsaj približno kot zdaj lahko funkcioniral?

H: Veliko. (H20)

J: Če našteješ par stvari?

H: Ja, po mojem bi si mogla službo najdit, pa sebe malo zrihtati, da ne bi bila samo na računalniku, ampak da bi za sebe skrbela. (H21)

J: Kako je pa s stanovanjem?

H: Ja zdaj ko babi z njima živi, ona skrbi. Kuha tudi bolj babi, ona bolj malo zna. (H22)

R: Čisto osnovne stvari. Ker hrana... knor juha, ... (RGH46)

H: Makaroni. (H23)

R: Čokolino, makaroni, piškoti, pa smo že kar konec. Sadja nobenega poznali, zelenjavi. (RGH47)

J: enostavne stvari samo. Se mogoče spomniš, da ti je kdo povedal, da boš šel živet drugam?

R: Mi smo se pogovarjali že prej. Tisti padec je bil marca, potem pa je bil čez celo poletje proces. Takrat jih še niso odvezli, takrat je bil X v *, kjer so ugotavljali njegovo vedenje, koliko je zaupljiv do vsakega, kako je bil negovan. In so iz tega sklepali, da je nekaj hudo narobe v družini. (RGH48)

J: Potem je to trajalo nekaj časa da so raziskali.

R: Ja, sigurno je trajalo. In ker se starši niso odzivali na vabila, so potem... (RGH49)

J: Pa sta tebi kdaj zaupala, da mogoče boste šli kam drugam?

H: Po mojem da ne. (H24)

J: Kaj pa tisti dan, ko ste morali iti?

H: Ne vem. Samo usedli smo se v avto. Vem da je bil rdeč avto. (H25)

R: Meni se tudi zdi. Pa 2 socialni delavki. (RGH50)

J: Pa brez policije?

R: Ja.

H: Samo en avto. (H26)

R: Babi je bolj skrbela zanje od takrat ko je padel. (RGH51) Samo babi jih pa ni dobila v rejništvo, ker bi morala biti že prej bolj kritična do teh razmer. (RGH52)

J: Je pa bila potem kot nek soudeleženec?

R: Ja. Ker starša sta zelo komunikativna, zelo dobra govornika. Znata teoretično vse povedati kaj je narobe, ampak ne moreta pa tega v praksi. Tako da onadva zelo stvar olepšata. (RGH53)

J: Pa ste se vi kdaj že prej srečali?

R: Ne.

J: Torej je bil odvzem in namestitvev. Bi si mogoče želela vidva, da bi prej videla svoje rejnike?

G: Ne vem, ker se itak ne spomnim. (G49)

H: Ne vem če bi bila kakšna razlika. (H27)

R: Ja, verjetno sta bila oba premajhna. (RGH54) Bil je po mojem zanju to tak šok, (RGH55) zanju je bilo vse novo. Nista bila nikjer, nobenih cicibanovih uric, nobenega vrtca, z nikomer se niso družili. Samo v družini med sabo. (RGH56)

J: H, se ti drugače zdi pomembno, da poznaš in veš razloge zaradi katerih si v rejniški družini? In da se o njih pogovarjaš?

H: Ja. (H28)

J: Lahko utemeljiš?

H: Ja, da veš zakaj si sploh šel stran od staršev, zakaj tukaj živiš, kjer živiš, kaj je narobe doma, da ne moreš živeti doma pa tako. (H29)

J: S kom se običajno pogovarjaš o tem?

H: Z rejnico. (H30)

J: S socialno delavko tudi kaj?

H: Ja, tako, kakor kdaj. (H31)

J: Kdo se ti zdi, da bi otroku moral povedati, da ne bo živel s starši?

H: Starši. (H32)

J: Kaj pa socialna delavka misliš, da tudi lahko kaj naredi?

R: Misliš, da bi bila starša realna? (RGH57)

H: Ne vem. Ne. (H33)

R: Čeprav sta se strinjala s tem. /Na IPS, ko so bili cilji, sta se strinjala, kaj morata spremeniti. V teoriji je šlo. (RGH58)

J: Pa od naštetih ciljev zares ni bilo napredka, ali sta se kaj potrudila?

H: Ja ko smo tja hodili, je bila pri mami samo postelja pospravljena. (H34)

J: Kakšno imaš mnenje o svojih starših?

H: Sta pač starša. (H35)

J: Jih imaš rad?

H: Po svoje. (H36)

J: Kaj to pomeni?

H: Ne vem. Ne bi jih objel, če bi se kje srečali. (H37)

J: Kaj pa ti G?

G: Ne. (G50)

R: Če bi bili na samem verjetno, drugače bi ti bilo pa nerodno. (RGH59)

H: Saj sem enkrat očija srečal v *, sam sem šel mimo. (H38)

R: Saj je šel on mimo tebe, sploh te ni videl, če se spomniš. (RGH60)

H: Ja, po parih metrih se je obrnil. (H39)

J: Tvoja reakcija?

H: Nič. (H40)

R: Ker sta tudi tako. Mami je precej močna. (RGH61)

H: Oči je pa suh, zob nimata. (H41)

R: In mogoče že zaradi izgleda, da jima je malo nerodno in težko. (RGH62)

J: Drugače stike maš redne, imata skupaj z G?

H: Ja. (H42)

J: Pa ti je všeč tako?

H: Ja, ker smo itak mi predlagali. Sej so bili še klici, samo.. (H43)

R: Ja, ob sobotah smo bili zmenjeni, je bil določeno. Ampak onadva se nista držala časovno. (RGH63) In to so bile take stiske. H je po navadi jokal ponoči. (RGH34)

J: Se ti drugače zdi pomembno, da ohranjaš stike?

H: Malo je. Samo pogrešam jih ne. Sem in tja je pa fajn, da se vidimo. (H44)

J: Čez 10 let npr., ko boš na svojem in imel svojo družino, jih boš šel obiskat?

H: Težko vprašanje, ne vem. Če bo tako kakor zdaj, potem po mojem ne. (H45)

R: Malo se bojiš.

H: Pa tudi če bom imel otroke, jih po mojem ne bom predstavil. Pač tako, bom predstavil, ampak če se bosta zrihtala. (H46)

J: Bi mogoče želel več pogovora s socialno delavko?

H: Je čisto dovolj. (H47)

J: Kakšen je odnos rejnikov do tvojih staršev?

H: Ne vem. (H48)

J: Se ti zdi, da dovolj pozornosti namenite temu?

H: Ja. (H49)

J: Kaj pa glede socialne delavke? Se kdaj pogovarjate o starših? Kakšno mnenje ima o njih?

H: Ja to se pogovarjamo, ko nas pelje domov. (H50)

J: Kaj pa tvoji starši? So kdaj kaj rekli o rejnikih ali pa o socialni delavki?

H: Ja.

J: Npr.?

H: Da naj ne živimo pri njih, da naj pač pri starših. Pa da rejnica ni kaj preveč. (H51)

J: Sta kdaj rekla, da bi si želela, da bi spet živeli skupaj?

H: Ja. (H52)

J: Kaj ste pa vi odgovorili?

H: Ja enkrat na socialni (smeh). Za strice, pa zakaj nič ne porihata. (H53)

R: Onadva po očetovi strani nista pustila nobenih stikov. Nista pustila, da bi se sploh kdaj spoznali. In komaj lansko leto smo bili povabljeni, ko je bila babi stara 70 let in smo šli. In zdaj jih poznajo in je drugače. Ne vemo v čem je bil razlog zakaj jih ne bi smeli spoznati. (RGH35)

H: Mami jih ni marala, pa dedi pa babi nista marala mami. (H54)

J: Sta kdaj babi pa dedi rekla, da ni v redu tako kot živita?

H: Ja po očijevi strani ne vem. (H55)

R: Sta dosti kritična in realna, jima je jasno zakaj je tako. (RGH36)

H: Po mamin strani. /Pa se spomnim, da takrat ko je brat dol padel, sem bil jaz kriv. (H56)

R: Ja, tako ja. / Je zvalila krivdno nanj, ker je mami spala. (RGH37) Tako no. / Tudi, je bil pogreb in sta starša hotela otroke zraven postaviti, ker so bili urejeni, in prejšnja socialna delavka ni pustila. Ker kar je bilo dobrega, je bilo njuno, kar pa slabega pa naše. (RGH38)

H: Pa tudi enkrat je bilo, ko sta slike dala na Facebook. Jaz se nisem strinjal, da jih data gor. Ker jih jaz nisem dajal, naj jih tudi onadva ne dajeta. (H57)

J: pa sta te upoštevala?

H: Ja, sta upoštevala in umaknila slike. (H58)

J: Kaj so naloge socialne delavke v rejništvu?

H: Da koordinira stvari. (H59)

J: Kaj pa od rejnikov?

H: Da skrbijo zate, ti pomagajo. (H60)

J: Skrbijo v kakšnem smislu?

H: Ja tako pač, /da maš za jest, za oblečt, da kdaj greš kam na izlet, da se pogovarjajo s tabo ... Take preproste stvari. (H61)

J: Imate doma kakšna pravila?

H: Doma so pravila, ja. (H62)

J: Kaj se zgodi, če jih prekršite?

R: Ja če jih pa prekršimo, potem so pa govorilne ure (smeh). (RGH39)

H: Nič tazga. Vem da je bilo za grde besed, da si moral pojesti česen. (H63)

R: Nič hujšega ni bilo. (RGH40)

J: Se ti zdi da rejniki in socialna delavka dobro opravljata svojo nalogo?

H: Ja. (H64)

J: Bi si želel še kaj od njih?

H: Lahko bi bilo veliko huje, je zdaj čisto v redu. (H65)

J: Na koga bi se prej obrnil, če bi bile kakšne težave?

H: Na rejnico. (H66)

J: Ji bolj zaupaš kot socialni delavki?

H: Ja. (H67)

J: Mogoče lahko pojasniš zakaj je temu tako?

H: Ja ona skrbi za nas, pa v redu je. (H68)

R: No, samo je tudi socialna v redu. Imava nekako podobno mišljenje in nam gre. (RGH41)

J: Ste kdaj sami 1 na 1? ali z rejnico ali s socialno delavko?

G: am..

H: Ja, se zgodi sem pa tja. (H69)

J: Bi si mogoče želela več tega, več takih priložnosti?

G: ni nič takega, če je treba že počakaš, da je rejnica sama, pa potem poveš. (G51)

J: Bi želela še kaj dodati?

G; Ne.

J: Imate kmetijo? Kaj pomagata pri hišnih opravilih?

G.: Ja, imamo kmetijo. Hodimo v štaljo. (G52)

J: Je težko?

G: Ne, je v redu. Prej je pa bilo. (G53)

R: Štos je, da delamo vsi. Ne da bi jaz ležala, on bi pa moral delati. (RGH42)

G: (smeh) Ne, je bolj obratno. (G54)

R: Je nekakšna stil življenja.

J: Vi imate, nimate svojih otrok?

R: Imam, iste starosti. / Lahko rečem, da prej ko je bil še tisti tretji brat, sta morala marsikaj potrpeti, pa tudi G in H. On je bil v ospredju in marsikdaj nista uspela izraziti kaj želita in mislita. (RGH43)

J: Imata občutek, da sta bila kdaj zapostavljena zaradi bioloških otrok?

G: To, da bi bil zaradi »tapravih« otrok zapostavljen pri rejnici.. to ne. Nikoli. (G55)

J: Se vama zdi, da sta bila enakovredna?

G: Ja, razen kadar je bil še brat z nami. Samo smo bili vsi 4je v slabšem položaju. (G56)

R: Mi smo kakšen teden prej vedeli, da bomo mogoče dobili 3 fante, ampak ne za tako dolgo. (RGH44)

J: Kako pa so otroci odreagirali na to?

R: Bili so še tako majhni, da po mojem niso ravno registrirali. (RGH45)

J: Ni bilo potem nobenega ljubosumja?

R: Prej ni bilo nikoli, zdaj pa je kakšen trenutek, ko jima ni prav. (RGH46)

J: Bi želel še kdo kaj dodati?

H: Ljubosumen sem bil samo takrat, ko je imel rojstni dan in je prišlo veliko sorodnikov. (H70)

R: Ja, to je bil problem, ker je poznal samo očija, mami in babi in ni imel sorodnikov. (RGH47)

J: Dobro. Hvala za vse informacije.

R: Ni kej.